

DUORSUM OPARBEIDZJE

DUURZAAM SAMENWERKEN

PROGRAMMABEGROTING 2019-2022

1 BELEIDSBEGROTING

Inhoudsopgave

1 BELEIDSBEGROTING	2
Inhoudsopgave	3
1.2 Ynlieding	5
1.3 Algemene ontwikkelingen	7
Algemene toelichting	8
Ontwikkelingen na vaststelling Kadernota	10
Autonome ontwikkelingen	16
Programma overstijgende onderwerpen	17
Leeswijzer	19
Besluitvorming	21
1.4 Programmaplan	22
0. Bestuur en ondersteuning	23
1. Veiligheid	30
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	34
3. Economie	38
4. Onderwijs	42
5. Sport, cultuur en recreatie	46
6. Sociaal domein	51
7. Volksgezondheid en milieu	66
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	72
Algemene dekkingsmiddelen	76
Overhead	78
Inhoudelijk	78
Vennootschapsbelasting	83
Onvoorzien	83
1.5 Paragrafen	84
Lokale heffingen	85
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	92
Onderhoud kapitaalgoederen	102
Financiering	106
Bedrijfsvoering	109
Verbonden Partijen	110
Grondbeleid	122

2 FINANCIËLE BEGROTING	126
Geprognosticeerde beginbalans	130
EMU-saldo	134
Geraamde baten en lasten per taakveld	136
Investerings.....	140
3 BIJLAGEN	141
Eenmalige lasten en baten	142
Beleidsindicatoren BBV	143

1.2 Ynlieding

Hjirby biede wy jim de begrutting 2019 en de mearjierrêrûzing 2020–2022 oan. Dit is de earste begrutting fan it nije kolleezje op basis fan it koalysjeakkoard “Duorsum Oparbeidzje”.

De opstelling fan in slútende mearjierrêrûzing wie dit jier net fanselssprekkend. No, oan it ein fan it proses, kinne wy in realistyske mar noch net slútende begrutting foar it jier 2019 oanbiede en in reedlik perspektyf foar de jierren 2020 o/m 2022, wêrby 't de lêste twa jierren in posityf saldo sjen litte. Dêrmei is de mearjierrêrûzing struktureel en reël slútend.

Tytsjerksteradiel waard, mei in tal oare gemeenten, konfrontearre mei tekoarten yn it sosjaal domein. It doel is de tekoarten wêrom te dringen en in sûne mearjierrêrûzing te berikken en te hâlden. De grutte útdaging is no om binnen de beskikbere budzjetten de kwaliteit fan soarch te behâlden. Dizze ûntjouwing freget in grutte ynset fan ried, kolleezje en amtlike organisaasje.

Us kolleezje is der wis fan dat wy, foaral meiïnoar, it tij keare kinne. Yn ús gemeentlik DNA hawwe wy ommers oanjûn dat wy ynventyf en fleksibel binne en dat wy meiïnoar sykje nei oplossings foar de útdagings wêr't wy foar steane.

Nettsjinsteande de tekoarten, fine wy dat wy mei faasje útein sette moatte mei de ambysjes lyk as beskreaun yn it koalysjeakkoard Duorsum Oparbeidzje. Dit koalysjeakkoard wurdt op dit stuit omset nei in útfieringsaginda. Wy witte dat de hjoeddeistige stân fan saken freget om prioriteiten, kreative oplossings en in nije wize fan tinken. Konkreet wolle wy ús dêrom it kommende jier spesifyk rjochtsje op de folgjende fjouwer ambysjes:

- Fol gean foar de transformaasje yn it Sosjaal Domein: in oare wize fan organisearjen, tinken en wurkjen wêrby't goede soarch, effisjinsje en kostenbewust wêzen, sintraal steane.
- Meters meitsje op it mêd fan wenjen: opleverje fan in nije wenfisy, mei omtinken foar it nei aard, skaal en behoefte bouwen fan wenten yn de gemeente en it stimulearjen fan in ferskaat yn wenfoarmen en wenmiljeus.
- De posysje fan foarrinner op it mêd fan duorsumens fersterkje: mei boargers en bedriuwslibben komme ta in duorsumensaginda rjochte op it ferleegjen fan enerzjyfferbrûk, opwekking fan enerzjy, wetter, mobiliteit, bio-ferskaat, diel-ekonomy.
- It fersterkjen fan it ûndernimmersklimaat en ús rol fan netwurkgemeente: fierder útbouwe fan de ûnderskiedende "gastfrijens-ekonomy" yn Tytsjerksteradiel mei ekstra omtinken foar rekreaasje en toerisme.

Yn it foarjier fan 2018 binne wichtige stappen set yn de gearwurking mei ús partnergemeente Achtkarspelen. Under it motto "samen tenzij" pakke wy mear saken tegearre op. Dit biedt by de opjeften der't wy foar steane, wer nije kânsen. Yn 2019 geane wy fierder mei de ûntwikkeling fan de organisaasje.

Yn de programmabegutting wurde yn elts programma, op haadlinen, it belied en de finansjele middels dy't dêrby hearre foar de kommende jierren presintearre. Elts haadstik kent syn eigen útdagings dy't wy allinnich meiïnoar oanpakke kinne. Graach wolle wy, mei de ried en de mienskip, de opjeften foar it kommende jier oppakke en duorsum oparbeidzje oan in gemeente wêryn't rûmte is foar eltsenien.

Burgum, 16 oktober 2018

It kolleezje fan boargemaster en wethâlders fan Tytsjerksteradiel

1.3 Algemene ontwikkelingen

Algemene toelichting

In dit hoofdstuk worden in hoofdlijnen de opbouw van de programmabegroting en de belangrijkste kaders voor de komende periode toegelicht.

Opbouw programmabegroting

In dit hoofdstuk van de programmabegroting worden in hoofdlijnen de gehanteerde uitgangspunten en de ontwikkelingen vanaf en na vaststelling van de perspectiefnota geschetst, die hebben geleid tot het (financiële) meerjarenperspectief.

Ten opzichte van de uitgangspunten bij de Kadernota 2019 – 2022 (voorjaar 2018) zijn er op meerdere onderdelen veranderingen geweest, die wij in dit hoofdstuk onder *Ontwikkelingen na vaststelling Kadernota* nader toelichten. Er is een toelichting gegeven op de *autonome ontwikkelingen*. Voor de *Programma overstijgende onderwerpen* is eveneens een afzonderlijke paragraaf opgenomen. Vervolgens is een leeswijzer opgenomen, die een toelichting geeft op de programma's (hoofdstuk 1.4), de paragrafen (hoofdstuk 1.5), de financiële begroting (hoofdstuk 2) en de bijlagen (hoofdstuk 3).

Kaders

Startpunt voor het beleid in 2019 is het coalitieakkoord "Duorsum Oparbeidzje". Met dit coalitieakkoord aan het begin van periode de 2018–2022 worden duidelijke prioriteiten meegegeven.

Het coalitieakkoord is opgebouwd aan de hand van de maatschappelijke opgaven zoals geformuleerd in het Interbestuurlijk Programma (IBP). Dit zijn opgaven die nu in Nederland spelen en die directe invloed hebben op onze gemeente en de regio. Het college heeft deze opgaven vertaald naar thema's op gemeentelijk niveau. Deze thema's geven goed weer waar wij de speerpunten leggen voor de komende jaren.

Deze maatschappelijke opgaven voor Tytsjerksteradiel (respectievelijk de paragrafen 2 t/m 9 van het coalitieakkoord) staan hieronder samengevat:

- *Samen aan de slag voor het klimaat*: met de burger en het bedrijfsleven toewerken naar een circulaire en energieneutrale gemeente;
- *Toekomstbestendig wonen*: naar aard, schaal en behoefte bouwen en het bevorderen van diversiteit in woonvormen en woonmilieus;
- *Regionale economie als versneller*: het versterken van het ondernemersklimaat en de rol van netwerkgemeente verstevigen;
- *Naar een vitaal platteland*: de leefbaarheid verhogen en voorzieningen, infrastructuur en onderwijs toekomstbestendig maken;
- *Merkbaar beter in het sociaal domein*: op basis van goede zorg, efficiëntie en kostenbewustzijn inzetten op zorg en ondersteuning die passen bij de behoefte en mogelijkheden van de burgers;

- *Problematische schulden voorkomen en oplossen*: integraal de schuldenproblematiek aanpakken gericht op preventie en vroegtijdige signalering;
- *Nederland en migrant voorbereid*: goede integratie en snelle participatie van statushouders;
- *Goed openbaar bestuur in een veranderende samenleving*: permanent investeren in de verbinding en interactie tussen bestuur en mienskip.

Ontwikkelingen na vaststelling Kadernota

Algemeen

De Kadernota 2019–2022 zoals die in op 5 juli jl. met uw raad is besproken, geldt als richtinggevend voor de voorbereiding van deze programmabegroting. De tijd heeft echter niet stilgestaan tussen het bespreken van die kadernota en het moment van samenstellen van deze begroting. De tussentijdse ontwikkelingen worden in de volgende paragraaf toegelicht.

Ontwikkelingen

Samenwerking met Achtkarspelen

De samenwerking met onze collega gemeente Achtkarspelen loopt goed. Het biedt in de opgaven die we hebben kansen. Samen pakken we zaken op. Met veel energie gaan we samen met de vele betrokken ambtenaren aan de slag om alle ambities te realiseren. De komende maanden worden conform het rapport en het collegeadvies verdere verbeteringen opgepakt onder het motto “Samen tenzij”.

In 2019 gaan we verder met de professionalisering van de organisatie. Die inspanningen moeten in 2019 leiden tot een betere dienstverlening voor onze burgers. Ook willen we meer grip op de budgetten met name binnen sociaal domein en het huishoudboekje op orde brengen. Wij streven ernaar in 2020 een goedkeurende accountantsverklaring over 2019 te krijgen.

Sociaal Domein

In mei 2018 is aangegeven dat er over het jaar 2017 een tekort is ontstaan binnen het sociaal domein. Het tekort dat betrekking heeft op de in 2017 gemaakte kosten in het sociaal domein betreft voor de gemeente Tytsjerksteradiel € 1.684.000.

De verwachting is dat dit zich de komende jaren voortzet wanneer er geen maatregelen worden genomen. Daarom is in de zomer 2018 een financiële analyse opgesteld waarin de oorzaken van het ontstane tekort worden benoemd en waarin wordt aangegeven hoe de verwachte tekorten kunnen worden omgebogen om zo op begrotingsniveau weer tot een financieel acceptabele situatie voor het Sociaal Domein uit te komen.

Meerdere gemeenten in Fryslân zitten in dezelfde situatie. De provincie Fryslân start, als aangekondigd in haar brief van 20 september 2018, ook een onderzoek naar het financieel perspectief Sociaal Domein van gemeenten in de provincie Fryslân.

Financiële bevindingen

De analyse van het tekort binnen het Sociaal Domein is aan de hand van het rapport “Analyse Sociaal Domein Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel september 2018” op 4 oktober 2018 toegelicht in een gezamenlijke raadsbijeenkomst.

Op basis van de analyse wordt een aantal maatregelen genomen, die ertoe moeten leiden dat in de komende jaren de benodigde middelen voor het Sociaal Domein weer passen binnen de daarvoor beschikbare middelen.

De opgenomen taakstelling in de programmabegroting is gebaseerd op de maatregelen zoals met de raad op 4 oktober besproken.

Voor de gemeente Tytsjerksteradiel betekent dit een opgenomen taakstelling op het geprognosticeerde tekort van het Sociaal Domein van:

- 2019: € 200.000
- 2020: € 700.000
- 2021: € 1.200.000
- 2022: € 1.700.000

Deze bedragen zijn onder andere gebaseerd op het uitgangspunt dat de taken van het Sociaal Domein binnen de nu in de begroting opgenomen ruimte worden gerealiseerd. Het voorstel is om vanaf oktober in een halfjaarlijkse rapportage de voortgang van de maatregelen en de actuele inzichten in de totale uitgaven van het Sociaal Domein met de raad te delen. Dit gebeurt zowel schriftelijk als mondeling. Zo trekken beide gemeenten, raden en colleges gezamenlijk op.

Aandachtspunten voor de komende jaren

Er zijn meerdere ontwikkelingen die een risico vormen binnen het Sociaal Domein. Dit betreft bijvoorbeeld de nieuwe manier van inkoop bij Jeugd en nieuwe wet en regelgeving waardoor de eigen bijdrage voor huishoudelijke hulp wordt verlaagd. Op landelijk en provinciaal niveau is hier ook volop aandacht voor. De komende maanden zal er meer duidelijk worden wat de bovenstaande ontwikkelingen voor financiële gevolgen kunnen hebben. Op dit moment zijn deze ontwikkelingen niet meegenomen in de begroting, maar wel benoemd als risico binnen de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Heroverweging onderwerpen Kadernota

Algemeen

In verband met de budgettaire positie van de begroting hebben wij nog eens kritisch naar de diverse onderwerpen van de kadernota gekeken. Op basis hiervan hebben we de volgende correcties doorgevoerd.

Sociaal domein (Kadernota: 6.1 / 8a)

In de kadernota was voor de gewenste personele uitbreiding in de werkmaatschappij een stelpost opgenomen voor de uitbreiding van formatie op diverse onderdelen. Mede op basis van het rapport “Analyse Sociaal Domein Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel september 2018” stellen wij voor om de in kadernota opgenomen uitzetting van personeel (2019; € 314.000; 2020 e.v. € 296.000) en de daaraan gekoppelde inhoudelijke activiteiten en initiatieven onderdeel laten zijn van het personeels- en organisatieplan, waarvoor de directie een opdracht krijgt. Voor de begroting betekent dit ten opzichte van de kadernota een voordelige ontwikkeling.

Actualisatie en koppeling BGT & GBI beheerssysteem (Kadernota: 2.1 c) en Digitalisering en optimalisering data areaal openbare ruimte (Kadernota: 2.1 d)

De inhoudelijke toelichting op deze onderwerpen staat bij programma 2.

Van deze twee onderwerpen gaan we de financiering anders regelen dan aangegeven in de kadernota. De investeringen vinden plaats in 2019 (€70.000 en € 75.000). Beide onderwerpen zijn gericht op goed functionerende systemen voor de eerstvolgende 5–10 jaar, waarbij we uitgaan van financiering op basis van afschrijving in 7 jaar. Dit betekent dat de investeringsbedragen voor de begroting 2019 worden vervangen door kapitaallasten in de meerjarenbegroting vanaf 2020 van respectievelijk € 11.000 en € 12.000. Voor de begroting 2019 betekent dit een eenmalig voordeel van € 145.000 en vanaf 2020 een structureel nadeel van € 23.000 per jaar.

Temporisering Regiodeal (Kadernota: 3.1a)

In de kadernota gingen we nog uit van een bedrag van zesmaal € 257.000 voor de jaren 2019 en 2024. Wij verwachten echter dat de gevraagde bijdrage voor het startjaar 2019 lager zal uitvallen. Voor de 2019 t/m 2024 verwachten wij onze bijdrage als volgt in te zetten:

- 2019: € 157.000
- 2020: € 257.000
- 2021 t/m 2024: € 282.000

Voor de begroting 2019 betekent dit een eenmalig voordeel van € 100.000.

Dorpsontwikkeling Gytsjerk/Oentsjerk (Kadernota: 6.1 b2)

In de Kadernota was deelname van Gytsjerk/Oentsjerk aan DOM 2.0 als een wenselijk onderwerp opgevoerd. Deze deelname is echter niet (meer) haalbaar waardoor het onderwerp nu niet, met een middelenclaim, in deze programmabegroting is opgenomen. Het onderwerp blijft van belang, maar krijgt een vervolg in een later stadium en in een andere setting. Voor de begroting 2019 betekent dit een voordeel van € 12.500.

Cultuurhistorisch aspect in bestemmingsplan (Kadernota:8.1.b)

Ons voorstel is om het ontwikkelen van dit beleidskader in het kader van prioriteitsstelling één jaar op te schuiven. Daardoor schuift de last van € 35.000 eenmalig in 2019 door naar 2020 en volgt vanaf 2021 de jaarlijkse last van € 5.000 per jaar). Voor de begroting 2019 een voordeel van € 35.000 en voor de begroting van 2020 een nadeel van € 30.000.

Rijksbegroting en reactie van de VNG

Elk jaar analyseren de medewerkers van het VNG-bureau de Rijksbegroting. De Miljoenennota maakt duidelijk dat het kabinet minder heeft geïnvesteerd dan eerder was voorgenomen en dat is weer van invloed op de gemeentefinanciën. Het kabinet mag dan wel vinden dat de groei van het gemeente- en provinciefonds ons helpt alle taken goed te kunnen blijven uitvoeren, maar dat ziet de VNG anders. In het belang van de inwoners is er meer nodig voor grote opgaven als de aanpak van ondermijning en de energietransitie. Ook de uitbreiding van de politiecapaciteit en de investeringen in de kwaliteit zijn een eerste stap, maar de komende jaren is echt veel meer nodig om de politie op een goede manier haar werk voor de samenleving te laten doen.

In de Troonrede staat dat de rol van medeoverheden steeds groter en belangrijker wordt. Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen kunnen veel doelen bereiken maar daarvoor moeten ze wel samenwerken. Voor een deel wordt dit al gedaan Denk aan de

energietransitie waar de VNG samenwerkt met IPO en UvW en waarover samen met het Rijk afspraken zijn gemaakt.

De VNG wil graag doorgaan met samenwerking, maar de tekorten in het sociaal domein, bijstand en (jeugd)zorg, hebben een behoorlijke wissel getrokken op de gemeenten. Er is meer tijd en geld nodig om de beoogde verandering van werken te realiseren.

De VNG verwacht dat het kabinet de gemeenten hierin tegemoet komt. Zonder gemeenten kan dit kabinet ook de eigen ambities immers niet realiseren.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

Onze begroting is gebaseerd op de meicirculaire 2018. Deze ontwikkeling was al meegenomen in de kadernota 2019–2022 en is nu definitief vertaald in de begroting 2019, waarbij op basis van de laatst bekende maatstaven nog een actualisatie heeft plaatsgevonden.

Stand algemene reserve

In het kader van de jaarrekening 2017 is naar aanleiding van het negatieve exploitatie resultaat en het effect daarvan op de algemene reserve de zorg uitgesproken over het benaderen van signaalniveau van de algemene reserve.

Inmiddels laat de ontwikkeling voor het jaar 2018 (zie de 2e bestuursrapportage 2018) ook voor de jaarrekening 2018 een verwacht tekort zien.

De stand van de algemene reserve is per 1 januari 2018 € 15.500.000. De huidige verwachting is dat we voor het jaar 2018 uitkomen op een nadeel van € 2.500.000. Daarmee zou de algemene reserve uitkomen op € 13.000.000. Dit is onder het signaalniveau.

Als het nodig is kunnen wij de reserve precariobelasting benutten om de algemene reserve weer aan te vullen tot, of boven het signaalniveau. De stand van deze reserve is op dit moment € 2.400.000. Immers zowel bij bestuursrapportages, jaarrekening als begroting kunnen voorstellen worden meegenomen om vanuit deze bestemmingsreserve incidentele lasten met de incidentele baten uit deze reserve te dekken.

Wij gaan er vanuit dat mede met behulp van het pakket van maatregelen met betrekking tot het sociaal domein en het verbeterplan bedrijfsvoering, de eerste stappen worden gezet om te komen tot een structureel herstel van de omvang van onze algemene reserve. Voor de jaren 2019 t/m 2021 leggen wij overigens jaarlijks nog voor € 2.000.000 op aan precariobelasting.

Lastenontwikkeling burger

Voor de begroting 2019 worden de tarieven voor OZB, afvalstoffenheffing en riolering aangepast op basis van de uitgangspunten die hiervoor zijn afgesproken.

Voor de OZB stellen wij voor uit te gaan van de inflatiecorrectie van 1,6% voor de totale omzet ten opzichte van 2018.

Uitgangspunt voor de afvalstoffenheffing is een kostendekkend tarief. In verband met toename van de kosten van afvalinzameling als gevolg van met name de sterk gestegen afvalstoffenbelasting stellen wij voor om de tarieven voor één persoonshuishoudens en meerpersoons huishoudens met respectievelijk € 6,80 en € 9,60 te verhogen.

Voor de rioolheffing stellen wij voor om de tarieven met 20% te verlagen. Als gevolg van enerzijds een fors lagere rentetoerekening op grond van het BBV en anderzijds temporisering in de benodigde investeringen zijn de kosten voor riolering veel lager geworden. Deze wijzigingen zijn verwerkt in de voorgestelde tarieven voor de rioolheffing 2019 en dat leidt tot een daling van de tarieven van 20% met handhaving van alle uitgangspunten van het vGRP.

Vanaf 2020 passen wij conform de uitgangspunten van het vGRP de jaarlijkse tariefstijging van 3% weer toe. Bij ongewijzigd beleid zal de huidige correctie van 2019 van 20% in de nabije toekomst (= 5 jaar) niet leiden tot extra tariefstijgingen.

In paragraaf Lokale heffingen vindt u hiervan een nadere toelichting. In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de voorgestelde tarieven.

Tarieven gemeentelijke belastingen (x € 1.000)	2018	2019	Verschil €	Verschil %
OZB eigenaren woningen (= kengetal)	102,15	103,78		1,6%
Rioolheffing gebruikers EPH	€ 106,20	€ 84,60	-€ 21,60	-20,34%
Rioolheffing gebruikers MPH	€ 126,60	€ 100,20	-€ 26,40	-20,85%
Rioolheffing eigenaren/bewoners	€ 188,40	€ 150,00	-€ 38,40	-20,38%
Afvalstoffenheffing EPH	€ 133,20	€ 139,80	€ 6,80	4,95%
Afvalstoffenheffing MPH	€ 190,20	€ 199,80	€ 9,60	5,05%

Ontwikkeling saldo begroting

Om u inzicht te geven in de ontwikkelingen op hoofdlijnen tussen de begroting 2018 – 2021 en de begroting 2019 – 2022 is onderstaande tabel opgenomen. Hierin is de ontwikkeling van de begroting tussen de beide jaren weergegeven inclusief de stand bij de kadernota 2019 – 2022.

	2019	2020	2021	2022
Saldi meerjarenbegroting 2018–2021	178.000	934.000	1.090.000	989.000
Uitvoering motie begeleiding statushouders	6.000-	-	-	-
Startpunt kadernota 2019–2022	172.000	934.000	1.090.000	989.000
Kadernota				
Begrotingswijzigingen t/m raad mei	27.000-	-27.000	-27.000	-31.000
Ontwikkelingen lopende jaar (1e bestuursrapportage)	142.000-	-180.000	-229.000	-216.000
Meerjarige effecten inkomsten via gemeentefonds	620.000	1.015.000	1.351.000	2.064.000
Ontwikkelingen uit bestaand en nieuw beleid	1.744.000-	-1.564.000	-1.593.000	-1.630.000
Stand begroting 2019–2022 na kadernota	1.121.000-	178.000	592.000	1.176.000
Actualisering Algemene uitkering na kadernota (maatstaven etc))	647.000	105.000	125.000	-106.000
Actualisering raming bijdragen SW	28.000-	-29.000	-30.000	-31.000
Actualisering BUIG	353.000-	-353.000	-353.000	-353.000
Actualisering bijdrage aan WM8KTD	652.000-	-676.000	-683.000	-733.000
Actualisering Sociaal Domein budgetten Jeugd/WMO	709.000-	-709.000	-709.000	-709.000
Herplant populieren	44.000-	-	-	-
Ontwikkelingen huur peuteropvang	33.000	33.000	33.000	33.000
Actualisering kapitaallasten	531.000	-202.000	-253.000	-95.000
Actualisering diverse stelposten	50.000	311.000	305.000	383.000
Diverse overige ontwikkelingen	169.000-	-190.000	-242.000	-249.000
Heroverwegingen Kadernota				
Niet meenemen voorlopige reservering tbv formatieve uitbreidingen kadernota	314.000	296.000	296.000	296.000
Kaderstelling budgetten Sociaal Domein	200.000	700.000	1.200.000	1.700.000
Actualisatie en koppeling BGT & GBI beheerssysteem (2.1 c)	70.000	-11.000	-11.000	-11.000
Digitalisering en optimalisering data areaal openbare ruimte (2.1 d)	75.000	-12.000	-12.000	-12.000
Temporiseren inzet middelen regiodeal	100.000	-	-25.000	-25.000
Dorpsontwikkelingsmaatschappij (DOM) 2.0	13.000	-	-	-
Cultuurhistorisch aspect in bestemmingsplan	35.000	-30.000	-	-
Stand begroting 2019	1.008.000-	-589.000	233.000	1.264.000

Financieel perspectief

De vertaling van de kaders en uitgangspunten van de Kadernota 2019 – 2022 in samenhang met de ontwikkelingen na vaststelling ervan leiden tot de volgende saldi voor de jaren 2019 t/m 2022:

Jaar	2019	2020	2021	2022
(x 1.000)				
saldo	-1.008	-589	233	1.264
positief bedrag = voordelig, negatief bedrag = nadelig				

Autonome ontwikkelingen

In de informatievoorziening op maat van college naar raad past het onderscheid in het op programmaniveau vermelden van beleidsrelevante en autonome ontwikkelingen.

In de beleidsrelevante ontwikkelingen meldt het college aan de raad hoeveel kosten de nieuwe wensen van de raad (vaak op basis van eerdere besluitvorming, zoals kadernota's) voor de begroting met zich mee brengen. Deze ontwikkelingen worden per programma expliciet vermeld.

Onder de autonome ontwikkelingen vallen al die zaken, die op grond van een normale bedrijfsvoering onontkoombaar zijn, omdat hierover afspraken zijn gemaakt.

Destijds (vanaf begroting 2001) is met de raad afgesproken, dat de (prijs)ontwikkeling van de autonome ontwikkelingen een zaak voor het college zou zijn. Bij de autonome ontwikkelingen gaat het om de volgende onderdelen:

- Ontwikkeling lonen en premies; inclusief de consequenties van de lopende CAO. Voor toekomstige en/of niet verwerkte CAO's wordt op basis van de richtlijnen van de circulaire van het ministerie van BZK een stelpost opgenomen.
- Ontwikkeling prijzen op basis van verwachte prijsontwikkeling uit de laatste septembercirculaire en kaderbrief.
- Energieprijzen op basis van verwachte prijsontwikkeling.
- Rente (het gehanteerde rentepercentage voor investeringen e.d.).
- Ontwikkeling subsidies; gekoppeld aan het prijsniveau van de circulaire van de algemene uitkering uit het gemeentefonds.
- Tarieven, huren en pachten; gebaseerd op septembercirculaire.
- Vervangingsinvesteringen met betrekking tot de normale bedrijfsvoering worden meegenomen op basis van de actuele aanschafprijzen.
- Wijzigingen in de voorschriften voor inrichting van de begroting op grond van het nieuwe Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Programma overstijgende onderwerpen

Kanteling; burger- en overheidsparticipatie

Op basis van het nieuwe collegeprogramma is het college van mening dat co-creatie bij het verbinden van de mienskip met de lokale overheid centraal moet staan. Samen met de mienskip zal gewerkt worden aan de maatschappelijke opgaven (uit het IBP). In samenspraak met de raad zullen rond initiatieven waar sprake is van burger- en overheidsparticipatie kaders ontwikkeld worden, zodat initiatieven een grote kans van slagen krijgen. De transformatie zoals deze in gang is gezet in het sociale domein, zal hierbij een belangrijk uitgangspunt zijn en ook worden ingezet rond ontwikkelingen in het fysieke domein.

Meer specifiek zal in het sociale domein gekeken worden naar het ontschotten van budgetten van verschillende wettelijke regelingen. Eerste verkenningen met verzekeraars en zorgaanbieders zullen in 2018 en 2019 plaatsvinden.

Maatschappelijk vastgoed

Algemeen

In de raadsvergadering van 19 oktober 2017 is oriënterend gesproken over het thema maatschappelijk vastgoed. Leefbaarheid in onze gemeente is een belangrijk thema. Maatschappelijk vastgoed is hier een belangrijk onderdeel van. Als gemeente willen we graag voorzieningen in stand houden en ook toekomstgericht & toekomstbestendig invullen.

Binnen dit thema spelen diverse actuele vraagstukken op verschillende beleidsterreinen. Onderwijs, sport, ontmoetingsplaatsen in de vorm van dorpshuizen of multifunctionele centra om maar een paar voorbeelden te noemen. Daarnaast hebben we ook te maken met demografische én maatschappelijke ontwikkelingen. En we hebben ervaringen met recent gebouwde accommodaties, waar we nu al een financieel risico lopen.

Doel van de oriënterende bespreking in de raad was om vanuit een breder perspectief te kijken naar de toekomst van voorzieningen in Tytsjerksteradiel en daarbij het jaar 2035 als richtpunt te nemen. Wij zijn van mening dat een strategische visie op de inrichting van de gemeente op lange termijn noodzakelijk is voor een goede besluitvorming over voorzieningen op korte termijn. Het gaat om de vraag hoe Tytsjerksteradiel in de komende decennia leefbaar en vitaal blijft, in het licht van demografische en maatschappelijke ontwikkelingen.

Specifiek

Het jaar 2019 zal in het teken staan van het voorbereiden en mogelijk al realiseren van huisvesting voor de scholen in Tytsjerk en Jistrum en te kijken in hoeverre dit in samenhang kan gebeuren met ontmoetingsplaatsen, kinderopvang, etc. Daarnaast zal het beleid rondom het onderhoud van dorpshuizen worden geëvalueerd. Een ander aandachtspunt is en blijft (dreigende) leegstand van gebouwen met sociaal-culturele activiteiten te voorkomen.

Programma preventie

We willen toe naar een op preventie toegesneden programma, waarin thema's en onderwerpen dwars door alle portefeuilles heen zijn opgenomen, een intersectorale aanpak. We willen maximaal inzetten op preventie want voorkomen is beter dan genezen. Met het overhevelen van taken in het sociaal domein van het rijk naar gemeenten, is niet alleen het uitvoeren van zorgtaken een belangrijk aspect waar uitwerking aan gegeven moet worden. Ook aspecten rond preventief handelen rond zorg spelen hierbij een belangrijke rol ter voorkoming van uitvoeringstaken en de daarmee gepaard gaande kosten.

Inmiddels worden er ook voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd betreffende aspecten rond de nieuwe omgevingswet. Herinrichting van de omgeving heeft in het kader van zorg, milieu, energie en circulaire economie een belangrijke rol. Ook hier is preventie een belangrijke thema. Gaandeweg ontwikkelt zich een situatie waarbij preventie dus verder reikt dan de afzonderlijke sectoren. Maatschappelijke effecten rond leefbaarheid en welzijn kunnen niet zonder een integrale preventieve aanpak.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk 1.4 Programmaplan zijn de verschillende programma's opgenomen.

Per programma worden op hoofdlijnen de ontwikkelingen voor het komende begrotingsjaar en de jaren daarna geschetst.

Elk programma begint met de opsomming van de verschillende taakvelden van het programma.

Per programma geven we antwoord op de volgende vragen:

- Waar staat het programma voor
- Wat wordt met het programma beoogd
- Wat zijn in hoofdlijnen de strategische uitgangspunten van het programma

Onder het kopje 'Wat willen we bereiken' benoemen we de maatschappelijke opgaven en bijbehorende doelen uit het coalitieakkoord.

Onder het kopje 'Wat gaan we daarvoor doen' wordt vooral voortgeborduurd op de voorstellen uit de Kadernota. Het coalitieakkoord is namelijk tot stand gekomen nadat de Kadernota al nagenoeg gereed was. Dit heeft als gevolg dat de verbinding tussen het coalitieakkoord en de Kadernota nog niet (helemaal) zichtbaar is in dit programma. In de volgende programmabegroting(en) wordt dit nader uitgewerkt.

Onder het kopje "Verbonden partijen" nemen we de verbonden partijen, die bij dit programma horen. De gemeente Tytsjerksteradiel heeft er voor gekozen om bepaalde processen onder te brengen bij organisaties die in deze processen zijn gespecialiseerd, de zogenaamde verbonden partijen. De gemeente blijft verantwoordelijk voor deze processen.

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk- en een financieel belang heeft. Voor een verdere toelichting hierop en op de kerngegevens verwijzen wij naar de paragraaf Verbonden Partijen.

Onder het kopje "Verplichte beleidsindicatoren" zijn de landelijk verplichte indicatoren opgenomen.

De gegevens hiervoor worden ontleend aan de website van "Waar staat je gemeente" (zie: www.waarstaatjegemeente.nl).

Onder het kopje "Financieel" staan de lasten en baten van het programma zowel in totalen als per taakveld. Deze weergave is verplicht op grond van het BBV. Wat vooral van belang is voor het volgen van de ontwikkelingen per programma is het hierbij opgenomen onderdeel "Verklaring verschillen". Hier worden de beleidsrelevante verschillen per programma vermeld.

Naast de programma's moeten gemeenten minimaal zeven programmaoverstijgende paragrafen in de begroting opnemen (BBV-verplichting). Deze zijn in hoofdstuk 1.5 opgenomen.

In de paragrafen staat belangrijke informatie voor raadsleden waarmee zij inzicht krijgen in de financiële positie van de gemeente, de beheersmatige aspecten en de risico's. Deze zeven verplichte paragrafen gaan over:

- lokale heffingen
- weerstandsvermogen en risicobeheersing
- onderhoud kapitaalgoederen
- financiering
- bedrijfsvoering
- verbonden partijen
- grondbeleid

Hoofdstuk 2 betreft de financiële begroting en is een financiële samenvatting van de baten en lasten vanuit de programma's, de algemene dekkingsmiddelen, overhead, onvoorzien en VpB. Baten en lasten die voortkomen uit mutaties in de reserves worden per programma apart inzichtelijk gemaakt.

Tenslotte is er onder hoofdstuk 3 een aantal bijlagen opgenomen.

Besluitvorming

Wij stellen u voor:

1. Akkoord te gaan met het vaststellen van de begroting voor het jaar 2019, inclusief de per programma voorgestelde onttrekkingen aan en stortingen in reserves.
2. Kennis te nemen van de meerjarenraming 2020 – 2022.
3. Akkoord te gaan met de uiteenzetting van de financiële positie van de gemeente en de daarbij behorende bijlagen, zoals verwoord en opgenomen in de programmabegroting.
4. Akkoord te gaan met de lastenontwikkeling voor de burger, zoals opgenomen in paragraaf Lokale heffingen.
5. Akkoord te gaan met de overige uitgangspunten voor het tarievenbeleid zoals voorgesteld in paragraaf Lokale heffingen.
6. Akkoord te gaan met gelijkblijvende grondprijzen voor het jaar 2019 zoals voorgesteld in paragraaf Grondbeleid.
7. De in paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschreven risico's te bevestigen.

Vastgesteld in de openbare vergadering van de gemeenteraad van 1 november 2018.

De voorzitter,

De griffier,

1.4 Programmaplan

0. Bestuur en ondersteuning

Inhoudelijk

De onderwerpen in dit programma horen bij de taakvelden

0.1	Bestuur
0.10	Mutaties reserves
0.2	Burgerzaken
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden
0.4	Overhead
0.5	Treasury
0.61	OZB woningen
0.62	OZB niet-woningen
0.64	Belastingen Overig
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds
0.8	Overige baten en lasten

Wat willen we bereiken?

In dit programma gaat het over de dienstverlening ter ondersteuning van onze eigen bestuursorganen, maar ook aan onze burgers, bedrijven en organisaties.

Als bestuur willen we transparant, efficiënt en integer zijn en voor onze samenleving dienstbaar, laagdrempelig, herkenbaar en aanspreekbaar.

Speerpunten in dit programma zijn een efficiënte en klantgerichte dienstverlening. Hierbij heeft de samenwerking met Achtkarspelen een belangrijke meerwaarde. Ten behoeve van deze (ambtelijke) samenwerking is het van belang dat de gemeentebesturen van beide gemeenten in hun zelfstandige rol regelmatig met elkaar in contact treden. Ook het opzetten van een integraal preventieprogramma en het onderzoeken van mogelijkheden voor het instellen van een initiatiefloket zijn speerpunten. Het initiatiefloket dient ter ondersteuning van initiatieven uit de samenleving. De gemeentelijke organisatie vervult daarbij een rol in de vorm van co-creatie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Kanteling / burgerparticipatie; ontwikkelingen

Op basis van het nieuwe collegeprogramma kan geconstateerd worden dat dit college het betrekken van de opinie van haar inwoners (interactief besturen) van groot belang vindt. De wijze óf en waarop dit vorm krijgt kan per situatie verschillen. Begin 2019 zal er een herijking van het interactief besturen, ook wel genoemd ‘gekanteld werken’ plaatsvinden. Dit zal zijn uitwerking krijgen in een nieuw plan voor raad, college, ambtelijke organisatie en mienskip. In dit plan zullen tevens in samenwerking met de raad heldere en eenvoudige kaders worden opgesteld.

[Kadernota nr. 0.00 a]

Maatschappelijk vastgoed; ontwikkelingen

Onderwijshuisvesting

In Eastermar en Tytsjerk is per 1 september 2018 de samenwerking tussen openbaar en christelijk basisonderwijs een feit en in Jistrum zal dit naar verwachting in 2019 gebeuren. In Jistrum en Tytsjerk heeft dit effect op de onderwijshuisvesting, omdat de bestaande scholen te klein zijn om alle leerlingen te huisvesten. In de kadernota van 2017 is daarvoor al geld gevraagd. Bij de berekening daarvan is uitgegaan van normbedragen van de VNG. Inmiddels is duidelijk dat die normbedragen veel te laag zijn en heeft de VNG deze normbedragen gecorrigeerd.

Wanneer we de correctie doorrekenen, dan heeft dat een nadelig effect vanaf 2020 op de in 2017 gevraagde middelen. De verbouwplannen voor Sumar, die ook onderdeel waren van de aanvraag in 2017, zullen al in 2018 worden uitgevoerd, maar vallen nog wel binnen de lasten die daarvoor waren berekend.

De in 2017 (vorige kadernota) gevraagde middelen (investering) betekenen een jaarlijkse kapitaallast vanaf 2019. Maar de plannen voor Jistrum en Tytsjerk zijn nog niet zo concreet dat er al lasten in 2019 aan toe gerekend moeten worden. De verbouwkosten voor Sumar, die ook onderdeel van de aanvraag waren, zullen wel al in 2018 worden uitgegeven en bedragen € 23.000 per jaar. Ten opzichte van het gevraagde bedrag van € 50.000 per jaar betekent dat voor 2019 een voordelige bijstelling van € 27.000.

De lasten vanaf 2020 zijn nu berekend op basis van de nieuwe VNG-normen. Dat levert het volgende nieuwe inzicht:

Nieuwe investering leiden tot de volgende kapitaallasten:

Tytsjerk	€ 72.000
Jistrum	€ 64.000
Sumar	€ 23.000
Totaal	€ 159.000

De huidige kapitaallasten bedragen voor deze scholen € 60.000. In 2017 werd al € 50.000 extra in de begroting opgenomen. Dat houdt in dat er nu nog een extra jaarlijks bedrag van € 49.000 vanaf 2020 gevraagd wordt.

Hierbij is geen rekening gehouden met eventuele boekwinsten, die kunnen worden gerealiseerd wanneer de huidige scholen kunnen worden verkocht. Het huidige verschil tussen WOZ-waarde en boekwaarden van de vier scholen bedraagt ruim € 500.000. Conform de voorschriften van het BBV vloeien eventuele boekwinsten terug in de algemene reserve. In 2019 komen we met een raadsvoorstel met daarin de uitgewerkte plannen.

[Kadernota nr. 0.00 b]

Programma preventie (programma overstijgend)

We willen toe naar een op preventie toegesneden programma, waarin thema's en onderwerpen dwars door alle portefeuilles heen zijn opgenomen, een intersectorale aanpak. We willen maximaal inzetten op preventie want voorkomen is beter dan genezen. Met het overhevelen van taken in het sociaal domein van het rijk naar gemeenten, is niet alleen het uitvoeren van zorgtaken een belangrijk aspect waar uitwerking aan gegeven moet worden. Ook aspecten rond preventief handelen rond zorg spelen hierbij een belangrijke rol ter voorkoming van uitvoeringstaken en de daarmee gepaard gaande kosten. Inmiddels worden er ook voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd betreffende aspecten rond de nieuwe omgevingswet. Herinrichting van de omgeving heeft in het kader van zorg, milieu, energie en circulaire economie een belangrijke rol. Ook hier is preventie een belangrijke thema. Gaandeweg ontwikkelt zich een situatie waarbij preventie dus verder reikt dan de afzonderlijke sectoren. Maatschappelijke effecten rond leefbaarheid en welzijn kunnen niet zonder een integrale preventieve aanpak.

Overigens het nalaten van de opzet van een integraal preventieprogramma kan leiden tot maatschappelijk negatieve effecten en het toenemen van druk op de begroting.

De toekomstige kosten zullen met name duidelijk worden bij de opzet van het programmaplan. De meeste kosten zullen opgaan in personele inzet van beleid- en uitvoerende medewerkers. Incidenteel is denkbaar dat om activiteiten op gang te brengen, er voorinvesteringen nodig zijn.

[Kadernota nr. 0.00 c]

Ontwikkelingen regionale samenwerking (Stadsregio / ANNO)

Voor de Stadsregio Leeuwarden wordt voor de periode tot en met 2019 een lichte samenwerkingsstructuur voorgestaan. Er wordt onderzoek gedaan naar de meest optimale vorm van samenwerken na het beëindigen van de samenwerking binnen het huidige stadsregio verband.

In Stadsregioverband zijn meerdere projecten opgepakt die van regionaal economisch belang zijn, zowel op gebied van recreatie als van duurzaamheid. Stadsregio bestaat uit Tytsjerksteradiel, Leeuwarden en Waadhoeke. Daarnaast is er een lichtbestuurlijke samenwerking die breder is: alle gemeenten uit de regio Noordwest en Noordoost Fryslân. We houden rekening met wijzigingen qua budget voor de regionale samenwerking met Stadsregio Leeuwarden. Zodra de analyse naar regionale samenwerkingen in relatie met maatschappelijke opgaven is afgerond willen we een standpunt innemen over de wijze van samenwerken met de Stadsregio Leeuwarden en andere regionale samenwerkingen voor de maatschappelijke opgaven die opgepakt moeten worden.

[Kadernota nr. 0.01 b]

Jaarbijeenkomst nieuwe vorm vanaf 2019

Naar aanleiding van de geslaagde bijeenkomst begin 2018, om inwoners en ondernemers informeel te ontmoeten, gaan we deze bijeenkomst voortaan jaarlijks organiseren. De ontmoeting, maar ook het feit dat het gemeentebestuur (raad en college) een brede uitnodiging voor iedereen uit Tytsjerksteradiel deed uitgaan, werd erg op prijs gesteld. We streven er naar om deze bijeenkomst met wisseling van het winter- en lenteseizoen te laten plaatsvinden.

De kosten hiervan zijn in afgeslankte vorm meegenomen in de begroting.

[Kadernota nr. 0.01 d]

Herstel schade Centric

In de Kadernota gaven wij aan dat we voor de langere termijn nieuwe software aan moeten schaffen (ter vervanging van Centric–software). Wij gaven al aan dat de verwachting is dat dit niet gaat lukken voor de budgetten die in de begroting beschikbaar zijn. Sommige onderdelen moeten Europees worden aanbesteed en andere oplossingen eerst grondig onderzocht. Daardoor is nog niet goed aan te geven wat de meerkosten worden. Door het inzetten van moderne technieken en nieuwe methoden kunnen we de meerprijs beperken en tegelijk onze dienstverleningsdoelen (naar boven !) bijstellen.

In de loop van het jaar 2019 komen wij hierop terug met, waar nodig, een voorstel tot begrotingswijziging.

[Kadernota nr. 0.04 s]

Verbonden partijen

Naam	Werkmaatschappij Achtkarspelen–Tytsjerksteradiel
vestigingsplaats	Buitenpost / Burgum
rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
bestuurlijk belang	Het Dagelijks Bestuur bestaat uit de voorzitters van beide colleges en één wethouder per gemeente. Het Algemeen Bestuur bestaat uit de leden van de twee colleges van burgemeester en wethouders van beide gemeenten.
risicoprofiel	● [Laag]
overige informatie	zie Paragraaf Verbonden Partijen

Naam	Vitens
vestigingsplaats	Zwolle
rechtsvorm	Vennootschap / Coöperatie
bestuurlijk belang	De gemeente is aandeelhouder.
risicoprofiel	● [Laag]
overige informatie	zie Paragraaf Verbonden Partijen

Naam	NV Bank Nederlandse Gemeenten
vestigingsplaats	Zwolle
rechtsvorm	Vennootschap / Coöperatie
bestuurlijk belang	De gemeente is aandeelhouder.
risicoprofiel	● [Laag]
overige informatie	zie Paragraaf Verbonden Partijen

Verplichte beleidsindicatoren

Taakveld 00. Bestuur en ondersteuning			
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Apparaatskosten	euro	onbekend	
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			
Prognose op basis van de historie			
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		onbekend	
begroting 2018		924,0	(2018)
jaarrekening 2017		924,0	(2018)
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Bezetting	fte	onbekend	
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		—	nog geen (nieuwe) gegevens
Prognose op basis van de historie		—	nog geen (nieuwe) gegevens
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		onbekend	
begroting 2018		3,7	(2018)
jaarrekening 2017		3,7	(2018)
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Externe inhuur	euro	onbekend	
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		—	nog geen (nieuwe) gegevens
Prognose op basis van de historie		—	nog geen (nieuwe) gegevens
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		onbekend	
begroting 2018		8,7	(2018)
jaarrekening 2017		8,7	(2018)
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Formatie	fte	onbekend	
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		—	nog geen (nieuwe) gegevens
Prognose op basis van de historie		—	nog geen (nieuwe) gegevens
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		onbekend	
begroting 2018		4,0	(2018)
jaarrekening 2017		4,0	(2018)

Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de bijlage 'Beleidsindicatoren BBV'

Financieel

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. De lasten en baten zijn de optelsom van de taakvelden binnen dit programma.

Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

Lasten, baten en saldo programma 0. Bestuur en ondersteuning						
Specificatie per taakveld						
(x € 1.000)	rekening	begroting				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Exclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten	5.070	5.078	6.493	6.345	6.350	3.796
Baten	56.582	59.543	59.492	60.887	60.988	57.917
Saldo	51.512	54.465	52.999	54.542	54.637	54.121

Stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten	1.157			1.016	766	
Baten	941	98	84	80	127	159
Saldo	-217	98	84	-936	-936	159

Inclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten	6.227	5.078	6.493	7.361	7.116	3.796
Baten	57.523	59.641	59.576	60.967	61.114	58.076
Saldo	51.295	54.563	53.083	53.606	53.998	54.280

Specificatie per taakveld

0.1 Bestuur						
Lasten	1.573	1.730	1.729	1.749	1.768	1.768
Baten	16			1.016	766	
Saldo	-1.557	-1.730	-1.729	-734	-1.002	-1.768

0.10 Mutaties reserves						
Lasten	1.157			1.016	766	
Baten	941	98	84	80	127	159
Saldo	-217	98	84	-936	-640	159

0.2 Burgerzaken						
Lasten	520	474	1.313	1.222	1.265	1.259
Baten	598	553	394	394	394	394
Saldo	78	80	-920	-829	-871	-865

0.3 Beheer overige gebouwen en gronden						
---	--	--	--	--	--	--

Lasten	439	354	461	461	463	464
Baten	422	132	94	86	86	86
Saldo	-17	-222	-367	-375	-377	-377

0.5 Treasury						
Lasten	881	-385	-11	-115	-225	-287
Baten	929	1.028	164	153	142	132
Saldo	48	1.414	175	269	367	419

0.61 OZB woningen						
Lasten	129	278	217	217	217	217
Baten	5.303	5.356	5.455	5.468	5.481	5.494
Saldo	5.174	5.079	5.238	5.251	5.264	5.277

0.62 OZB niet-woningen						
Lasten			140	140	140	140
Baten	2.242	2.239	2.275	2.275	2.275	2.275
Saldo	2.242	2.239	2.135	2.135	2.135	2.135

0.64 Belastingen Overig						
Lasten			32	32	32	32
Baten	2.080	2.570	2.570	2.570	2.570	70
Saldo	2.080	2.570	2.538	2.538	2.538	38

0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds						
Lasten						
Baten	44.957	46.713	48.529	48.914	49.263	49.455
Saldo	44.957	46.713	48.529	48.914	49.263	49.455

0.8 Overige baten en lasten						
Lasten	1.528	2.628	2.612	2.639	2.690	203
Baten	36	951	11	11	11	11
Saldo	-1.492	-1.677	-2.600	-2.628	-2.679	-192

Verklaring verschillen

Toelichting	(x € 1.000)
Taakveld 0.8	
Actualisering stelposten kapitaallasten	469 N
Vervallen stelpost septembercirculaire	475 N
Actualisering/vervallen overige stelposten	20 V

1. Veiligheid

Inhoudelijk

De onderwerpen in dit programma horen bij de taakvelden

- 1.1 Crisisbeheersing en brandweer
- 1.2 Openbare orde en veiligheid

Wat willen we bereiken?

Veiligheid is het aanwezig zijn van orde en rust in het publieke domein en van bescherming van leven, gezondheid en goederen tegen acute en dreigende aantastingen. Onveiligheid is te omschrijven als alles wat inbreuk op veiligheid maakt. Die inbreuken kunnen zowel feitelijke aantastingen zijn, maar ook gevoelens van onveiligheid.

Het programma Veiligheid omvat alle gemeentelijke activiteiten op het gebied van handhaving van de openbare orde, bevordering van de veiligheid en activiteiten rondom de bijzondere wetten. Hieraan wordt op verschillende manieren vormgegeven door het stellen van regels, het verlenen van vergunningen, het maken van beleid, uitvoering geven aan handhaving, organisatie van de crisisbeheersing, de brandweer en de samenwerking met de politie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ontwikkelingen GR: Veiligheidsregio; o.a. Dekkingsplan 2.0 – deel veiligheid

De kosten van Veiligheidsregio Fryslân (VRF) worden verdeeld over: Programma's 1. Veiligheid en 7.1 Volksgezondheid.

De onontkoombare uitzetting als eerder aangegeven in de kadernota is nu voor beide programma's verwerkt in deze begroting.

Voor dit programma specifiek:

Het gaat voor brandweer en crisisbeheersing onder andere om een uitzetting op kosten ten behoeve van vakbekwaamheid en de vrijwilligersvergoeding, loonkosten en materiaalkosten. Vanaf 2021 komt er een jaarlijkse uitzetting van kapitaallasten bij. Zoals al enige jaren bekend zijn bij de overgang van de brandweezorg van gemeente naar de Veiligheidsregio de kapitaallasten van veelal gemeentelijke gebouwen en materieel onvoldoende geïndexeerd. Het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur van de Veiligheidsregio hebben hier een aanpak op geformuleerd, zodat er met aandacht voor financiële redelijkheid sprake is van adequate huisvesting.

De meegenomen uitzetting voor dit programma bedraagt voor 2019 en 2020 € 22.000 per jaar, voor 2021 € 42.000 en daarna € 82.000 per jaar.

[Kadernota nr. 1.1 a]

Ontwikkelingen ná de Kadernota

Opstellen ondermijningsbeeld criminaliteit

In 2019 wordt onder leiding van het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) een ondermijningsbeeld van de gemeente Tytsjerksteradiel opgesteld. Door informatie te bundelen en te analyseren worden criminele samenwerkingsverbanden, criminele activiteiten en onderliggende structuren zichtbaar. Het geheel leidt uiteindelijk tot een ondermijningsbeeld van het betreffende gebied. Goed inzicht in de aard en omvang van de ondermijnende criminele activiteiten helpt om middelen en instrumenten effectief in te zetten en beleid hier op af te stemmen. Bij het opstellen van het ondermijningsbeeld en de vervolgaanpak wordt inzet vanuit de gemeentelijke organisatie gevraagd.

Verbonden partijen

Naam	Veiligheidsregio Fryslân
vestigingsplaats	Leeuwarden
rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
bestuurlijk belang	1 lid in het Algemeen Bestuur
risicoprofiel	 [Hoog]
overige informatie	zie Paragraaf Verbonden Partijen

Verplichte beleidsindicatoren

Taakveld 01. Veiligheid			
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal	1,4	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			gunstig
Prognose op basis van de historie			gunstig
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		1,7	(2015)
begroting 2018		1,9	(2016)
jaarrekening 2017		1,9	(2016)
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	aantal	3,4	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			nog geen (nieuwe) gegevens
Prognose op basis van de historie			nog geen (nieuwe) gegevens
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		3,0	(2015)
begroting 2018		2,6	(2016)
jaarrekening 2017		3,4	(2017)
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal	2,5	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			

			nog geen (nieuwe) gegevens
Prognose op basis van de historie			nog geen (nieuwe) gegevens
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		3,6	(2015)
	begroting 2018	3,3	(2016)
	jaarrekening 2017	2,5	(2017)

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Verwijzingen Halt	aantal	54,0	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			ongunstig
Prognose op basis van de historie			ongunstig
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		47,4	(2014)
	begroting 2018	31,0	(2016)
	jaarrekening 2017	31,0	(2016)

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	aantal	0,5	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			gunstig
Prognose op basis van de historie			neutraal
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		1,1	(2015)
	begroting 2018	0,8	(2016)
	jaarrekening 2017	0,8	(2016)

Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de bijlage 'Beleidsindicatoren BBV'

Financieel

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. De lasten en baten zijn de optelsom van de taakvelden binnen dit programma.

Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

Lasten, baten en saldo programma 1. Veiligheid						
Specificatie per taakveld						
(x € 1.000)	rekening	begroting				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Exclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten	2.644	2.596	2.406	2.404	2.445	2.485
Baten	33	31	31	31	31	31
Saldo	-2.611	-2.565	-2.374	-2.373	-2.414	-2.453
Stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten						

Baten						
Saldo						

Inclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves

Lasten	2.644	2.596	2.406	2.404	2.445	2.485
Baten	33	31	31	31	31	31
Saldo	-2.611	-2.565	-2.374	-2.373	-2.414	-2.453

Specificatie per taakveld

1.1	Crisisbeheersing en brandweer					
Lasten	1.476	1.651	1.802	1.820	1.861	1.901
Baten						
Saldo	-1.476	-1.650	-1.802	-1.820	-1.861	-1.901

1.2	Openbare orde en veiligheid					
Lasten	1.168	946	604	584	584	584
Baten	33	31	31	31	31	31
Saldo	-1.135	-915	-572	-553	-553	-553

Verklaring verschillen

Toelichting	(x € 1.000)
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	
Autonome ontwikkelingen veiligheidsregio	40 N
Bijdrage aan de WM voor personeelskosten Veiligheid is met verschuivingen tussen de taakvelden toegenomen	112 N
1.2 Openbare orde en veiligheid	
De bijdrage aan de WM in 2019 is wegens verschuivingen tussen de taakvelden fors afgenomen ten opzichte van de huidige begroting	362 V

2. Verkeer, vervoer en waterstaat

Inhoudelijk

De onderwerpen in dit programma horen bij de taakvelden

- 0.10 Mutaties reserves
- 2.1 Verkeer en vervoer
- 2.3 Recreatieve havens
- 2.4 Economische havens en waterwegen

Wat willen we bereiken?

Het programma Verkeer, vervoer en waterstaat omvat de aanleg, het beheer en onderhoud van (water-)wegen en straten c.a., groenvoorzieningen, natuur- en landschapsbescherming, openbare verlichting en verkeersveiligheid. Het programma is gericht op het mogelijk maken van een veilige deelname aan het verkeer en een sober en doelmatig beheer van de openbare ruimte met inachtneming van en respect voor de aanwezige (unieke) kwaliteiten.

We zetten in op blijvende bereikbaarheid op het platteland (goede wegeninfrastructuur) en duurzaam vervoer. Daarnaast willen we een adequaat beheerssysteem voor de openbare ruimte realiseren.

Wat gaan we daarvoor doen?

Areaaluitbreiding overname wegen centrale as

De aanleg van de Centrale As is voltooid en de weg is in gebruik sinds eind 2016. Conform de overeenkomst met de provincie zijn bij de ingebruikname van de Centrale As de voormalige provinciale wegen overgedragen aan de gemeente Tytsjerksteradiel. Dit betreft (delen van) de volgende wegen: N355, N356 en N913. Deze weggedeeltes zijn nu in beheer en onderhoud bij de gemeente. Een aantal van die weggedeelten zijn nog niet formeel in eigendom overgedragen (maar wel in beheer en onderhoud), hier moet provincie Fryslân nog werkzaamheden uitvoeren.

Naast de voormalige provinciale wegen zijn er nog andere gevolgen qua beheer en onderhoud: bijvoorbeeld aansluitende wegvakken/fietspaden bij nieuwe kruispunten, onderdoorgangen en viaducten, nieuwe beheergrenzen rondom viaducten en onderdoorgangen, de realisatie van een logische (aanvullende) ontsluitingsstructuur (denk bijv. aan rotonde bij Sumar) en voorzieningen voor de afwatering van nieuwe onderdoorgangen. Zodra alle gegevens beschikbaar zijn, maken we een definitief overzicht van de extra onderhoudslasten.

[Kadernota nr. 2.1 a]

Brugbediening op afstand – Eastermar

Er is een aantal opties om bediening op afstand van de brug Eastermar weer mogelijk te maken (door RWS vanuit Lemmer, door provincie vanuit Leeuwarden, door gemeente vanaf een gemeentelijke locatie). Daarnaast zijn er een aantal alternatieven waaronder overdracht van de brug aan provincie Fryslân, de brug vervangen door een hogere vaste brug en de brug volledig vernieuwen/reconstrueren. We gaan de (on)mogelijkheden, kosten en gevolgen van de opties en alternatieven nader onderzoeken.

Voor het jaar 2019 zal de bediening van de brug nog verzorgd worden door RWS. Juridisch is inmiddels uitgezocht dat de brug ons eigendom is en blijft.

[Kadernota nr. 2.1 b]

Actualisatie en koppeling BGT & GBI-beheersysteem

De Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) is een gedetailleerde digitale kaart van Nederland. Elke gemeente is wettelijk verplicht (Wet Basisregistratie Grootchalige Topografie) voor haar eigen grondgebied de gegevens aan te leveren. Het opstellen van de BGT gebeurt in fasen. De volgende verplichte fase (uiterlijk 1 januari 2020) behelst o.a. het verbeteren van de volledigheid en de kwaliteit van de BGT. De voorloper (en basis) voor de BGT was de GBKN (Grootchalige BasisKaart Nederland). Naast de BGT hebben we ook een geografisch systeem voor het beheer van de openbare ruimte genaamd GBI.

De BGT (voorheen dus GBKN) en GBI werden vele jaren lang separaat van elkaar bijgehouden. Techniek voor een koppeling bestond nog niet. In de loop van vele jaren zijn hierdoor veel verschillen tussen beide datasets ontstaan. Een analyse heeft aangetoond dat dit niet alleen verschillen tussen BGT en GBI zijn, maar ook komt de informatie niet altijd overeen met de werkelijke situatie buiten op straat.

We gaan de BGT (ook conform wettelijke verplichting) verder verbeteren en gebruiken hierbij ook de gegevens in GBI. Door het afstemmen van beide datasets kunnen we daarna de beide systemen koppelen. Dit biedt uiteindelijk veel voordelen zoals enkelvoudig data inwinnen/meervoudig gebruik, voorkomen van fouten, betere analysemogelijkheden en makkelijker uitwisselen van data. We maken hierbij gebruik van de al bestaande ervaringen bij Achtkarspelen omdat de BGT en GBI daar reeds gekoppeld zijn.

Hiervoor is een investering nodig van € 70.000 in 2019, waarvan de jaarlijkse lasten ten bedrage van €11.000, vanaf 2020, in de begroting zijn opgenomen.

[Kadernota nr. 2.1 c]

Digitalisering en optimalisering data areaal openbare ruimte

Het beheersysteem voor de openbare ruimte (GBI) bevat momenteel in grote lijnen alleen het areaal verhardingen, openbaar groen en hoofdriolering.

Een grote hoeveelheid van het overige areaal is niet opgenomen in ons beheersysteem voor de openbare ruimte (GBI) maar is vaak nog op andere wijzen opgeslagen (analoog of niet GIS-gerelateerd of geen gegevens van aanwezig). Het gaat hier bijv. om duikers, damwanden, steigers, bomen, bankjes, prullenbakken, bebording, markering etc. We gaan een inhaalslag maken door deze informatie in GBI op te nemen om het beheer van deze objecten ook optimaal uit te kunnen voeren.

Daarnaast gaan we de gegevens van de riolering omzetten naar de nieuwe landelijke standaard GWSW (GegevensWoordenboek Stedelijk Water). Door de toenemende samenwerking en uitwisseling van gegevens is een eenduidige registratie van objecten noodzakelijk.

Kortom: een inhaalslag in de digitalisering van het (beheer van) het areaal van onze openbare ruimte.

Hiervoor is een investering nodig van € 75.000 in 2019 waarvan de jaarlijkse lasten ad €12.000 vanaf 2020 in de begroting zijn opgenomen.

[Kadernota nr. 2.1 d]

Verplichte beleidsindicatoren

- Indicatoren zijn vervallen -

Financieel

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. De lasten en baten zijn de optelsom van de taakvelden binnen dit programma.

Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

Lasten, baten en saldo programma 2. Verkeer, vervoer en waterstaat						
Specificatie per taakveld						
(x € 1.000)	rekening	begroting				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Exclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten	7.011	4.609	3.840	3.972	4.006	4.021
Baten	2.020	252	286	278	278	278
Saldo	-4.991	-4.357	-3.554	-3.694	-3.729	-3.743

Stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten						
Baten	800					
Saldo	800					

Inclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten	7.011	4.609	3.840	3.972	4.006	4.021
Baten	2.820	252	286	278	278	278
Saldo	-4.191	-4.357	-3.554	-3.694	-3.729	-3.743

Specificatie per taakveld

0.10 Mutaties reserves						
Lasten						
Baten	800					
Saldo	800					

2.1 Verkeer en vervoer							
Lasten	6.433	4.048	3.430	3.504	3.528	3.545	
Baten	1.724	146	157	148	148	148	
Saldo	-4.709	-3.902	-3.273	-3.356	-3.380	-3.396	

2.3 Recreatieve havens						
Lasten	405	304	263	264	268	268
Baten	196	99	101	101	101	101
Saldo	-209	-205	-162	-164	-167	-167

2.4 Economische havens en waterwegen						
Lasten	173	256	147	203	210	208
Baten	100	6	29	29	29	29
Saldo	-73	-250	-118	-175	-181	-180

Verklaring verschillen

Toelichting	(x € 1.000)
2.1 Verkeer en vervoer	
Lagere kosten mechanisch straten en afvoer teerhoudend asfalt (kadernota)	70 V
Lagere kosten straatreiniging (kadernota)	50 V
2.4 Economische havens en waterwegen	
Lagere kosten baggeren agv uitwerking overeenkomst stedelijk waterbeheer	50 V

3. Economie

Inhoudelijk

De onderwerpen in dit programma horen bij de taakvelden

- 3.1 Economische ontwikkeling
- 3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur
- 3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen
- 3.4 Economische promotie

Wat willen we bereiken?

Werken aan een vitale regio is een belangrijk speerpunt. Daarom zetten we ons in voor de regiodeal. Deze geeft een impuls op de gebieden van innovatie & ondernemerschap en afstemming tussen onderwijs en arbeidsmarkt. In het coalitieakkoord ‘Duorsum oparbeidzje’ staan veel onderwerpen waarmee wij de economische structuur van Tytsjerksteradiel willen versterken. Ze staan hieronder opgesomd. De komende periode gaan wij aan de slag met het bepalen van het ambitieniveau en de prioriteit. U zult dit terug kunnen vinden in de beleidsnotitie Economische zaken welke in 2019 aan de raad wordt aangeboden en bij de Kadernota 2020.

Wat gaan we daarvoor doen?

Regiodeal fase II

De probleemdefinitie en de ambitie is vastgelegd in de notitie 'Maak het Verschil die in de raad is besproken en vastgesteld. De ontwikkellijnen zijn uitgewerkt naar businesscasussen, waarop een programmatisch uitvoeringsprogramma van de Regiodeal fase 2 is bepaald, uitgaande van doelstellingen voor extra groei van het bruto regionaal product waarmee we onze regio vitaal kunnen houden. Deze regiodeal wordt ter besluitvorming voorgelegd aan colleges en raden.

De (nu nog concept) businesscasussen zijn gebaseerd op de ontwikkellijnen:

1. Innovatie & Ondernemerschap
2. Onderwijs & Arbeidsmarkt
3. Doorontwikkeling regionale samenwerking

De Regiodeal (fase 2) is definitief aangemeld voor de bijdrage uit de Regio–enveloppe van het Rijk. Op 24 september hebben alle (42–44) betrokken organisatie een symbolische handtekening gezet onder de Regiodeal. De verwachting is dat het Rijk in november duidelijkheid verschaft over haar bijdrage aan dit project.

De provincie Fryslan heeft de Regiodeal per brief aan de minister geduid als één van de projecten welke de provincie ook financieel steunt.

De gemeente(n) zullen hun bijdrage aan de Regiodeal ook moeten formaliseren met een besluit door de raden.

De totale bijdrage vanuit onze gemeente in de periode 2019 t/m 2024 bedraagt € 1.542.000 en verwachten wij over de jaren als volgt in te zetten:

- 2019: € 157.000
- 2020: € 257.000
- 2021 t/m 2024: € 282.000

[Kadernota nr. 3.1 a]

Nieuw gemeentelijk beleid voor recreatie en toerisme

In 2019 – met de regionale kaders als kapstok – zetten we met nieuwe ambitie in op recreatie en toerisme in Tytsjerksteradiel. We evalueren het beleid 2007–2017 en onderzoeken waar de kansen voor de komende periode liggen. Op basis daarvan stellen we onze strategieën opnieuw vast en vertalen dit in een beleidsplan voor de periode 2020–2030.

[Kadernota nr. 5.7 c]

Ontwikkelingen ná de Kadernota

Nieuw beleidsplan Economie

In 2019 gaan wij een nieuw beleidsplan Economie opstellen voor onze gemeente. Het vorige beleidsplan dateert van 2012 en is toe aan een actualisatie. Veel thema's zoals bereikbaarheid (fysiek en digitaal) zijn uitgevoerd of in uitvoering, terwijl andere thema's (onderwijs & arbeidsmarkt en innovatie) blijvend aandacht vragen. Het nieuwe beleidsplan Economie zal logischer wijze aansluiting zoeken bij de onderwerpen uit de Regiodeal en de opgaves vanuit duurzaamheid. Aan de ondernemers zal een actieve bijdrage worden gevraagd bij de totstandkoming van het beleidsplan Economie.

Verplichte beleidsindicatoren

Taakveld 03. Economie			
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Banen	aantal	516,0	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			nog geen (nieuwe) gegevens
Prognose op basis van de historie			nog geen (nieuwe) gegevens
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		484,7	(2015)
begroting 2018		501,7	(2016)
jaarrekening 2017		516,0	(2017)
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)	verhouding	122,0	(2013)

Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		neutraal
Prognose op basis van de historie		neutraal
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017	122,0	(2013)
begroting 2018	122,0	(2013)
jaarrekening 2017	122,0	(2013)

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Functiemenging	%	42,2	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 nog geen (nieuwe gegevens)	
Prognose op basis van de historie		 nog geen (nieuwe gegevens)	
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		41,1	(2015)
begroting 2018		42,0	(2016)
jaarrekening 2017		42,2	(2017)

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Vestigingen	aantal	131,5	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 nog geen (nieuwe gegevens)	
Prognose op basis van de historie		 nog geen (nieuwe gegevens)	
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		124,5	(2015)
begroting 2018		128,9	(2016)
jaarrekening 2017		131,5	(2017)

Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de bijlage 'Beleidsindicatoren BBV'

Financieel

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. De lasten en baten zijn de optelsom van de taakvelden binnen dit programma.

Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

Lasten, baten en saldo programma 3. Economie						
Specificatie per taakveld						
(x € 1.000)	rekening	begroting				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Exclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten	2.111	563	639	689	714	714
Baten	2.680	293	298	298	298	298
Saldo	568	-269	-341	-391	-416	-416

Stortingen/onttrekkingen aan de reserves

Lasten						
Baten						
Saldo						

Inclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves

Lasten	2.111	563	639	689	714	714
Baten	2.680	293	298	298	298	298
Saldo	568	-269	-341	-391	-416	-416

Specificatie per taakveld

3.1 Economische ontwikkeling

Lasten	140	96	153	153	153	153
Baten						
Saldo	-140	-96	-153	-153	-153	-153

3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur

Lasten	1.863	180	62	62	62	62
Baten	2.397					
Saldo	533	-180	-62	-62	-62	-62

3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen

Lasten	74	103	238	338	363	363
Baten	8	13	13	13	13	13
Saldo	-66	-90	-225	-325	-350	-350

3.4 Economische promotie

Lasten	34	184	187	137	137	137
Baten	275	280	285	285	285	285
Saldo	241	96	98	148	148	148

Verklaring verschillen

Toelichting	(x € 1.000)
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	
Regiodeal fase II (Kadernota 3.1a)	157 N
Nieuw gemeentelijk beleid voor recreatie en toerisme (Kadernota 5.7c)	40 N

4. Onderwijs

Inhoudelijk

De onderwerpen in dit programma horen bij de taakvelden

- 4.1 Openbaar basisonderwijs
- 4.2 Onderwijshuisvesting
- 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken

Wat willen we bereiken?

Voor alle kinderen moet er een veilige, gezonde en bereikbare plaats zijn waar zij samen worden voorbereid op hun rol en plek in de maatschappij. Daarvoor richten wij ons in dit programma op goede onderwijshuisvesting, op de lokale onderwijsagenda, op vervoer van leerlingen waar dat nodig is en op het stimuleren van persoonlijke ontwikkeling van doelgroepen. Onderwijs zelf is primair de verantwoordelijkheid van de scholen en hun besturen. In deze rolverdeling wordt in onze gemeente door alle betrokkenen werk gemaakt van een goede en stevige samenwerking. Op diverse plaatsen leidt dit tot ontwikkeling van het “brede school”-concept en tot multifunctioneel accommodatiegebruik. Het duorsum oparbeidzje maakt ook mogelijk dat onderwijs en onderwijsbeleid prominente pijlers zijn in de integrale benadering van kinderen, jeugd en jongeren en van hun kansen en problemen (WMO-domein opvoeden en opgroeien). In het coalitieakkoord wordt het belang van het aanpakken van onderwijsachterstanden extra benadrukt. In 2019 komt er vanuit het ministerie nieuwe wet- en regelgeving voor het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid (o.a. voor- en vroegschoolse educatie). Deze nieuwe wet en regelgeving biedt kansen om de achterstanden nog verder terug te dringen en eerder te starten met vroeg- en voorschoolse educatie.

Het programma heeft veel relatie met activiteiten in andere programma's, zoals Welzijn (WMO, clustering voorzieningen, Centrum Jeugd & Gezin), Sport (Buurt- Onderwijs-Sport projecten), Romte (planontwikkeling), MBB (gebouwen) en Werk & Bijstand (startkwalificatie schoolverlaters).

Wat gaan we daarvoor doen?

Leerplicht; structurele uitbreiding taken en inzet

We verwachten met een structurele uitbreiding van 10 uren per week het extra beroep op de leerplichtambtenaren te kunnen opvangen. In 2018 hebben we de uren al tijdelijk verhoogd en we merken dat we daarmee de toegenomen vraag aan kunnen. Structureel is hiervoor € 9.500 p/jaar opgenomen.

[Kadernota nr. 4.3 b]

Ontwikkeling regionaal vervoer (mobiliteitsbureau)

Het aantal te vervoeren leerlingen én de prijs daarvan in het regionale vervoer, stijgt. Een oorzaak van de stijging betreft het gymvervoer en de verhoging van het lage btw tarief van 6 naar 9%. Voor de gemeentebegroting betekent het gymvervoer geen meerprijs, omdat daarmee al rekening is gehouden. De gevolgen van de verhoging van het lage btw tarief zijn eveneens in deze begroting verwerkt.

[Kadernota nr. 4.3 c]

Verplichte beleidsindicatoren

Taakveld 04. Onderwijs			
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
% Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	%	1,0	(2016)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 nog geen (nieuwe) gegevens	
Prognose op basis van de historie		 nog geen (nieuwe) gegevens	
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		2,7	(2012)
begroting 2018		onbekend	
jaarrekening 2017		1,0	(2017)
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Absoluut verzuim	aantal	0,0	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 nog geen (nieuwe) gegevens	
Prognose op basis van de historie		 nog geen (nieuwe) gegevens	
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		1,0	(2014)
begroting 2018		0,6	(2016)
jaarrekening 2017		0,0	(2017)
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Relatief verzuim	aantal	42,8	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 nog geen (nieuwe) gegevens	
Prognose op basis van de historie		 nog geen (nieuwe) gegevens	
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		37,0	(2014)
begroting 2018		20,3	(2016)
jaarrekening 2017		42,8	(2017)

Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de bijlage 'Beleidsindicatoren BBV'

Financieel

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. De lasten en baten zijn de optelsom van de taakvelden binnen dit programma.

Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

Lasten, baten en saldo programma 4. Onderwijs						
Specificatie per taakveld						
(x € 1.000)	rekening	begroting				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Exclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten	3.985	4.513	4.282	4.261	4.248	4.168
Baten	619	584	654	646	639	639
Saldo	-3.366	-3.929	-3.628	-3.614	-3.609	-3.529

Stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten						
Baten						
Saldo						

Inclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten	3.985	4.513	4.282	4.261	4.248	4.168
Baten	619	584	654	646	639	639
Saldo	-3.366	-3.929	-3.628	-3.614	-3.609	-3.529

Specificatie per taakveld

4.1	Openbaar basisonderwijs					
Lasten	400	428	433	433	433	433
Baten	390	419	425	425	425	425
Saldo	-10	-9	-8	-8	-8	-8

4.2	Onderwijshuisvesting					
Lasten	2.295	2.792	2.339	2.318	2.303	2.224
Baten	90	65	81	73	66	66
Saldo	-2.205	-2.727	-2.258	-2.244	-2.237	-2.158

4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken					
Lasten	1.290	1.293	1.510	1.510	1.511	1.511
Baten	139	100	148	148	148	148
Saldo	-1.151	-1.192	-1.362	-1.362	-1.363	-1.363

Verklaring verschillen

Toelichting	(x € 1.000)
Kadernota: 4.3.b. leerplicht uitbreiding taken en inzet	10 N
Kadernota: 4.3.c. ontwikkelingen regionaal vervoer (aandeel leerlingenvervoer)	56 N
Kadernota: 0.08a. verhoging btw van 6% naar 9%	13 N
Kadernota: mjr. eff. 2018 r18 4.2.a. vervangende bouw azc school	30 N
Kadernota: 0.0.b. bijstelling reservering maatschappelijk vastgoed	27 V

5. Sport, cultuur en recreatie

Inhoudelijk

De onderwerpen in dit programma horen bij de taakvelden

- 5.1 Sportbeleid en activering
- 5.2 Sportaccommodaties
- 5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie
- 5.4 Musea
- 5.5 Cultureel erfgoed
- 5.6 Media
- 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Wat willen we bereiken?

Wij streven naar vitale inwoners en willen een aantrekkelijke woonomgeving bieden. Sport, cultuur en recreatie zijn daarbij belangrijke pijlers. Deze zorgen voor persoonlijke ontplooiing en ontwikkeling van onze inwoners. Daarnaast vergroten ze de sociale samenhang en deelname aan de samenleving, wat bijdraagt aan een goed leef- en woonklimaat.

Recreatie komt ook volop aan bod in ons gemeentelijke uitvoeringsprogramma, dat tegelijkertijd met de regionale beleidsnotitie Gastvrijheidseconomie in het voorjaar van 2019 zal verschijnen. Het voorzieningenniveau en de samenwerking met sportclubs bevindt zich in vergelijking met andere Friese gemeenten op een hoog niveau. Wij participeren in Brede impuls combinatie regeling. Sport is steeds nadrukkelijker een factor in gezondheid, opvoeding en gemeenschapsvorming.

Wat de accommodaties betreft richten wij ons bij ontwikkelingen vooral op mogelijkheden tot concentratie van voorzieningen. Het programma heeft veel relatie met activiteiten in andere programma's zoals Sociaal Domein, Onderwijs, Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening (planontwikkeling) en MBB (gebouwen).

Wat gaan we daarvoor doen?

Sporthal Westermar c.a. – uitwerking plannen

In oktober 2017 is sporthal de Westermar afgebrand. Hierdoor is renovatie geen optie meer. In samenwerking met een burgerinitiatief is een eindrapport gerealiseerd met aanbevelingen.

Met behulp van externe deskundigen is een architectenselectie opgestart en de voorbereidingen getroffen om de aanbesteding uit te voeren.

Het uitgangspunt is om voor oktober 2019 te zijn gestart met de fysieke realisatie van de bouw van de sporthal.

[Kadernota nr. 5.2 a]

Wijziging BTW–regiem sport

Met ingang van 2019 wordt de sportvrijstelling uitgebreid. Hierdoor ontstaat een btw–nadeel, waarvoor een compensatieregeling komt. Binnen het taakveld sport zijn alle relevante producten op basis van deze wijziging opnieuw begroot. Dat heeft tot een aantal aanpassingen geleid in de budgetten, zowel positief als negatief. Vervolgens zijn de budgetten daar waar nodig verhoogd met het van toepassing zijn BTW–tarief. Daarmee is zowel aan de kosten– als de opbrengstenkant de wijziging in het BTW–regiem verwerkt. Inmiddels is ook de compensatieregeling gepubliceerd en op grond daarvan is de verwachte inkomst verhoogd van € 79.000 naar € 100.000.

[Kadernota nr. 5.2 b]

Legacy LF–2018

Het jaar van de Culturele Hoofdstad Leeuwarden–Fryslân (LF2018) gebruiken we als vliegwiel voor de komende jaren. De vraag is of we het succes in culturele activiteiten uit de ‘mienskip’ geheel zonder extra budget in stand kunnen houden. Inmiddels vindt er een verkenning plaats in het kader van Legacy 2028, oftewel hoe kunnen we na 2018 Tytsjerksteradiel en Fryslân verder laten groeien in het zijn van een levendige mienskip.

[Kadernota nr. 5.3]

Alde Feanen; herinrichting – afrondende (3e) uitvoeringsmodule

Op basis van de laatste gesprekken (en ramingen) van de Provincie met ons en de andere gebiedspartners houden wij in de begroting rekening met een minimale bijdrage / cofinanciering van de gemeente van € 240.000 verspreid over de jaren 2020 t/m 2022. Hierdoor kunnen we de gewenste afronding van de vaarroute realiseren en krijgen we een eindinrichting van de Panhuyspoel.

Daardoor kunnen we het gebied "afmaken / inrichten" zoals het beoogd was in het Raamplan en sluiten we aan bij de reeds eerder uitgevoerde 1e en 2e uitvoeringsmodule en doen we eerder gedane investeringen niet teniet.

De bijdrage is bestemd voor het afronden van de vaarroute uit de 2e uitvoeringsmodule (€ 140.000) en de eindinrichting van de Panhuyspoel (€ 100.000).

[Kadernota nr. 5.7 a]

Kuierpaad Earnewâld (1e oanlis)

Vanuit Earnewâld (doarpsbelangen en Vereniging Toeristenbureau (VTE) is er een wens om een "kuierpaad" vanuit het dorp te realiseren. Alle andere "kuierpaden" beginnen buiten het dorp en met name vanuit toeristisch oogpunt zou een "kuierke" beginnend vanuit het dorp wenselijk zijn. Het dorp heeft hiervoor het "40–med paad" in gedachten. We zijn bezig met het realiseren van de externe financiering. De verwachting is dat we daarmee de dekking rond krijgen en het 40–med pad kunnen realiseren overeenkomstig de bedragen die in de kadernota zijn genoemd en in deze begroting zijn opgenomen.

[Kadernota nr. 5.7 b]

Verbonden partijen

Naam	Recreatieschap Marrekrite
vestigingsplaats	Grou
rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
bestuurlijk belang	1 lid in het algemeen bestuur
risicoprofiel	● [Middel]
overige informatie	zie Paragraaf Verbonden Partijen

Verplichte beleidsindicatoren

Taakveld 05. Sport, cultuur en recreatie			
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
% Niet-sporters	%	55,7	(2016)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		■ nog geen (nieuwe) gegevens	
Prognose op basis van de historie		■ nog geen (nieuwe) gegevens	
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		54,4	(2014)
		begroting 2018	52,3 (2012)
		jaarrekening 2017	55,7 (2016)

Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de bijlage 'Beleidsindicatoren BBV'

Financieel

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. De lasten en baten zijn de optelsom van de taakvelden binnen dit programma.

Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

Lasten, baten en saldo programma 5. Sport, cultuur en recreatie						
Specificatie per taakveld						
(x € 1.000)	rekening	begroting				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Exclusief stortingen/ontrekkingen aan de reserves						
Lasten	6.494	6.248	6.286	6.195	6.374	6.386
Baten	1.495	1.046	1.160	1.160	1.160	1.105
Saldo	-4.999	-5.202	-5.126	-5.035	-5.214	-5.281

Stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten						
Baten						
Saldo						

Inclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten	6.494	6.248	6.286	6.195	6.374	6.386
Baten	1.495	1.046	1.160	1.160	1.160	1.105
Saldo	-4.999	-5.202	-5.126	-5.035	-5.214	-5.281

Specificatie per taakveld

5.1 Sportbeleid en activering						
Lasten	295	418	439	439	439	439
Baten	25	119	120	120	120	120
Saldo	-270	-300	-319	-319	-318	-318

5.2 Sportaccommodaties						
Lasten	2.940	2.570	2.470	2.436	2.595	2.585
Baten	1.281	677	785	785	785	785
Saldo	-1.660	-1.894	-1.685	-1.651	-1.810	-1.800

5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie						
Lasten	398	465	443	445	449	444
Baten	64	57	57	57	57	57
Saldo	-334	-409	-386	-388	-392	-387

5.4 Musea						
Lasten	45	45	46	46	46	46
Baten						
Saldo	-45	-45	-46	-46	-46	-46

5.5 Cultureel erfgoed						
Lasten	46	40	36	37	36	36
Baten	7	14	14	14	14	14
Saldo	-39	-26	-22	-23	-22	-22

5.6 Media						
Lasten	671	677	688	688	688	688
Baten						
Saldo	-671	-677	-688	-688	-688	-688

5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie						
Lasten	2.099	2.032	2.164	2.105	2.122	2.150
Baten	118	180	183	183	183	129
Saldo	-1.981	-1.852	-1.980	-1.921	-1.939	-2.021

Verklaring verschillen

Toelichting	(x € 1.000)
5.2 Sportaccomodaties	
Wijziging sportbesluit: geen afdracht BTW over de inkomsten	38 V
Wijziging sportbesluit: uitkering SPUK subsidie	100 V
Wijziging sportbesluit: geen BTW-teruggaven over de kosten	172 N
5.7 Openbaar groen	
Herplanten (herplantplicht) gekapte populieren	44 N

6. Sociaal domein

Inhoudelijk

De onderwerpen in dit programma horen bij de taakvelden

- 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie
- 6.2 Wijkteams
- 6.3 Inkomensregelingen
- 6.4 Begeleide participatie
- 6.5 Arbeidsparticipatie
- 6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)
- 6.71 Maatwerkdienstverlening 18+
- 6.72 Maatwerkdienstverlening 18-
- 6.82 Geëscaleerde zorg 18-

Wat willen we bereiken?

Dit programma is gericht op de wettelijke verantwoordelijkheid die de gemeente heeft op het terrein van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning en participatie. In de praktijk betekent dit dat het Sociaal Domein een veelheid aan thema's en onderwerpen beslaat waar onze inwoners dagelijks mee te maken hebben. Ook is er nauwe verwevenheid met onderwerpen uit andere programma's, zoals onderwijs, cultuur en gezondheid. Daarnaast is er overlap met het fysieke domein, bijvoorbeeld op het gebied van wonen, leefbaarheid en voorzieningen.

Wij willen dat inwoners zelf de regie hebben bij hun zorgvraag. Wij zetten ons ervoor in dat mensen zorg en ondersteuning ontvangen die passen bij hun behoefte en mogelijkheden. Wij stellen daarbij de mens centraal en werken integraal en vanuit het principe één gezin – één plan – één contactpersoon.

In het voorjaar van 2018 is zichtbaar geworden dat er grote tekorten zijn binnen het sociale domein. De verwachting is dat dit zich de komende jaren voortzet. Omwille van deze ontwikkeling is er in de zomer van 2018 een analyse uitgevoerd naar de tekorten in het sociaal domein van zowel onze gemeente als die van Achtkarspelen. Per direct worden zoveel mogelijk maatregelen genomen om de lopende kosten terug te dringen, zowel met betrekking tot personeel als beleidsinhoudelijk waar mogelijk. In deze begroting voor 2019 zijn dan ook alleen de strikt noodzakelijke beleidsaanpassingen opgenomen. De conclusies en daarop volgende maatregelen die voortkomen uit de analyse staan beschreven in dit hoofdstuk onder het kopje ontwikkelingen na de Kadernota.

Nu de transitie in het Sociaal Domein is afgerond en nieuwe taken en verantwoordelijkheden zijn gedecentraliseerd, staan we als gemeente voor de transformatie. Centrale opgave van de transformatie is: hoe kunnen we het met z'n allen zo doen dat mensen zelf en met hulp van

anderen in de samenleving hun problemen oplossen en kunnen meedoen, waardoor zij geen of minder een beroep hoeven te doen op de overheid en de zorgkosten ondertussen in de hand te houden zijn.

Voor de transformatie is daarom een cultuuromslag nodig om een andere manier van organiseren, denken en werken te realiseren. Het aanpassen van de structuren en processen vergt een belangrijke investering. We bereiken inmiddels steeds beter inwoners die (tijdelijk) zorg en ondersteuning nodig hebben om te kunnen functioneren. Daarbij zoeken we aansluiting bij de leefwereld van burgers, bij professionele ruimte, het sociale netwerk, het zelf oplossend vermogen van de samenleving en de behoefte van mensen om zelf regie te voeren over hun leven. De burger staat hierbij centraal. De overheid biedt alleen die ondersteuning en zorg waar dat nodig is.

De transformatieopdracht vertaalt zich naar de volgende concrete opgaven:

- van aanbodgericht naar vraaggericht werken
- van een scheiding tussen zorg en welzijn naar een verbinding tussen zorg en welzijn
- van curatief naar preventief
- van de verzorgde burger naar de zelfredzame burger
- van een verkokerde dienstverlening naar een integrale dienstverlening
- van input/ output sturing naar sturing op maatschappelijk effect/resultaat

De transformatieopdracht wordt komend jaar uitgewerkt in een het nieuwe beleidskader. Uitgangspunt daarbij is sociaal, innovatief en kostenbewust, met daarin verwerkt de huidige landelijke kennis en ervaring bij andere gemeenten.

Belangrijke doelstellingen zijn verder het bewerkstelligen dat zoveel mogelijk inwoners economisch onafhankelijk zijn en meedoen (participeren) in de samenleving op allerlei niveaus. Waar nodig bieden wij de helpende hand. Binnen de participatie heeft de begeleiding van uitkeringsbijstandsgerechtigden naar betaald werk onverkort de prioriteit. In een integraal beleidskader is vastgelegd op welke wijze de gemeente maatschappelijke- en arbeidsparticipatie wil bevorderen. De ambitie richt zich op zelfstandigheid en zelfredzaamheid van burgers.

Problematische schulden werken vaak door in alle facetten van het leven van mensen. Vroegsignalering en preventie en een effectieve aanpak van de schuldhulpverlening is van groot belang net als nazorg en budgetbeheer. Hierbij worden professionals en vrijwilligers betrokken. Financiële rust kan veel andere problemen voorkomen. In 2019 zal nieuw beleid worden ontwikkeld, samen met Achtkarspelen.

Vanaf begin 2019 zal de doorontwikkeling van de dorpentteams worden geëffectueerd. Met vier wijkteams, waarin ervaring en deskundigheid is geborgd van jeugdzorg, WMO en participatie, is ondersteuning toegankelijk vanuit het principe één gezin – één plan – één contactpersoon.

Wat gaan we daarvoor doen?

Dorpsontwikkelingsmaatschappij (DOM) 2.0 – (a) Jistrum

Dom is een afkorting van Dorps Ontwikkelings Maatschappij, een groep enthousiaste en ondernemende bewoners van een dorp die in afstemming met dorpsbelangen met een visie op het dorp meedenkt en werkt aan de ontwikkeling van het eigen dorp. Na een positieve evaluatie van het DOM 1 in Dongeradeel is een opzet gemaakt voor de uitrol van deze werkwijze over de rest van Noord Oost Fryslân. In de stuurgroep ANNO van december 2017 is de regio akkoord gegaan met deze uitrol over de 6 ANNO-gemeenten, genoemd DOM 2.0.

De DOM 2.0 heeft als doel om dorpen de kans te geven om een dorpsontwikkelingsmaatschappij op te richten om zo te komen tot een ontwikkeling waarbij de kwaliteit van ruimte en sociale omgeving als stimulans voor leefbaarheid en toekomstbestendigheid centraal staat. Daarnaast is het uiteindelijke doel dat dorpen c.q. DOM's in de toekomst zelfstandig kunnen opereren, zonder financiële steun van de overheid.

In Jistrum is een groep 'Leefbaar Jistrum' opgericht, waarin een aantal mensen uit Jistrum vanuit diverse belangen de handen in elkaar hebben geslagen en 'het dorp' breed vertegenwoordigen. Men ziet nu mogelijkheden om gezamenlijk oplossingen te bieden voor het vraagstuk rondom voorzieningen en leefbaarheid van het dorp. Denk hierbij aan huisvesting voor scholen, sport en muziek (Joost Wiersma). Er is in die zin sprake van een doorbraak als we het hebben over een gezamenlijke aanpak van de problematiek in Jistrum. We zien hier vooral mogelijkheden om het dorp te faciliteren met kennis.

Voor de uitrol van de DOM's is een bedrag begroot van € 475.000. Vanuit de krimp-middelen is inmiddels € 62.500 toegezegd en vanuit de provincie is al € 237.500 toegekend. Van de ANNO-gemeenten wordt een bijdrage van € 175.000 gevraagd; per deelnemend dorp € 12.500. Voor Tytsjerksteradiel betekent dit een eenmalige bijdrage van € 12.500.

[Kadernota nr. 6.1 b1]

Pilot ontschotting wonen, welzijn en zorg

Ambtelijk wordt in samenwerking met Patyna, VWS, ActiZ (branchevereniging in de zorg), zorgverzekeraar de Friesland en de gemeente Sudwest Fryslân onderzocht hoe en op welke wijze schotten tussen wettelijke regelingen rond welzijn en zorg kunnen worden weggenomen. Voor onze gemeente en de gemeente Sudwest Fryslân ligt hier een belang waar het gaat om het inzetten van WMO-middelen. Met het ontschotten van wettelijke regelingen ontstaan er mogelijkheden om kwalitatief en kwantitatief effectiever met welzijn en zorg om te gaan. Op basis van een gezamenlijke (werk)conferentie tussen alle betrokken partijen zal ook bekeken hoe en in welke mate de experimentenwet ten behoeve van deze pilot kan worden ingezet. In deze pilot zullen ambtelijk beleidsmedewerkers, de dorpen- en jeugdteams ook betrokken worden. De pilot richt zich in eerste instantie op alle ontwikkelingen rond Heemstra State in Oentsjerk, maar zal wanneer het succesvol is ook impact hebben op andere ontwikkelingen binnen onze gemeente.

[Kadernota nr. 6.1 c]

Sociaal Domein: Jeugd en WMO

Risico's

In de Jeugd en de Wmo is sprake van een aantal financiële risico's. Deze hebben verschillende oorzaken:

Jeugd:

Afrekening aanbieders 2015–2017

Er komen nog declaraties binnen van geleverde jeugdzorg van aanbieders van specialistische jeugdhulp over de jaren 2015, 2016 en 2017. Het is onduidelijk over welke hoeveelheid indicaties en/of geldbedragen dit gaat. Een groot deel van de Zorg voor Jeugd komt voort uit rechtstreekse verwijzingen (door bijvoorbeeld de huisarts) en wordt niet geïndiceerd door de Jeugdteams. De gemeente moet deze zorg wel bekostigen. De zorgaanbieders hoeven de start van de zorg niet meteen te melden bij de gemeente, maar kunnen dit ook doen tijdens of na afloop van de geleverde zorg.

Effecten nieuwe inkoop Specialistische Jeugdhulp (via SDF)

Op 1 januari 2018 is de nieuwe manier van inkoop, indiceren en bekostiging van de Specialistische Jeugdhulp van start gegaan. Waar eerder sprake was van een financiering per uur, wordt nu resultaatgericht gefinancierd op basis van trajectprijzen. De resultaten worden opgesteld door de jongeren en/of hun ouders en de gezinswerkers van het Jeugdteam. Het is aan de zorgaanbieders om het bijpassende traject en bijbehorende financiering te kiezen. Dit is een geheel nieuwe werkwijze en financiering binnen de jeugdhulp, wat maakt dat de financiële effecten nog onduidelijk zijn.

Jeugdhulp aan kinderen in COA-locaties gaat naar gemeenten

Per 1 januari 2019 verschuift de verantwoordelijkheid voor de jeugdhulp aan kinderen in COA-locaties van het COA naar gemeenten. De financiële middelen bestemd voor jeugdhulp aan asielzoekerskinderen, zullen van het COA naar gemeenten overgeheveld worden via een decentralisatie uitkering.

Er moet nog blijken of er voldoende financiële middelen beschikbaar zijn voor de jeugdhulp aan minderjarigen in het asielzoekerscentrum en in hoeverre gemeenten uitkomen met het beschikbare budget. Dit zal mede afhankelijk zijn van het nog te bepalen beleid en de landelijke verdeling van de huidige middelen over de gemeenten met een COA-locatie.

Sociaal Domein: WMO

In het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) is de gemeente voor burgers de eerst aanspreekbare overheid. In die verantwoordelijkheid heeft de gemeente een actieve regierol in de afstemming met een groot aantal lokaal werkzame instellingen op het gebied van welzijn, ondersteuning en zorg. Bij de WMO is sprake van een aantal financiële risico's. Deze hebben verschillende oorzaken:

Wmo:

Wijziging eigen bijdrage

Uit het regeerakkoord blijkt dat er per 2019 een uniform tarief komt van € 17,50 euro per vier weken voor de eigen bijdrage aan Wmo-voorzieningen. De uitgaven door gemeenten

aan Wmo-voorzieningen zullen hierdoor toenemen en de inkomsten uit de eigen bijdragen afnemen.

De CPB-doorrekening van het regeerakkoord raamt de wegvallende landelijke inkomsten op € 290 miljoen. Het kabinet biedt hiervoor een 'co-financiering' van € 145 miljoen, en legt de helft van de rekening hiervoor dus neer bij gemeenten. Uit de Impactanalyse Abonnementstarief van het CAK blijkt dat er in de gemeente Tytsjerksteradiel 51% minder eigen bijdragen (€ -207.661) opgelegd zullen worden. Daar komen de meerkosten door een te verwachten toename in het gebruik van voorzieningen nog bij. Het 'abonnementstarief' van 17,50 euro (dat ingaat per 1 januari 2019) heeft de schoonheid van de eenvoud, zo wordt de administratie (bij het CAK) minder complex. Maar het betekent wel dat er gebroken wordt met het principe 'bijdragen naar draagkracht'. Dit zal leiden tot een toename van de vraag naar voorzieningen en dus tot extra kosten voor gemeenten, naast de lagere opbrengst aan eigen bijdragen.

Inkoop voorzieningen

Voor het collectief vervoer en leerlingenvervoer, hulpmiddelen en de maatwerkvoorzieningen (huishoudelijke hulp, begeleiding en dagbesteding) zijn in 2018 nieuwe contracten afgesloten. Deze contracten zorgen voor hogere kosten. De oorzaken hiervoor zijn verschillend; bv. bij de huishoudelijke hulp komt de hogere kostprijs mede voort uit een wijziging van de CAO voor thuiszorgmedewerkers, bij het vervoer is er sprake van een hoger BTW-tarief en een hoge NEA-indexering en bij de hulpmiddelen zijn de prijzen bijgesteld naar de geldende marktconforme tarieven.

Jeugd en Wmo:

Open einde regeling

Bij de Wmo en de Jeugd is sprake van een open einde regeling. Naast het risico dat er een groter beroep op de regeling wordt gedaan, is er beperkte sturing mogelijk op het budget. Dit omdat op voorhand niet vaststaat in welke mate gebruik gemaakt wordt van het voorzieningenpakket.

SDF

Sociaal Domein Fryslân (SDF) heeft namens alle 20 Friese gemeenten de inkoop van de Jeugdzorg en het Beschermd Wonen verzorgd. De maatschappelijke opvang wordt door SDF gesubsidieerd.

Voor de specialistische jeugdhulp en Beschermd Wonen is SDF bezig met het opzetten van een dashboard, waarin wordt bijgehouden welke zorg de gebiedsteams indiceren. Tevens is het dashboard bedoeld om te kijken hoe de zorgaanbieders omgaan met de nieuwe inkoop en de trajecten die ze inzetten. Daarnaast houden de contractmanagers de kwaliteit van de aanbieders en zorg in de gaten.

Effecten

De financiële risico's zijn vertaald in deze begroting. Het is belangrijk om te realiseren dat het wettelijke regelingen en verplichtingen betreft, waar niet direct op kan worden ingegrepen.

In de beleidsontwikkeling en inkoop moet structureel geïnvesteerd worden in het centraal stellen van bovenstaande opgave om tot een verdere transformatie te komen. De opgaven staan bijvoorbeeld centraal bij de doorontwikkeling van de dorpen- en jeugdteams naar integrale 0–100+ teams. Ook in de cliëntondersteuning van de dorpen- en jeugdteams (en straks in de integrale teams) wordt het vraaggericht werken, het inzetten op de zelfredzaamheid van inwoners (het zelf oplossend vermogen) en het preventief werken steeds verder doorontwikkeld. Daarnaast worden sociaal domein vraagstukken, bijvoorbeeld preventie, door het team Beleid zoveel mogelijk integraal opgepakt. Waar mogelijk samen met andere afdelingen binnen de gemeente. Binnen welzijn wordt samen met Achtkarspelen gezocht naar mogelijkheden om het (subsidie)beleid verder te professionaliseren. Daarbij wordt ook gekeken hoe het welzijnsbeleid in kan spelen op de behoeften en initiatieven van burgers.

Als de transformatieopdracht te weinig aandacht krijgt en de transformatie niet volledig gerealiseerd kan worden, bestaat het risico dat mensen niet in staat worden gesteld om problemen meer zelf en met hulp van anderen in de samenleving op te lossen. Gevolg daarvan is dat mensen (in grotere mate) een beroep blijven doen op de gemeente voor ondersteuning. Dat betekent dat de kosten op het sociaal domein toe zullen nemen, vanwege de gelijkblijvende of grotere inzet van voorzieningen. Aandacht blijven vragen voor en blijven investeren in de transformatieopgave is daarom belangrijk.

[Kadernota nr. 6.1/8]

Sociaal Domein; Beschermd wonen en opvang

Sinds 2015 zijn alle Nederlandse gemeenten op grond van de Wmo 2015 verantwoordelijk voor de beschermde woonvormen voor mensen die vanwege psychiatrische en psychosociale problematiek (tijdelijk) niet zelfstandig kunnen wonen. De financiering verloopt vooralsnog via centrumgemeente Leeuwarden, die ook voor de maatschappelijke opvang deze rol vervult. In de meicirculaire van 2018 (BZK) is weergegeven dat, tenzij nadere inzichten de implementatie in de weg staan, de invoering van het objectieve verdeelmodel beschermd wonen/maatschappelijke opvang/Wmo 2015 begeleiding zal plaatsvinden vanaf 2021. Dit hangt samen met de openstelling van de Wlz in 2021 voor mensen met psychische aandoeningen. Tot 2021 blijft het huidige historische verdeelmodel voor beschermd wonen van kracht. Vanaf 2021 zullen de middelen over de lokale gemeenten verdeeld gaan worden.

Voor de gemeente Tytsjerksteradiel is het van belang om de ontwikkelingen goed te blijven volgen omdat we in de gemeente de crisisopvang (De Blijenhof) gehuisvest hebben. Voordat de daadwerkelijke overheveling plaats gaat vinden, zullen wij nadenken over hoe en met welke partners (partijen en gemeenten) we het beschermd wonen en de maatschappelijke opvang vorm gaan geven.

[Kadernota nr. 6.1/8 aa]

Sociaal Domein; Odensehuis

Het Odensehuis is als pilot sinds januari 2018 open in Burgum. Het betreft een inloophuis voor iedereen die met dementie te maken heeft en is een samenwerking van de gemeente, de KwadrantGroep en de Tao of Care. Door preventief in te zetten op het (zoveel mogelijk in een vroeg stadium) goed informeren over het ziektebeeld, het bieden van een laagdrempelig

ontmoetingspunt en het bieden van een luisterend oor wordt eraan bijgedragen dat mensen met dementie langer zelfstandig thuis kunnen wonen. Dit draagt eraan bij dat de inzet van Wmo maatwerkvoorzieningen zo lang mogelijk wordt voorkomen. Het ontwikkelen van algemene voorzieningen, zoals het Odensehuis, is een gemeentelijke taak die onder de Wmo valt.

Op basis van de tussentijdse resultaten van het onderzoek naar de Odensehuizen in Friesland door de Tao of Care, worden in het najaar van 2018 de voortgangsmogelijkheden van het Odensehuis Burgum besproken met de betrokken samenwerkingspartners. Daarna zal het college geadviseerd worden over het vervolg van het Odensehuis in 2019 en de mogelijke kosten die daar aan verbonden zijn. Indien de pilot wordt voortgezet, dienen er structurele financiële middelen ter beschikking te worden gesteld vanaf 2019. De kosten zijn nog niet bekend.

[Kadernota nr. 6.1/8 ab]

Sociaal Domein; ontwikkelingen; incl. uitbreiding formatie Beleid

In de kadernota is geschetst hoe een werkdrukprobleem binnen de beleidseenheid sociaal domein van het team beleid door een samenwerkingsconstructie met Achtkarspelen efficiënt kon worden opgelost. Die oplossing vergt daardoor een formatieve uitzetting in omvang beperkt tot 0,5 fte. Deze uitbreiding staat los van de formatieve uitbreidingen die een relatie hadden met de uitvoerende taken inde WM&KTD en die vooralsnog niet zijn meegenomen in deze begroting.

Deze beleid gerelateerde uitbreiding hebben wij meegenomen in de meerjarenbegroting (structureel € 45.000 vanaf 2019).

De concrete uitwerking en inpassing hiervan vindt, uiteraard, in de nieuwe samenwerkingscontext plaats die ook geldt voor de beleidsteams sociaal domein.

[Kadernota nr. 6.1/8 b]

Ontwikkelingen rond Caparis

In navolging op de notitie "Caparis: lokaal maatwerk, regionaal netwerk, transitie naar een sociale onderneming" werken we in samenwerking met de andere deelnemende gemeenten en Caparis aan een vervolg op het concept herstructureringsplan en de hierboven genoemde notitie. Dit zal moeten leiden tot een concreet (business)plan, waarin de plannen en maatregelen en financiële consequenties nader zijn uitgewerkt. We hopen begin 2019 meer duidelijkheid te hebben over het besturingsmodel en de governancestructuur. Voor Tytsjerksteradiel is dat het moment te gaan besluiten hoe de gemeente zich wil verhouden tot de GR SW Friese Wouden en de NV Caparis.

[Kadernota nr. 6.5 b]

Schuldhulpverlening (neutraal) wijzigen beleid /verschuiven budgetten

We realiseren samen met Achtkarspelen een gezamenlijke wijze van uitvoering van schulddienstverlening, waarbij de dienstverlening waar mogelijk nog verder wordt geoptimaliseerd en preventie en vroegsignalering meer aandacht krijgt.

[Kadernota nr. 6.71 b]

Ontwikkelingen ná de Kadernota

Ontwikkelingen sociaal domein

In mei 2018 is aangegeven dat over 2017 op verschillende onderdelen van het sociaal domein een tekort is ontstaan. De verwachting is dat dit zich de komende jaren voortzet wanneer er geen maatregelen worden genomen. Naar aanleiding van deze informatie aan de raad, hebben wij de organisatie de opdracht gegeven een analyse op te stellen, waarin de oorzaken van het ontstane tekort worden benoemd en waarin wordt aangegeven hoe de verwachte tekorten kunnen worden omgebogen om zo op begrotingsniveau weer tot een financieel acceptabele situatie voor het sociaal domein uit te komen.

Daarom is in de zomer 2018 een analyse uitgevoerd om meer inzicht te krijgen in de tekorten van het sociaal domein van het jaar 2017. De oorzaken van de tekorten zijn divers maar alle structureel van aard. Er hebben zich geen incidenten voor gedaan die tot een uitschieter in de uitgaven hebben geleid. Daarom is de verwachting dat de komende jaren het verschil in dezelfde orde van grootte zal liggen wanneer er geen maatregelen worden genomen.

Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen hebben de zorgtaken van het rijk in 2015 overgenomen. Continuïteit van zorg stond voorop. Het budget is met flinke kortingen (gemiddeld 20%) aan de gemeenten overgedragen. Het is gelukt om deze grote operatie door te voeren zonder nadelige gevolgen voor de inwoners. Er is extra personeel aangenomen om de taken uit te voeren. De Jeugd- en dorpentteams zijn ingericht. De inkoop (met name jeugd) is in SDF-verband uitgevoerd.

Het uitgangspunt is geweest om de taken budgettair neutraal te begroten. De gemeenten kunnen pas als er meer helderheid is over de daadwerkelijke kosten reëel begroten. In de analyse die deze zomer is gemaakt zijn de kosten zoveel mogelijk gerangschikt naar het jaar waar ze betrekking op hebben. Hoewel het in 2016 nog leek alsof er ruim voldoende budget beschikbaar was, blijkt dat de kosten van de zorg, de uitvoering daarvan en de administratie hoger zijn dan het budget dat daarvoor door het rijk beschikbaar wordt gesteld.

De belangrijkste oorzaak voor de toegenomen uitgaven is de uitbreiding van het aantal inwoners dat een beroep doet op de voorzieningen. Deze toename van het aantal aanvragen en cliënten is op zichzelf eveneens de belangrijkste oorzaak voor de gestegen personele kosten. Er is uitbreiding in het aantal FTE's geweest in de Jeugd -en Dorpentteams en in de administratieve en financiële teams om de gegroeide hoeveelheid werk aan te kunnen. Daarnaast zijn de verwachte efficiency voordelen van de transitie nog niet in de praktijk tot uiting gekomen.

Binnen de uitgaven voor voorzieningen wordt het tekort in Tytsjerksteradiel met name veroorzaakt door de uitgaven in het kader van de Jeugdwet en uitgaven Participatie/Bijstandverlening in relatie tot een ontoereikend budget vanuit het Rijk. Opvallend is, dat het aantal mensen in de bijstand in Tytsjerksteradiel niet daalt.

Ook de kosten met betrekking tot de Wmo laten een stijging zien. Deze stijging komt overeen met een toename van het aantal cliënten en een toename van het aantal gefinancierde voorzieningen. Huishoudelijke hulp en vervoer zijn nog altijd de meest voorkomende producten. Daarnaast is bij woningaanpassingen en begeleiding de sterkste toename zichtbaar. De toename

vloeit voort uit de vergrijzing en het op zo lang mogelijk thuis wonen gerichte beleid. Daarnaast zijn aan de Wmo door het rijk meer taken en verantwoordelijkheden toegevoegd, met een uitbreiding van de doelgroep tot gevolg.

Personeel/ uitvoering

Door de toename van het aantal cliënten dat zorg heeft ontvangen is een uitbreiding van de personele bezetting nodig geweest. Zowel om de zorg/ondersteuning te bieden (jeugd en dorpentteams) als om de administratieve verwerking van de toename mogelijk te maken binnen de werkmaatschappij. Vanwege de onzekerheid over de duur en omvang van de toename is in veel gevallen gekozen voor het opvullen van de vacatures met ingehuurd personeel. Daarnaast wordt de arbeidsmarkt steeds krappere en is het moeilijker om rechtstreeks (de juiste) mensen te vinden.

Aandachtspunten voor de komende jaren

Naast de tekorten zijn er een aantal te verwachten ontwikkelingen die als risico bestempeld kunnen worden, namelijk:

1. De nieuwe manier van inkoop bij Jeugd laat tot nu toe een toename in kosten zien. Bij aanvang van een traject wordt 70% vergoed. Bij afronding wordt de overige 30% uitgekeerd. Het is vooraf niet bekend hoelang een traject duurt. SDF voert hierbij de regie en verzorgt het accountmanagement.
2. Gevolgen nieuwe wet en regelgeving (zoals het verlagen van de eigen bijdrage voor huishoudelijke hulp waardoor meer mensen een beroep erop zullen doen).
3. Ontwikkelingen op de arbeidsmarkt waardoor het vinden van de juiste persoon op de juiste plek lastiger (en duurder) wordt.

Beslispunten Analyse en koers Sociaal Domein

Omdat op verschillende onderdelen van het sociaal domein een tekort is ontstaan en de verwachting is dat dit zich de komende jaren voortzet wanneer er geen maatregelen worden genomen, zullen er maatregelen moeten worden genomen.

Deze maatregelen moeten ertoe leiden dat de benodigde middelen voor het sociaal domein weer passen binnen de daarvoor beschikbare middelen.

We nemen hiervoor de volgende maatregelen:

Maatregel 1:

Een integraal beleidskader Sociaal Domein voor beide gemeenten te maken, waarin ook aanpalende thema's vanuit fysiek domein (woonvisie), sport, cultuur en gezondheid worden betrokken. De volgende acties vloeien daaruit voort:

- Uitgangspunt voor het Beleidskader is Sociaal, Innovatief en Kostenbewust, met daarin verwerkt de huidige landelijke kennis en ervaring bij andere gemeenten.
- Het nieuwe beleidskader is gereed in voorjaar 2019. De huidige beleidsplannen Sociaal Domein worden tot vaststellen ervan verlengd.
- Per direct worden zoveel mogelijk maatregelen genomen om de lopende kosten voor 2018 al terug te dringen, zowel m.b.t personeel als beleidsinhoudelijk waar mogelijk.

Maatregel 2:

De directie krijgt opdracht om een personeels- en organisatieplan te maken gericht op het handhaven en optimaliseren van de geleverde kwaliteit en het terugdringen van de kosten. De volgende acties vloeien daaruit voort:

- De in de kadernota opgenomen uitzetting van personeel (€ 312.500) onderdeel laten zijn van dit personeels- en organisatieplan.
- De doorontwikkeling van de 0–100–teams krijgt prioriteit door eenduidige aansturing, ruimte voor scholing in kennis en competenties en vergroten van rendement.

Maatregel 3:

In regionale en landelijke besturen en netwerken zowel bestuurlijk als ambtelijk lobbyen voor extra budgetten en terugbrengen van de kosten (bijv. SDF, VFG, VNG, secretarissenoverleg, huisartsen).

Maatregel 4:

Het actief inzetten op het behoud van kwaliteit en terugdringen van de kosten van gezamenlijke inkoop van zorg in Fryslân. De volgende acties vloeien daaruit voort:

- De bedragen per maatregel financieel–technisch te vertalen opdat een goede nul–meting als basis van de verantwoording over de komende vier jaar gelegd wordt.
- Zich te realiseren dat de directe invloed op de zorgkosten en de uitvoering daarvan beperkt is, maar daar waar de gemeente directe invloed heeft deze in het beleid en de uitvoering zoveel mogelijk en politiek wenselijk terug te dringen: Sociaal, kostenbewust en innovatief.

Bovenstaande vier maatregelen leveren de komende vier jaar de volgende besparingen op:

- 2019: € 200.000
- 2020: € 700.000
- 2021: € 1.200.000
- 2022: € 1.700.000

De raad wordt halfjaarlijks schriftelijk met een mondelinge toelichting geïnformeerd over de voortgang van de maatregelen en de actuele inzichten in de totale uitgaven van het Sociaal Domein

Sociaal domein (Kadernota: 6.1 / 8a)

In de kadernota was voor de gewenste personele uitbreiding in de werkmaatschappij een stelpost opgenomen voor de uitbreiding van formatie op diverse onderdelen. Mede op basis van het rapport “Analyse Sociaal Domein Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel september 2018” stellen wij voor om de in kadernota opgenomen uitzetting van personeel (2019; € 314.000; 2020 e.v. € 296.000) en de daaraan gekoppelde inhoudelijke activiteiten/initiatieven, onderdeel laten zijn van het personeels- en organisatieplan, waarvoor de directie een opdracht krijgt.

De bedragen die annex zijn met deze eerder voorgestelde uitbreidingen worden dus niet financieel meegenomen in de begroting. Dit betreft de volgende onderdelen:

- Uitbreiding capaciteit financieel specialist (6.1 / 8d) € 35.000
- Inrichting archief Jeugdzorg (6.1 / 8e) € 11.500 (alleen 2019)

- Bijstand uitbreiding formatie door toegenomen (6.3 a) complexiteit en hogere instroom voormalige wajong doelgroep € 110.000
- Uitbreiding functie inkoop en contractmanagement (6.6 b) € 45.000
- Vroegsignalering schulden (6.71a) € 70.000
- Personen met verward gedrag (6.1 8 ac) € 42.000 (in 2019)

Dorpsontwikkelingsmaatschappij (DOM) 2.0 – b Gytsjerk Oentsjerk (Kadernota (nr. 6.1 b2)

In de Kadernota was deelname van Gytsjerk/Oentsjerk aan DOM 2.0 als een wenselijk onderwerp opgevoerd. Deze deelname is echter niet (meer) haalbaar waardoor het onderwerp nu niet, met een middelenclaim, in deze programmabegroting is opgenomen. Het onderwerp blijft van belang, maar krijgt een vervolg in een later stadium en in een andere setting.

Verbonden partijen

Naam	Sociale Werkvoorziening Fryslân (TD)
vestigingsplaats	Drachten
rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
bestuurlijk belang	3 leden in Algemeen Bestuur en 1 lid in het Dagelijks Bestuur.
risicoprofiel	 [Hoog]
overige informatie	zie Paragraaf Verbonden Partijen

Naam	Caparis NV (TD)
vestigingsplaats	Drachten
rechtsvorm	Vennootschap / Coöperatie
bestuurlijk belang	1 vertegenwoordiger in de algemene vergadering van aandeelhouders.
risicoprofiel	 [Hoog]
overige informatie	zie Paragraaf Verbonden Partijen

Naam	Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân
vestigingsplaats	Dokkum
rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling (licht)
bestuurlijk belang	1 bestuursvertegenwoordiger in het bestuur van de GR
risicoprofiel	 [Middel]
overige informatie	zie Paragraaf Verbonden Partijen

Verplichte beleidsindicatoren

Taakveld 06. Sociaal domein			
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
% Jeugdwerkloosheid	%	1,2	(2015)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			nog geen (nieuwe gegevens)
Prognose op basis van de historie			nog geen (nieuwe gegevens)
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		1,6	(2012)
begroting 2018		1,2	(2015)
jaarrekening 2017		1,2	(2015)
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
% kinderen in armoede	%	3,8	(2015)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			nog geen (nieuwe gegevens)
Prognose op basis van de historie			nog geen (nieuwe gegevens)
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		3,4	(2012)
begroting 2018		3,8	(2015)
jaarrekening 2017		3,8	(2015)
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Aantal re-integratievoorzieningen	aantal	45,4	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			gunstig
Prognose op basis van de historie			neutraal
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		46,6	(2015)
begroting 2018		40,9	(2016)
jaarrekening 2017		40,9	(2016)
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Bijstandsuitkeringen	aantal	30,5	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			gunstig
Prognose op basis van de historie			gunstig
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		28,8	(2015)
begroting 2018		30,2	(2016)
jaarrekening 2017		30,9	(2017)
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Jongeren met delict voor rechter	%	1,1	(2015)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			nog geen (nieuwe gegevens)
Prognose op basis van de historie			nog geen (nieuwe gegevens)
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		1,6	(2012)
begroting 2018		1,1	(2015)
jaarrekening 2017		1,1	(2015)

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Jongeren met jeugdbescherming	%	1,3	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			ongunstig
Prognose op basis van de historie			neutraal
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		1,6	(2015)
begroting 2018		1,3	(2016)
jaarrekening 2017		1,2	(2016)

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Jongeren met jeugdhulp	%	9,1	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			gunstig
Prognose op basis van de historie			neutraal
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		10,9	(2015)
begroting 2018		11,1	(2016)
jaarrekening 2017		9,2	(2017)

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Jongeren met jeugdreclassering	%	0,2	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			ongunstig
Prognose op basis van de historie			neutraal
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		0,0	(2015)
begroting 2018		0,0	(2016)
jaarrekening 2017		0,0	(2017)

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Netto arbeidsparticipatie	%	65,6	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			nog geen (nieuwe) gegevens
Prognose op basis van de historie			nog geen (nieuwe) gegevens
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		65,4	(2015)
begroting 2018		65,9	(2016)
jaarrekening 2017		65,9	(2016)

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Wmo-clënten met een maatwerkarrangement	aantal	50,0	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			ongunstig
Prognose op basis van de historie			ongunstig
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		46,0	(2015)
begroting 2018		45,0	(2016)
jaarrekening 2017		50,0	(2017)

Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de bijlage 'Beleidsindicatoren BBV'

Financieel

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. De lasten en baten zijn de optelsom van de taakvelden binnen dit programma.

Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

Lasten, baten en saldo programma 6. Sociaal domein						
Specificatie per taakveld						
(x € 1.000)	rekening	begroting				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Exclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten	37.815	35.858	37.488	36.642	35.994	35.347
Baten	9.092	9.107	9.266	9.250	9.250	9.250
Saldo	-28.724	-26.751	-28.222	-27.392	-26.744	-26.097

Stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten						
Baten						
Saldo						

Inclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten	37.815	35.858	37.488	36.642	35.994	35.347
Baten	9.092	9.107	9.266	9.250	9.250	9.250
Saldo	-28.724	-26.751	-28.222	-27.392	-26.744	-26.097

Specificatie per taakveld

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie						
Lasten	2.178	2.697	2.548	2.113	1.622	1.121
Baten	177	165	151	150	150	150
Saldo	-2.002	-2.532	-2.397	-1.963	-1.472	-971

6.2 Wijkteams						
Lasten	1.269	1.189	1.254	1.007	1.007	1.007
Baten						
Saldo	-1.269	-1.189	-1.254	-1.007	-1.007	-1.007

6.3 Inkomensregelingen						
Lasten	11.191	11.027	11.377	11.376	11.362	11.362
Baten	8.266	8.523	8.696	8.681	8.681	8.681
Saldo	-2.925	-2.505	-2.681	-2.695	-2.681	-2.681

6.4 Begeleide participatie						
Lasten						
Baten						
Saldo						

Lasten	4.413	4.695	4.089	3.938	3.790	3.647
Baten						
Saldo	-4.413	-4.695	-4.089	-3.938	-3.790	-3.647

6.5	Arbeidsparticipatie					
Lasten	1.347	798	1.585	1.579	1.579	1.575
Baten	224					
Saldo	-1.123	-798	-1.585	-1.579	-1.579	-1.575

6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)					
Lasten	487	3.245	1.305	1.299	1.304	1.304
Baten	2	8	8	8	8	8
Saldo	-486	-3.238	-1.298	-1.291	-1.296	-1.296

6.71	Maatwerkdienstverlening 18+					
Lasten	7.675	5.091	7.506	7.506	7.506	7.506
Baten	415	411	411	411	411	411
Saldo	-7.260	-4.680	-7.094	-7.094	-7.095	-7.095

6.72	Maatwerkdienstverlening 18-					
Lasten	8.119	5.795	6.249	6.249	6.249	6.249
Baten	9					
Saldo	-8.111	-5.795	-6.249	-6.249	-6.249	-6.249

6.82	Geëscaleerde zorg 18-					
Lasten	1.134	1.321	1.575	1.575	1.575	1.575
Baten						
Saldo	-1.134	-1.321	-1.575	-1.575	-1.575	-1.575

Verklaring verschillen

Toelichting	(x € 1.000)
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	
Kadernota: 4.3.c. Ontwikkelingen regionaal vervoer, deel wmo vervoer	43 N
Kadernota: 6.1.b.1. Dorpsontwikkeling Jistrum	13 N
Kadernota: 6.1.b.2. Dorpsontwikkeling Gytsjerk	13 N
Kadernota: 6.1.8.a. Reservering formatieve uitbreiding SD	359 N
College 18 september 2018: Niet meenemen reservering formatieve uitbreiding SD	314 V

7. Volksgezondheid en milieu

Inhoudelijk

De onderwerpen in dit programma horen bij de taakvelden

- 7.1 Volksgezondheid
- 7.2 Riolering
- 7.3 Afval
- 7.4 Milieubeheer
- 7.5 Begraafplaatsen en crematoria

Wat willen we bereiken?

Volksgezondheid en milieu zijn belangrijke onderwerpen voor onze gemeente.

In het najaar van 2018 is er een vermoeden geventileerd dat er in onze gemeente meer burgers de ziekte ALS hebben dan in andere gemeenten. Het college heeft daarom adequaat de GGD gevraagd dit nader te onderzoeken.

Een grote uitdaging, waarbij we extra inspanning moeten leveren, is onze duurzaamheidsambitie. Wij hebben ingestemd met de Friese Energiestrategie en in ons coalitieakkoord aangegeven al in 2040 energieneutraal te willen zijn. Om dat te kunnen bereiken willen we in 2019 een duurzaamheidsagenda opstellen, waarvoor we nu de middelen vragen.

Een andere ambitie uit het coalitieprogramma is het terugdringen en ontmoedigen van het gebruik van drugs, tabak en alcohol. Bij jongeren willen we inzetten op het betrekken van ouders en ook inzetten op handhaving. In dit kader wordt geïnvesteerd in voorlichting richting de horeca en para-commerciële horeca, zoals sportkantines. Er wordt streng toegezien op het verbod om alcoholhoudende drank aan minderjarigen (< 18 jaar) te verstrekken. Als het nodig is wordt handhavend opgetreden (bestuurlijke boete of in het ultieme geval sluiting van de inrichting).

Het programma Volksgezondheid en milieu omvat verder de zorg voor milieu, reiniging, compostering, riolering en de sanering van milieuhinderlijke bedrijven. Het is daarmee gericht op het bevorderen van een schone en hygiënische leefomgeving voor de burgers en het verminderen van de belasting voor het milieu. Preventie en hergebruik van afvalstoffen en hergebruik van secundaire grondstoffen (licht verontreinigde grond en bagger) en regenwater zijn hierbij belangrijke uitgangspunten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ontwikkelingen GR: Veiligheidsregio; o.a. Dekkingsplan 2.0 – deel gezondheid

De kosten van Veiligheidsregio Fryslân (VRF) worden verdeeld over: Programma's 1. Veiligheid en 7.1 Volksgezondheid.

De onontkoombare uitzetting als eerder aangegeven in de kadernota is nu verwerkt in deze begroting. Dit betreft voor dit programma primair autonome ontwikkelingen zoals indexering van materiële kosten en loonkosten (cao en pensioenpremies). Daarnaast betreft het de autonome uitzetting voor het Rijksvaccinatieprogramma en gaat het om een uitzetting van de uitvoering van jeugdgezondheidszorg ten behoeve van vergunninghouders. De verwerkte uitzetting bedraagt voor dit programma in totaliteit voor 2019: € 17.000, 2020: 8.000, 2021: € 17.000 en daarna € 33.000.

Aangekondigd is dat de kosten voor het vaccinatieprogramma worden gecompenseerd in de bijdrage van het gemeentefonds. De verdeling zal plaatsvinden via de maatstaf jongeren en zal in de decembercirculaire 2018 worden verwerkt. Deze wordt daarmee t.z.t. een onderdeel van de inkomstenontwikkeling voor het gemeentefonds.

Opmerking: Dit onderdeel is in de Kadernota opgenomen onder programma 01 Veiligheid maar bestrijkt ook deels programma 07 Volksgezondheid en milieu.

[Kadernota nr. 1.1 a]

Energieplan

In de Friese Energiestrategie staat dat op het friese platteland op dorpsniveau de systeemopties inzichtelijk en uitgevoerd moeten worden. In onze gemeente zijn er een aantal energiecoöperaties zeer actief om energie te besparen en zelf energie op te wekken. Ook zijn er innovatieve plannen om energieneutraliteit te bereiken. Als gemeente ondersteunen we hierbij.

Gemeenten dienen uiterlijk 2021 een transitievisie warmte opgesteld te hebben. Een warmteanalyse per wijk/dorp, keuzes t.a.v. energiebronnen en initiatieven beoordelen en begeleiden en projecten te starten (gasloze wijken, transformatie bestaande wijken etc.) Ons maatschappelijk vastgoed moet ook verduurzaamd tot we in 2040 geheel energieneutraal zijn.

In gemeentelijk coalitieakkoord is de doelstelling dat de gemeente in 2040 energieneutraal wordt. Er dient hiervoor een duurzaamheidsagenda opgesteld te worden. Tevens dient een platform duurzaamheid ingesteld te worden.

In Garyp kunnen we aan de slag om het eerste aardgasvrije dorp van Nederland te realiseren. Onze gemeente krijgt hiervoor een bijdrage van € 5,5 miljoen uit het rijksprogramma proeftuinen voor aardgasvrije bestaande wijken.

[Kadernota nr. 7.4 a]

Besluit VTH – overdracht taken aan Fumo

Op 1 juli 2017 is het Besluit VTH in werking getreden. Deze AMvB handelt over welke WABO-taak door de FUMO moeten worden uitgevoerd. Wat inmiddels duidelijk is, is dat meer werk naar de FUMO moet worden uitbesteed dan nu het geval is.

Een interne werkgroep heeft diverse scenario's uitgewerkt. Op basis hiervan hebben wij in het voorjaar van 2018 de omvang van de taak en de gevolgen vastgesteld. Dit was verwerkt in de Kadernota 2019 ev.

Voorlopig stellen wij ons op het standpunt dat de extra taak als gevolg van het in werking treden van het Besluit per 1 januari 2020 wordt overgedragen aan de Fumo, met uitzondering van het extra milieutoezicht. Dit wordt per 1 januari 2019 overgedragen. Dit betekent dat er in 2019 dan € 11.000 aan meerkosten optreedt en vervolgens voor 2020 en 2021 van € 128.000 per jaar. Vanaf 2022 verwachten wij deze meerkosten terug te kunnen brengen naar circa € 99.000 per jaar.

De provincie vindt, als Interbestuurlijk toezichthouder dat overdracht per januari 2020 te laat is. Op provinciaal bestuurlijk niveau zal worden overlegd over de overdracht van taken.

[Kadernota nr. 7.4 b]

Ontwikkelingen ná de Kadernota

Grondstoffenbeleidsplan (GBP) en uitvoeringsplan

De komende periode willen wij komen tot een Grondstoffenbeleidsplan (GBP) en uitvoeringsplan met daarbij als uiteindelijk doel een circulaire (afval) economie. Het tussenstation om daar te komen vormt het landelijke programma en doelstelling "Van afval naar grondstof" (VANG) 2025. Het ontwikkelen en vaststellen van een GBP is noodzakelijk om de VANG-transitie te realiseren, dat wil zeggen, het terugbrengen van de hoeveelheid huishoudelijk restafval (fijn, grof en bouw & sloop) naar 30 kg per inwoner per jaar en 90% afvalscheiding in 2025. Deze ambitieuze doelstelling vraagt om een investering en extra inzet op het gebied van afvalinzameling en communicatie/gedragsbeïnvloeding.

De komende periode zal opiniërend de kadernotitie Grondstoffenbeleidsplan door de raad worden behandeld als opstap naar een Grondstoffenbeleidsplan en uitvoeringsplan voor de komende jaren.

Verbonden partijen

Naam	FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing)
vestigingsplaats	Grou
rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
bestuurlijk belang	1 lid in Algemeen Bestuur
risicoprofiel	● [Middel]
overige informatie	zie Paragraaf Verbonden Partijen

Naam	N.V. Afvalsturing Friesland
vestigingsplaats	Leeuwarden
rechtsvorm	Vennootschap / Coöperatie
bestuurlijk belang	-
risicoprofiel	 [Laag]
overige informatie	zie Paragraaf Verbonden Partijen

Verplichte beleidsindicatoren

Taakveld 07. Volksgezondheid en Milieu				
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar	
Fijn huishoudelijk restafval	kg	159,0	(2016)	
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			nog geen (nieuwe) gegevens	
Prognose op basis van de historie			nog geen (nieuwe) gegevens	
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		174,0	(2014)	
begroting 2018		163,0	(2015)	
jaarrekening 2017		159,0	(2016)	
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar	
Hernieuwbare elektriciteit	%	6,1	(2016)	
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			gunstig	
Prognose op basis van de historie			gunstig	
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		3,7	(2014)	
begroting 2018		5,6	(2015)	
jaarrekening 2017		4,2	(2016)	

Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de bijlage 'Beleidsindicatoren BBV'

Financieel

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. De lasten en baten zijn de optelsom van de taakvelden binnen dit programma.

Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

Lasten, baten en saldo programma 7. Volksgezondheid en milieu

Specificatie per taakveld

(x € 1.000)	rekening	begroting				
		2017	2018	2019	2020	2021
Exclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten	6.447	6.913	6.483	6.743	6.848	6.873
Baten	5.700	5.603	5.928	5.327	5.425	5.481
Saldo	-747	-1.309	-554	-1.415	-1.423	-1.391

Stortingen/onttrekkingen aan de reserves

Lasten						
Baten						
Saldo						

Inclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves

Lasten	6.447	6.913	6.483	6.743	6.848	6.873
Baten	5.700	5.603	5.928	5.327	5.425	5.481
Saldo	-747	-1.309	-554	-1.415	-1.423	-1.391

Specificatie per taakveld

7.1	Volksgezondheid					
Lasten	1.102	1.155	1.275	1.285	1.299	1.315
Baten						
Saldo	-1.102	-1.155	-1.275	-1.285	-1.299	-1.315

7.2	Riolering					
Lasten	1.915	2.373	1.792	1.918	2.002	2.040
Baten	2.500	2.601	2.872	2.266	2.359	2.406
Saldo	585	228	1.079	348	358	365

7.3	Afval					
Lasten	2.882	2.637	2.699	2.792	2.800	2.803
Baten	3.169	2.955	3.009	3.013	3.018	3.028
Saldo	287	318	310	222	218	225

7.4	Milieubeheer					
Lasten						
Baten						
Saldo						

Lasten	538	724	705	737	737	704
Baten	16	30	31	31	31	31
Saldo	-522	-693	-674	-706	-706	-673

7.5	Begraafplaatsen en crematoria					
Lasten	11	23	11	11	11	11
Baten	16	16	17	17	17	17
Saldo	5	-7	6	6	6	6

Verklaring verschillen

Toelichting	(x € 1.000)
7.1 Volksgezondheid	
Kadernota: mjr. eff. 2018 R18 7.1.b. alcohol en drugs	28 N
Kadernota: bijdrage aan veiligheidsregio onderdeel gezondheidszorg	26 N
7.3 Afvalinzameling	
Wijziging afvalstoffwenbelasting	86 N
Aanpassing tarieven afvalstromen	76 N
Lagere vergoeding en lagere kosten nascheiding kunststoffen (€ 50.000)	0
Lagere opbrengst en lagere kosten inzameling oud papier (€ 25.000)	0
Deelname sortibakcampagne	9 N
7.4 Milieubeheer	
Energieplan (Kadernota 7.4a)	115 N
Hogere bijdrage FUMO (Kadernota R18 7.1a)	56 N
Besluit VTH FUMO: overdracht extra taken (Kadernota 7.4b)	11 N

8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Inhoudelijk

De onderwerpen in dit programma horen bij de taakvelden

- 0.10 Mutaties reserves
- 8.1 Ruimtelijke ordening
- 8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)
- 8.3 Wonen en bouwen

Wat willen we bereiken?

Het programma Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening richt zich op een goede ruimtelijke kwaliteit van het gemeentelijk grondgebied, een plezierig, veilig woon- en werkklimaat en een evenwichtige woningmarkt.

Binnenkort presenteren we aan de raad ons voorstel voor een nieuwe woonvisie. Daarin zullen verschillende speerpunten uit ons coalitieakkoord uitgewerkt zijn, zoals bevordering van diversiteit in woonvormen en woonmilieus, naar aard en schaal aandacht voor bouwen in ieder dorp en onze ambities voor Burgum.

Verder zal in de komende vier jaar de Omgevingsvisie als drager van wat we in Tytsjerksteradiel willen behouden, beschermen en ontwikkelen gemaakt worden. Met elkaar: inwoners, bedrijven, organisaties en partners in de provincie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Energie(k)loket

Het Energie(k)loket in de huidige vorm handhaven we tot 1 juli 2019. De kosten hiervan (formatie) worden via de begrotingsrapportages inzichtelijk gemaakt. De komende periode benutten we om te onderzoeken of en zo ja hoe het Energie(k)loket in de Duurzaamheidsagenda past. Daarbij wordt ook de mogelijkheid van samenwerking met de gemeente Achtkarspelen onderzocht.

[Kadernota nr. 7.4 c]

Cultuurhistorisch aspect in bestemmingsplannen

In de kadernota gaven we aan een beleidskader te gaan ontwikkelen voor de in de inventarisatie van cultuurhistorische panden als 'waardevol' bestempelde panden. Het betreft een totaal aantal van 150 panden in de gemeente. Vanwege prioriteitstelling voor zowel de ambtelijke organisatie, het bestuurlijke traject als de grote druk op de begroting voor 2019, kiezen we voor een temporisering van de beleidsontwikkeling naar het jaar 2020.

Initiële beleidsontwikkeling op dit gebied vraagt bij benadering een bedrag van € 35.000 voor externe advisering. Voor het vervolg in lijn van de wens van de raad nemen wij een (voorlopig) bedrag op in de begroting vanaf het jaar 2021, voor advieskosten voor eigenaren van gemeentelijke monumenten die willen verbouwen. Uitgaande van 5 aanvragen per jaar worden deze structurele kosten geraamd op € 5.000,- per jaar.

[Kadernota nr. 8.1 b]

Leges omgevingsvergunningen – bouwen

De verwachte inkomsten uit leges zijn verlaagd in lijn met realisatie 2017. Daarbij houden we wel rekening met het 'aantrekken' van de markt en een daarop gebaseerde inschatting van de ook in komende jaren te verwachten legesinkomsten (nadelig structureel € 150.000).

[Kadernota nr. 8.3 a]

Verplichte beleidsindicatoren

Taakveld 08. Volkshuisv., RO en Sted. Vern. (Vhrosv)			
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Demografische druk	%	85,5	(2018)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		▼	ongunstig
Prognose op basis van de historie		▼	ongunstig
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		64,1	(2016)
begroting 2018		84,5	(2017)
jaarrekening 2017		84,5	(2017)
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Nieuwbouw woningen	aantal	4,3	(2016)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		▼	ongunstig
Prognose op basis van de historie		■	neutraal
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		1,7	(2013)
begroting 2018		9,8	(2014)
jaarrekening 2017		6,2	(2015)
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	689,0	(2018)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		▼	ongunstig
Prognose op basis van de historie		▼	ongunstig
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		671,0	(2016)
begroting 2018		688,0	(2017)
jaarrekening 2017		688,0	(2017)
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	766,0	(2018)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		▼	ongunstig
Prognose op basis van de historie		▼	ongunstig
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		741,0	(2016)
begroting 2018		763,0	(2017)

	jaarrekening 2017	763,0	(2017)
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
WOZ-waarde woningen	euro	192,0	(2018)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		▲	gunstig
Prognose op basis van de historie		▲	gunstig
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		183,0	(2016)
begroting 2018		183,0	(2016)
jaarrekening 2017		185,0	(2017)

Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de bijlage 'Beleidsindicatoren BBV'

Financieel

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die verbonden zijn aan dit programma. De lasten en baten zijn de optelsom van de taakvelden binnen dit programma.

Per programma zijn de beleidsrelevante ontwikkelingen vermeld. De vaststelling van de lasten en baten van dit programma zal voor het college het kader vormen, waarbinnen de beoogde maatschappelijke effecten zullen worden nagestreefd.

Lasten, baten en saldo programma 8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing						
Specificatie per taakveld						
(x € 1.000)	rekening	begroting				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Exclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten	6.438	2.311	2.692	2.724	2.743	2.706
Baten	5.805	443	300	300	300	300
Saldo	-633	-1.868	-2.392	-2.424	-2.443	-2.406

Stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten						
Baten		119				
Saldo		119				

Inclusief stortingen/onttrekkingen aan de reserves						
Lasten	6.438	2.311	2.692	2.724	2.743	2.706
Baten	5.805	562	300	300	300	300
Saldo	-633	-1.749	-2.392	-2.424	-2.443	-2.406

Specificatie per taakveld

0.10	Mutaties reserves					
Lasten						
Baten		119				

Saldo		119				
8.1 Ruimtelijke ordening						
Lasten	1.137	1.282	1.533	1.547	1.502	1.501
Baten	17	15	15	15	15	15
Saldo	-1.120	-1.267	-1.517	-1.532	-1.486	-1.486
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)						
Lasten	4.454	68	142	142	142	142
Baten	5.412					
Saldo	958	-68	-142	-142	-142	-142
8.3 Wonen en bouwen						
Lasten	848	962	1.017	1.035	1.099	1.063
Baten	377	428	285	285	285	285
Saldo	-471	-534	-732	-750	-814	-778

Verklaring verschillen

Toelichting	(x € 1.000)
Temporisering omgevingswet (Kadernota R18 8.1a)	124 V
Lagere baten bouwleges (Kadernota 8.3a)	150 N
Woonvisie (Kadernota R18 8.3a)	10 N
Energieloket (Kadernota 7.4c)	15 N
Landelijke aanpak adreskwaliteit (Kadernota 0.04m)	14 N
Uitvoering 3D basisregistraties (Kadernota 0.04l)	25 N

Algemene dekkingsmiddelen

Lokale heffingen

Met de komst van de nieuwe BBV-voorschriften zijn de lokale heffingen verplicht ondergebracht in voorgeschreven taakvelden. Omdat het een algemeen dekkingsmiddel betreft, zijn alleen de inkomsten opgenomen. De uitgaven die ermee gepaard gaan, zijn opgenomen onder de raming van baten en lasten in het desbetreffende programma.

Meer informatie over de lokale heffingen is opgenomen in de Paragraaf Lokale heffingen.

taakveld	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
<i>bedragen x € 1.000</i>				
0.61 OZB woningen	5.455	5.468	5.481	5.494
0.62 OZB niet-woningen	2.275	2.275	2.275	2.275
0.64 Belastingen Overig	2.570	2.570	2.570	70
Saldo	10.300	10.313	10.326	7.839

Algemene uitkeringen

Met de komst van de nieuwe BBV-voorschriften zijn de algemene uitkeringen verplicht ondergebracht in voorgeschreven taakvelden. Omdat het een algemeen dekkingsmiddel betreft, zijn alleen de inkomsten opgenomen. De uitgaven die ermee gepaard gaan, zijn opgenomen onder de raming van baten en lasten in het desbetreffende programma.

De algemene uitkering is voor de begroting 2019 gebaseerd op de Meicirculaire 2018.

progr. 0. Bestuur en ondersteuning	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
<i>bedragen x € 1.000</i>				
taakveld				
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	48.529	48.914	49.263	49.455
Saldo	48.529	48.914	49.263	49.455

Dividend

Met de komst van de nieuwe BBV-voorschriften is het dividend verplicht ondergebracht in een voorgeschreven taakveld. Omdat het een algemeen dekkingsmiddel betreft, zijn alleen de inkomsten opgenomen. De uitgaven die ermee gepaard gaan, zijn opgenomen onder de raming van baten en lasten in het desbetreffende programma.

De gemeente Tytsjerksteradiel ontvangt jaarlijks dividend- en winstdelingsuitkeringen op basis van aandelen en obligaties. Dit betreft de Bank Nederlandse Gemeenten en Omrin.

progr. 0. Bestuur en ondersteuning	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
<i>bedragen x € 1.000</i>				
taakveld				
0.5 Treasury	86	86	86	86

Saldo	86	86	86	86
--------------	-----------	-----------	-----------	-----------

Saldo van de financieringsfunctie

Met de komst van de nieuwe BBV-voorschriften is het saldo van de financieringsfunctie verplicht ondergebracht in het voorgeschreven taakveld. Omdat het een algemeen dekkingsmiddel betreft, zijn alleen de inkomsten opgenomen. De uitgaven die ermee gepaard gaan, zijn opgenomen onder de raming van baten en lasten in het desbetreffende programma.

Over het saldo van de reserves werd altijd bespaarde rente berekend. In de nieuwe BBV-voorschriften wordt nadrukkelijk aanbevolen geen rente meer te berekenen over het eigen vermogen. Hiermee wordt er ook geen rentebate meer toegerekend aan de exploitatie. De werkelijke rente die met ingang van 2019 wordt toegerekend over de investeringen moet voortaan jaarlijks gebeuren op basis van een omslagpercentage op basis van de werkelijk betaalde rente. Dit percentage mag afgerond worden.

De verandering heeft wel consequenties voor de toerekening naar de verschillende programma's en taakvelden, maar heeft geen invloed op het saldo van de begroting.

progr. 0. Bestuur en ondersteuning

bedragen x € 1.000

taakveld

	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
0.5 Treasury	79	68	57	47
Saldo	79	68	57	47

Overige algemene dekkingsmiddelen

Met de komst van de nieuwe BBV-voorschriften zijn de overige algemene dekkingsmiddelen verplicht ondergebracht in voorgeschreven taakvelden. Omdat het een algemeen dekkingsmiddel betreft, zijn alleen de inkomsten opgenomen. De uitgaven die ermee gepaard gaan, zijn opgenomen onder de raming van baten en lasten in het desbetreffende programma.

Deze post betreft een financieel-technisch verplicht item in het kader van de nieuwe BBV-voorschriften. (een financieel technisch saldo van rentecomponenten en afschrijvingen)

progr. 0. Bestuur en ondersteuning

bedragen x € 1.000

taakveld

	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
0.8 Overige baten en lasten	11	11	11	11
Saldo	11	11	11	11

Overhead

Inhoudelijk

Conform de BBV worden kosten zoveel mogelijk direct toegerekend aan de betreffende taken/activiteiten. Het overzicht van de overhead heeft betrekking op alle kosten die samenhangen met de sturing, ondersteuning en facilitering van de medewerkers in het primaire proces.

Een van de uitgangspunten bij de vernieuwing van het BBV (Besluit Begroting Verantwoording) is een betere vergelijkbaarheid tussen de gemeenten. Een van de hiertoe behorende onderdelen is een beter inzicht in de overhead. Hiervoor is in het programmaplan een apart overzicht van de kosten van de overhead opgenomen. In de programma's worden voortaan alleen de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces. Het overzicht van de overhead heeft betrekking op alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Wat willen we bereiken

Een zo efficiënt en effectief mogelijke bedrijfsvoering, die past bij tegenwoordige ontwikkelingen. Met een focus gericht op de (middel)lange termijn, waardoor de programma's kunnen worden uitgevoerd en de maatschappelijke doelstellingen daarbinnen kunnen worden gerealiseerd. Een, binnen de beschikbaar gestelde middelen, zo optimaal mogelijke dienstverlening aan de burgers en een zo efficiënt mogelijke ondersteuning van het bestuur.

Wat gaan we daar voor doen

Algemeen

Met een heldere organisatiestructuur, een goed personeelsbeleid, een goede organisatie van de financiële functie en een optimale inzet van bezit en arbeidskrachten, creëren wij een omgeving waarin de ambtelijke professionaliteit en interne én externe dienstverlening zo goed mogelijk tot zijn recht komt en de bedrijfsvoering zo efficiënt en effectief als mogelijk plaatsvindt. Hierbij valt onder meer te denken aan strategische personeelsplanning, het ontwikkelen van informatiebeleid en het onderzoeken of er mogelijkheden zijn voor samenwerking of uitbesteding van gemeentelijke taken.

Specifiek

Telefonische bereikbaarheid

Tot en met 2018 was € 20.000 per jaar beschikbaar gesteld voor verbeteren van de telefonische bereikbaarheid. Via de kadernota is voorgesteld om op basis van de evaluatie dit nu structureel te regelen. Het extra budget van € 20.000 wordt gebruikt om een flexibele schil te creëren.

[Kadernota nr. 0.04 a]

Ontwikkelingen n.a.v. evaluatie en vervolg Samenwerking WM8ktd

In het voorjaar zijn belangrijke stappen gezet in de samenwerking met onze partnergemeente Achtkarspelen. Onder het motto ‘samen tenzij’ pakken we samen meer zaken op. Het biedt in de opgaven die we hebben kansen. In 2019 gaan we verder met de professionalisering van de organisatie. Deze inspanningen moeten in 2020 resulteren in een goedkeurende accountantsverklaring over 2019.

[Kadernota nr. 0.04 e]

Uitvoeren 3d-meting, basisregistraties

Begin 2019 gaan we de 3d-metingen uitvoeren. Voor een groot deel van de woningen (met uitzondering van hoogbouw) worden door middel van 3d-metingen berekeningen gemaakt, die in combinatie met de geactualiseerde basisregistraties, zullen leiden tot de noodzakelijke gebruiksoppervlakte. Het werken op basis van gebruiksoppervlakte is vanaf 2022 wettelijk verplicht en daaraan voorgaand zijn enkele jaren voorbereiding noodzakelijk. Voor de uitvoering van incidentele 3d-meting in 2019 is een budget meegenomen in deze begroting van € 25.000.

[Kadernota nr. 0.04 l]

Landelijke Aanpak Adreskwaliteit

In de kadernota is aangegeven dat we ons als bronhouder van de BasisRegistratie Personen verantwoordelijk achten voor een goede kwaliteit van de adressen die nodig is voor het voorkomen van adresfraude. Niet alleen voor eigen gebruik, maar ook voor gebruik door de afnemers. Vanwege de hiervoor noodzakelijke extra inzet van personeel, ten behoeve van dossieronderzoek (circa 120 per jaar) is nu € 14.000 per jaar extra ruimte meegenomen in deze begroting.

[Kadernota nr. 0.04 m]

Invoering I-documenten (sociaal domein)

In 2018 is een project gestart om de post- en archiefstromen in het sociaal domein, die nu nog analoog (op papier) zijn, te digitaliseren. Hiertoe wordt iDocumenten geïmplementeerd. Met de invoering van iDocumenten wordt een grote kwaliteitsslag geslagen in het beheersen van post- en archiefstromen. Documenten kan tevens zaakgericht werken ondersteunen.

De module iDocumenten brengt extra beheerstaken met zich mee waarvoor de beschikbare capaciteit bij de applicatiebeheerders sociaal domein niet toereikend is. Daarom is voor het verhogen van formatieve ruimte voor applicatiebeheer sociaal domein nu € 15.000 p/jaar meegenomen in de begroting (idem voor Achtkarspelen).

[Kadernota nr. 0.04 n]

Documentatie en informatievoorziening (DIV)

Te investeren in goede informatievoorziening door uitbreiding van personele capaciteit met de uitdaging dat deze inzet van € 60.000 per jaar zich over vier jaar terugbetaalt.

[Kadernota nr. 0.04o]

Arbowet; verplichtingen uit wetswijziging

De Arbowet wijzigt en daarom moet gemeente Tytsjerksteradiel evenals Werkmaatschappij 8KTD en samenwerkingspartner gemeente Achtkarspelen een aantal wettelijk verplichte wijzigingen doorvoeren. Daarom wordt in samenwerking het volgende voorgesteld:

- Aanstelling van een preventiemedewerker 0,9 FTE in schaal 7 (= formatie–uitbreiding). Geschatte loonkosten (incl. werkgeverslasten) is € 54.000 (structureel € 27.000 per gemeente).
- Een werkgever is verplicht om alle medewerkers toegang te geven tot een arbeidsgezondheidskundig onderzoek. Hoeveel medewerkers er daadwerkelijk aan gaan deelnemen is vooraf niet in te schatten. Als 75% van de medewerkers mee gaan doen dan zijn de geschatte kosten € 62.000 voor de drie organisaties gezamenlijk. Deze kosten worden gespreid over drie jaar (drie jaar € 21.000 is per gemeente drie jaar € 10.500)
- RI&E zal met enige regelmaat moeten worden uitgevoerd. De meest recente stamt uit 2014 en daarom staat er in 2019 opnieuw een RI&E gepland. Geschatte kosten: € 15.000 voor alle drie organisaties gezamenlijk. Deze kosten kunnen ondergebracht worden onder het reguliere arbobudget (per gemeente eenmalig in 2019 € 7.500).

[Kadernota nr. 0.04p]

Extra formatie Advies & Control – financiën

De samenwerking brengt een derde Planning en Control cyclus met zich mee en daardoor is een goede coördinatie van de verschillende cycli noodzakelijk. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan een kwaliteitsslag van het team en verbetering van de werkverdeling– en processen. Daarbij wordt bovendien gewerkt aan een actieve informatievoorziening ter ondersteuning aan adviseurs, leidinggevend en budgethouders, om in te zetten voor budgetbeheer en voor het opstellen van planning en control documenten. Om deze redenen is een uitbreiding van het team met twee fte noodzakelijk. Per gemeente is hiervoor € 60.000 per jaar in de begroting meegenomen.

[Kadernota nr. 0.04q]

Team a&c – communicatie – extra formatie

Het belang van goede communicatie is zowel vanuit het bestuur als de vakinhoud bijzonder groot en onomstreden. Er wordt dan ook een groot en toenemend beroep gedaan op Communicatie. De afgelopen jaren is gebleken dat het bedienen van drie besturen en organisaties in combinatie met onder meer de groei van het sociaal domein, de kanteling, de gemeentelijke samenwerking en de nog altijd doorzettende groei van social media redelijkerwijs niet op het gewenste niveau mogelijk is met de huidige bezetting. De te krappe formatie gaat ten koste van kwaliteit, snelheid, flexibiliteit, fysieke bezetting op de twee locaties en de doorontwikkeling van het team. De extra inzet vergt 1,5 fte (per gemeente € 56.000 per jaar).

Er is extra formatie nodig om Communicatie structureel voldoende slagkracht te geven om (onder meer):

- proactief te adviseren over communicatie richting inwoners en organisaties. Een goede communicatie is immers essentieel voor een goede relatie tussen overheid en inwoners
- de ondersteuning voor de beide (nieuwe) colleges vorm te geven. Communicatie wil de huidige manier professionaliseren en structureel aan tafel met de wethouders en aanschuiven bij hun portefeuilleoverleg.

[Kadernota nr. 0.04r]

HRM digitale recruitmenttool

Voorheen werd deze ondersteunende taak uitgevoerd door een junior HR adviseur. Deze tijdelijke functie is inmiddels vervallen. Binnen HR advies is onvoldoende formatie om deze taak te herverdelen. Deze tool zorgt ervoor dat zeer efficiënt (qua tijdsbesteding) en gericht (qua doelgroepbenadering, brievenselectie, overzichtproductie, contact met sollicitanten) gewerkt kan worden in het wervings- en selectieproces. De aanschaf en implementatie van deze tool is veel goedkoper dan het structureel uitbreiden van de HR formatie met een junior adviseur. Voor 2019 is hiervoor € 15.000 opgenomen in de begroting en in de jaren daarna € 5.000 per jaar.

[Kadernota nr. 0.04u]

Personeelskosten: budget voor vervanging bij langdurige ziekte, zwangerschaps- en ouderschapsverlof

In 2017 is bij de DO's besloten bij (langdurige) ziekte en zwangerschap 100% vervanging toe te staan. Hiervoor zijn budgetten vastgesteld die naar nu blijken niet voldoende zijn. Bij de Werkmaatschappij is tot op heden geen budget gereserveerd. In de kadernota is daarom bij de Werkmaatschappij een budget opgenomen, welke gelijkwaardig over beide DO's verdeeld is. Het opgevoerde bedrag van € 100.000 zal niet voldoende zijn om de behoefte aan ruimte voor vervangingen volledig te dekken. In het totaal voor de drie organisaties betekent het wel een verdubbeling van de reservering voor dit doel. Beide gemeenten nemen de benodigde € 50.000 per jaar op in de begroting.

[Kadernota nr. 0.04 w]

Wijziging lage BTW-tarief van 6 naar 9 %

Met ingang van 2019 wordt op basis van het regeerakkoord het laag BTW-tarief van 6% verhoogd naar 9%.

De verhoging van het laag-tarief heeft gevolgen voor twee onderdelen van de gemeentebegroting te weten "Basisonderwijs Onderwijshuisvesting" en "Vervoer van Leerlingen" .

De desbetreffende posten zijn in programma 4 aangepast. Het financiële effect voor deze begroting bedraagt € 13.000.

[Kadernota nr. 0.08 a]

Verplichte beleidsindicatoren

Taakveld 00. Bestuur en ondersteuning				
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar	
Overhead	euro	onbekend		
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			nog geen (nieuwe) gegevens	
Prognose op basis van de historie			nog geen (nieuwe) gegevens	
historische cijfers, verwerkt in de begroting 2017		onbekend		
			begroting 2018	11,1 (2018)
			jaarrekening 2017	11,1 (2018)

Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de bijlage 'Beleidsindicatoren BBV'

Overhead	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
<i>bedragen x € 1.000</i>	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	-10.094	-8.417	-7.900	-7.856	-7.774	-7.698

Verklaring verschillen

Toelichting	(x € 1.000)
Documentatie en informatievoorziening (DIV)	
Kadernota nr. 0.04 o: Extra formatie DIV	60 N
HRM	
Kadernota nr. 0.04 p: Arboret; verplichtingen uit wetswijziging (formatie)	45 N
Financiën	
Kadernota nr. 0.04 q: Extra formatie Advies & Control – financiën	60 N
Communicatie	
Kadernota nr. 0.04 r: Team A&C – communicatie – extra formatie	56 N
ICT Informatievoorziening	
Kadernota nr. 0.04 u: HRM digitale recruitmenttool	15 N
Pers.kosten reserveringen overhead	
Kadernota nr. 0.04 w: Personeelskosten: budget voor vervanging bij langdurige ziekte, zwangerschaps- en ouderschapsverlof	50 N

Vennootschapsbelasting

Inhoudelijk

Per 1 januari 2016 is de vennootschapsbelasting (hierna VPB) uitgebreid voor ondernemingen van publiekrechtelijke lichamen en daarmee ook voor gemeenten.

De wijziging in de VPB beoogt niet alle activiteiten van een gemeente in de belastingheffing te betrekken maar slechts die activiteiten waarmee de gemeente via een (materiële) onderneming deelneemt aan het economisch verkeer en in concurrentie treedt met de private sector.

De gemeente heeft in samenwerking met EFK Belastingadviseurs getoetst welke activiteiten op basis van de huidige stand van de wetgeving en de huidige vorm van de organisatie (waarschijnlijk) als een belaste activiteit moet worden aangemerkt.

Behoudens het grondbedrijf oefent de gemeente op dit moment geen activiteiten uit die leiden tot een belastingplicht. De fiscale boekwaarde van de gronden die op korte termijn worden verkocht en waarbij weinig kosten meer worden gemaakt, zal de opbrengstwaarde benaderen waardoor de fiscale winst beperkt dan wel nihil is. Ten aanzien van de komende jaren zal de fiscale winst waarschijnlijk beperkt dan wel nihil zijn.

Onvoorzien

Inhoudelijk

Financieel

Overige alg. dekkingsmiddelen

bedragen x € 1.000

taakveld

	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
0.8 Overige baten en lasten	2.612	2.639	2.690	203
Saldo	2.612	2.639	2.690	203

1.5 Paragrafen

Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf geeft een overzicht van de diverse lokale heffingen en belastingen op hoofdlijnen. Hiermee ontstaat inzicht in de lokale lastendruk. Dit is van belang voor de integrale afweging tussen enerzijds beleid en anderzijds inkomsten. Ook wordt weergegeven welk beleid de gemeente in het begrotingsjaar zal voeren ten aanzien van de lokale heffingen en de kwijtschelding hiervan.

De lokale heffingen vormen een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente. De heffingen worden voor het grootste deel opgebracht door burgers.

Uitgangspunten leges- en tarievenbeleid

Algemeen

De uitgangspunten van ons legesbeleid worden expliciet opgenomen in deze paragraaf. Door het eenduidig opnemen van informatie over tarieven en heffingen in de verschillende jaarstukken en het daarbij verstrekken van inzicht in de mate van kostendekkendheid op hoofdlijnen krijgt de raad sturingsmogelijkheden aangereikt. Zo kan de raad op een verantwoorde wijze keuzes maken ten aanzien van de gewenste en benodigde hoogte van tarieven c.a.

Basis van het beleid

Per 1 januari 1994 zijn de (huidige) Gemeentewet en de wet Materiële belastingbepalingen van kracht geworden. De huidige legesverordening kent nog steeds zijn basis vanuit deze wetwijziging. Bij de jaarlijkse vaststelling van deze verordening is telkens vanuit deze kaders verder gewerkt.

Uitgangspunten van beleid voor begroting 2019

Bij het samenstellen van de begroting 2019 en de meerjarenraming is op grond van de kaderbrief van december 2017, de Kadernota 2019 – 2022 (voorjaar 2018) en de nadere kaderstelling voor de begroting 2019 en verder rekening gehouden met de volgende uitgangspunten:

- Verhoging van de totale OZB-opbrengst met 1,6 % voor 2019 ten opzichte van 2018
- Verhoging van de afvalstoffenheffing voor meerpersoonshuishoudens met € 9,60 en voor eenpersoonshuishoudens met € 6,60.
- Verlaging van de rioolheffing met respectievelijk € 21,60 en € 26,40 voor huurders van een- en meerpersoonshuishoudens én verlaging met respectievelijk € 34,20 en € 38,40 voor eigenaren; dit als gevolg van een wijziging in de kostentoekening (rentesystematiek) en voor het overige op basis van de uitgangspunten vermeld in het vGRP.
- Daar waar dat mogelijk was, zijn de tarieven verhoogd met een inflatiecorrectie van 1,6 %.

Belastingen

In het hiernavolgende overzicht worden de opbrengsten van de gemeentelijke belastingen en leges voor 2019 weergegeven. Ook is er een vergelijking met de begroting van 2018 gemaakt.

Belasting (x € 1.000)	Begroting 2019	Begroting 2018	Vershil
Onroerende zaakbelasting (OZB)			
OZB niet-woningen	932	917	15
OZB niet-woningen	1.343	1.322	21
OZB woningen	5.455	5.356	99
Afvalstoffenheffing			
Afvalstoffenheffing	2.405	2.273	132
Rioolheffing			
Rioolheffing op niet-woningen	79	205	-126
Rioolheffing op woningen	1.970	2.386	-416
Precariobelasting			
Ontvangen precariorechten	2.500	2.500	-
Omgevingsvergunningen			
Leges (omgevings)vergunningen	8	8	-
Leges bouwvergunningen	279	422	-143
Reclamebelasting			
Reclamebelasting	46	46	-
Burgerzaken			
Burgerzaken	394	553	-160

Onroerende zaakbelasting

Macronorm 2019

Het kabinet heeft besloten de macronorm voor de stijging van de tarieven onroerende zaakbelastingen voorlopig te continueren. Deze macronorm is voor het jaar 2019 bepaald op 4% (bron: meicirculaire 2018). Dit betekent dat de toename van de opbrengst van alle gemeenten samen in 2019 niet meer mag bedragen dan 4% ten opzichte van de opbrengst van alle gemeenten in 2017. Een overschrijding van genoemd percentage zou kunnen leiden tot een correctie op de algemene uitkering.

Per saldo is voor onze gemeente sprake van een verhoging van de OZB met 1,6%. Zolang er per saldo bij alle gemeenten geen sprake is van overschrijding van de macronorm, zal er geen correctie plaatsvinden op de algemene uitkering.

Lasten- en batenoverzicht van de kostendeekkende tarieven

Onder de kostendeekkende tarieven vallen de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. De kostenopbouw heeft te maken met directe- en indirecte kosten. Onder de directe kosten vallen de kosten op de taakvelden welke betrekking hebben op de heffing. Onder indirecte kosten vallen overhead, minimabeleid en btw.

De overhead moet extracomptabel worden toegerekend en wordt berekend aan de hand van een methode waarbij een opslagpercentage over de directe lasten wordt gehanteerd voor de dekking van de overheadkosten. Dit percentage is berekend door de omvang van alle lasten van alle taakvelden (gecorrigeerd met de overheadkosten en het saldo) te delen door de omvang van de overheadkosten.

Afvalstoffenheffing

Wij gaan in de begroting voor de afvalstoffenheffing uit van een kostendekkend tarief. Voor de afvalstoffenheffing is het voorstel om de onderstaande tarieven voor 2019 te hanteren. De toename van de kosten van afvalinzameling wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door enerzijds de sterk gestegen afvalstoffenbelasting, totaal € 85.000. (€ 18 per ton afval, waarbij de nascheidingsinstallatie van OMRIN ervoor zorgt dat de stijging voor huishoudelijk afval beperkt blijft tot € 12 per ton) en anderzijds door stijging van de aangeleverde hoeveelheden afval en een stijging van de bijbehorende tarieven.

Tarieven afvalstoffenheffing (x € 1.000)	2018	2019	Vershil €	Vershil %
Meerpersoonshuishouden	€ 190,20	€ 199,80	€ 9,60	5,05%
Eenpersoonshuishouden	€ 133,20	€ 139,80	€ 6,60	4,95%

In onderstaande tabel is de kostendeektheid van de afvalstoffenheffing weergegeven, zoals deze meerjarig is verwerkt in de begroting. De baten bestaan uit: afvalstoffenheffing, reinigingsrechten, inkomsten oud papier, metaal, textiel en glas.

Taakveld 7.3 Afval

(x € 1.000)	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	2.955	3.009	3.013	3.018	3.028
Baten	2.955	3.009	3.013	3.018	3.028
Saldo					
<i>Kostendeektheid</i>	<i>100,0%</i>	<i>100,0%</i>	<i>100,0%</i>	<i>100,0%</i>	<i>100,0%</i>

Rioolheffing

De gemeente heeft zelf een grote mate van beleidsvrijheid om de heffingsmaatstaf en belastingplichtige voor de rioolheffing te bepalen. Bij de invoering van rioolheffing in 2006 zijn de volgende uitgangspunten voor het tariefbeleid geformuleerd:

- Heffing op basis van vaste tarieven bij gebruiker en eigenaar.
- Voor gebruikers een differentiatie in tarief tussen eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens in de verhouding 70:100 (conform de verhouding afvalstoffenheffing).

In maart 2012 nam de raad een besluit over een geactualiseerde vaststelling van de kosten voor rioleringszorg (vGRP) en de toepassing van het principe van 100% kostendekking over een periode van 30 jaar met een jaarlijkse indexatie.

In de periode 2013 tot en met 2018 is het tarief voor de rioolheffing elk jaar met 3% verhoogd, in lijn met het genoemde principe van het vGRP. Het verschil tussen de werkelijke inkomsten en werkelijke uitgaven is verrekend met de voorziening riolering.

Als gevolg van een gewijzigde rentetoerekening op grond van het BBV is de rentetoerekening in 2019 gedaald van 4% naar 1,5%

Omdat riolering een kapitaalintensief product is, heeft dat een grote impact op de kosten van riolering gehad. Deze kosten zijn veel lager geworden. Bovendien zijn een aantal voorgenomen investeringen uit het vGRP voor de periode 2013–2018 (nog) niet nodig geweest. Een riool wordt alleen vervangen als dat nodig is, op basis van inspecties en keuringen en niet omdat het is afgeschreven. Ook dit leidt tot lagere kosten. De verwachting is niet dat er voor deze investeringen de komende jaren een inhaalslag moet worden gemaakt.

Deze wijzigingen zijn verwerkt in de voorgestelde tarieven voor de rioolheffing 2019 en dat leidt tot een daling van de tarieven van 20% met handhaving van alle uitgangspunten van het vGRP.

Vanaf 2020 passen wij conform de uitgangspunten van het vGRP de jaarlijkse tariefstijging van 3% weer toe. Bij ongewijzigd beleid zal de huidige correctie van 2019 van 20% in de nabije toekomst (= 5 jaar) niet leiden tot extra tariefstijgingen.

Tarieven rioolheffing (x € 1.000)	2018	2019	Vershil €	Vershil %
Niet aangesloten percelen	58,80	46,80	-12,00	-20,41%
Eigenaar/bewoner				
Eenpersoonshuishouden	168,60	134,40	-34,20	-20,28%
Meerpersoonshuishouden	188,40	150,00	-38,40	-20,38%
Huurder				
Eenpersoonshuishouden	106,20	84,60	-21,60	-20,34%
Meerpersoonshuishouden	126,60	100,20	-26,40	-20,85%
Bedrijven	222,00	176,40	-45,60	-20,54%

Effecten voor de huishoudens

Wij hebben de veranderingen in de tarieven voor OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing voor onze burgers in de onderstaande tabellen in beeld gebracht.

Lastenplaatjes voor vier voorbeeldhuishoudens

Tarieven gemeentelijke belastingen (x € 1.000)	2018	2019	Vershil €	Vershil %
OZB eigenaren woningen (= kengetal)	102,15	103,78		1,6%
Rioolheffing gebruikers EPH	€ 106,20	€ 84,60	-€ 21,60	-20,34%
Rioolheffing gebruikers MPH	€ 126,60	€ 100,20	-€ 26,40	-20,85%
Rioolheffing eigenaren/bewoners	€ 188,40	€ 150,00	-€ 38,40	-20,38%
Afvalstoffenheffing EPH	€ 133,20	€ 139,80	€ 6,80	4,95%
Afvalstoffenheffing MPH	€ 190,20	€ 199,80	€ 9,60	5,05%

Rijthuis – Huurder – EPH	2018	2019	Vershil €	Vershil %
OZB eigenaren woningen	-	-		%
Rioolheffing gebruikers	€ 106,20	€ 84,60	-€ 21,60	-20,34%
Afvalstoffenheffing	€ 133,20	€ 139,80	€ 6,80	4,95%

Rijthuis – Huurder – MPH	2018	2019	Vershil €	Vershil %
OZB eigenaren woningen	-	-		%
Rioolheffing gebruikers	€ 126,60	€ 100,20	-€ 26,40	-20,85%
Afvalstoffenheffing	€ 190,20	€ 199,80	€ 9,60	5,05%

Twee onder één kap – eigenaar /bewoner MPH	2018	2019	Vershil €	Vershil %
OZB eigenaren woningen	€ 345,42	€ 350,95		1,6%
Rioolheffing gebruikers	€ 188,40	€ 150,00	-€ 38,40	-20,38%
Afvalstoffenheffing	€ 190,20	€ 199,80	€ 9,60	5,05%

Vrijstaand – eigenaar/bewoner – MPH	2018	2019	Vershil €	Vershil %
OZB eigenaren woningen	€ 647,67	658,03		1,6%
Rioolheffing gebruikers	€ 188,40	€ 150,00	-€ 38,40	-20,38%
Afvalstoffenheffing	€ 190,20	€ 199,80	€ 9,60	5,05%

MPH = meerpersoonshuishouden

EPH = eenpersoonshuishouden

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting blijft in 2019 € 1,00 per persoon per overnachting.

Reclamebelasting

De raad heeft in zijn vergadering van 19 december 2013 besloten tot het invoeren van een reclamebelasting waarbij de opbrengsten gebruikt zullen worden om een ondernemersfonds te voeden. Het doel van dit fonds is om het de ondernemers mogelijk

te maken in het centrum promotionele activiteiten te organiseren en in te spelen op de ontwikkelingen van het Nieuwe Winkelen en de leegstandsproblematiek.

De heffing geschiedt op de volgende grondslagen:

- een vast bedrag van € 75
- een tarief van € 1,90 per € 1.000 WOZ-waarde (niet-woning) met een maximum van € 725

Op grond van de kohieromzet 2017 wordt rekening gehouden met een opbrengst van € 46.000 in 2019.

Tarieven

Daar waar dat mogelijk was, zijn de tarieven verhoogd met een inflatiecorrectie van 1,6%.

Kwijtschelding

Voor mensen met de laagste inkomens bestaat de mogelijkheid van een gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van belasting. Dit is het geval als aan de voorwaarden voor kwijtschelding van de invorderingswet is voldaan. Tot nu toe is in onze gemeente maximaal gebruik gemaakt van de mogelijkheden voor kwijtschelding. Zo is bij ons ook kwijtschelding voor het eigenarendeel van de OZB mogelijk. In een deel van de gevallen (langdurige bijstandsccliënten, ouderen met een laag inkomen) wordt automatische kwijtschelding verleend.

Kwijtschelding	2017	Voorlopig 2018	2019
Automatische kwijtschelding	340	297	245
Toekenning op aanvraag (volledig)	142	77	174
Toekenning op aanvraag (gedeeltelijk)	13	9	-
Totaal aantal kwijtscheldingen	495	383	419
Aantal afgewezen aanvragen	95	64	-
Kwijtschelding in bedrag	118.000	102.000	113.000

In de begroting 2019 is rekening gehouden met een bedrag van € 113.000 aan kwijtschelding. De raming is gebaseerd op de aantallen uit de rekening 2017 en de voorlopige werkelijke aantallen van 2018 tegen de tarieven en verwachtingen, zoals deze in de begroting 2019 zijn meegenomen. Ook is rekening gehouden met de mogelijke effecten van de verslechterde economische omstandigheden.

Leges Burgerzaken

Wij gaan in de begroting voor de leges Burgerzaken uit van de veelal wettelijk vastgestelde tarieven. De kostendekkendheid voor 2019 wordt weergegeven in onderstaande tabel.

Taakveld 0.2 Burgerzaken

	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
<i>(x € 1.000)</i>					
Lasten	803	569	569	569	569
Baten	554	393	393	393	393
Saldo	-249	-176	-176	-176	-176
<i>Kostendekkendheid</i>	<i>68,99%</i>	<i>69,07%</i>	<i>69,07%</i>	<i>69,07%</i>	<i>69,07%</i>

Overige belastingen

De overige belastingen bestaan hoofdzakelijk uit de precariobelasting die wij tot en met 2021 kunnen innen.

Taakveld 0.64 Belastingen overig

	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
<i>(x € 1.000)</i>					
Lasten					
Baten	2.570	2.570	2.570	2.570	70
Saldo	2.570	2.570	2.570	2.570	70

Bouwleges

De kostendekkendheid voor 2019 wordt weergegeven in onderstaande tabel.

Taakveld 8.3 Bouwleges

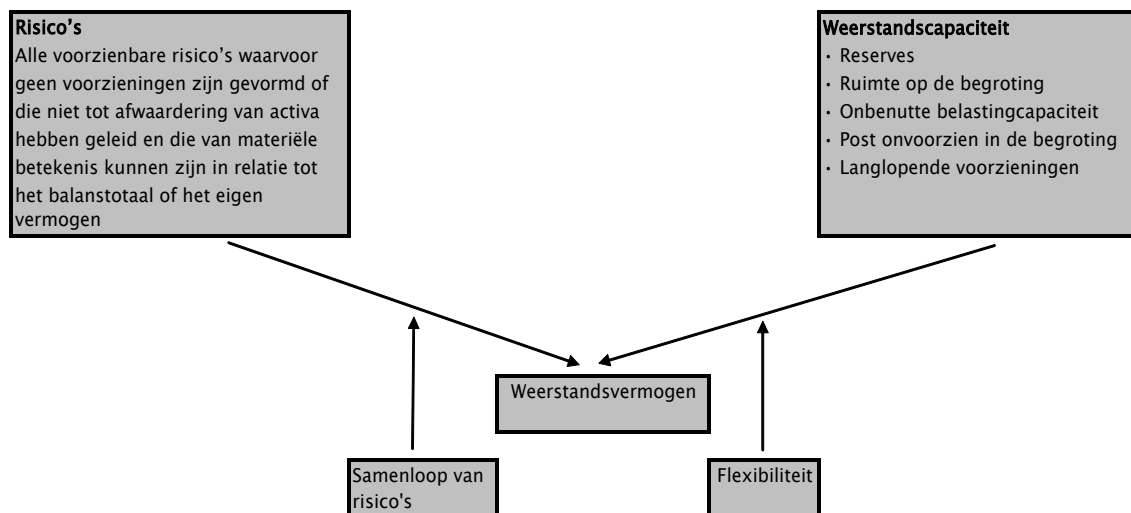
	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
<i>(x € 1.000)</i>					
Lasten	520	575	593	658	622
Baten	415	271	271	271	271
Saldo	-105	-304	-322	-387	-351
<i>Kostendekkendheid</i>	<i>79,81%</i>	<i>47,13%</i>	<i>45,70%</i>	<i>41,19%</i>	<i>43,57%</i>

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Volgens artikel 11 van het BBV moeten gemeenten inzicht geven in hun weerstandsvermogen. Bij weerstandsvermogen gaat het om het verband tussen de weerstandscapaciteit en de risico's, die je als gemeente loopt. Met andere woorden, hoe goed ben je als gemeente bestand tegen financiële tegenvallers. Toekomstige gebeurtenissen worden zo reëel mogelijk geschat, maar ieder jaar kunnen er onvoorziene zaken gebeuren waar geen rekening mee is gehouden in onze begroting. De middelen en de mogelijkheden waarover een gemeente beschikt om niet begrote kosten te dekken noemen wij de weerstandscapaciteit. Bij de risicoanalyse kijken wij hoe groot de kans is dat er tegenslagen voorkomen. De samenhang tussen weerstandsvermogen, weerstandscapaciteit en risico's is hieronder schematisch opgenomen.

Tabel 1: Samenhang tussen reserves, voorzieningen, risico's en weerstandsvermogen

Weerstandscapaciteit

De ruimte die in de vermogenspositie en de begroting zit om niet voorziene tegenvallers op te vangen, wordt de weerstandscapaciteit genoemd. Aandacht voor het weerstandsvermogen kan voorkomen dat elke financiële tegenvaller dwingt tot bezuinigen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele weerstandscapaciteit.

Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. In de gemeente Tytsjerksteradiel betreft dit de optelsom van het begrotingsoverschot en de onbenutte belastingcapaciteit. De onbenutte belastingcapaciteit heeft onder meer betrekking op de mogelijkheid de OZB-tarieven te verhogen. Binnen onze gemeente is er geen

mogelijkheid om de afvalstoffenheffing en de rioolheffing te verhogen. Het kostendekkingspercentage is hier al (ongeveer) 100%.

<i>bedragen x € 1.000</i>	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Begrotingsoverschot / tekort	-1.008	-589	233	1.264
Onbenutte belastingcapaciteit OZB	-	-	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit ASH	-	-	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit rioolrecht	-	-	-	-
Totaal	-1.008	-589	233	1.264

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. In beginsel betreft dit de optelsom van het vrij aanwendbare deel van de reserves en de stille reserves.

- Het vrij aanwendbare deel van de reserves is dat deel van de reserves waarvoor nog geen bestemming is vastgelegd. Binnen onze gemeente is dit de algemene reserve.
- De stille reserves hebben betrekking op activa die op de balans lager zijn gewaardeerd dan de marktwaarde en die op korte termijn verkoopbaar zijn. Voor zover op dit moment bekend, heeft onze gemeente geen stille reserves.

Daarnaast is in de exploitatie een aantal stelposten opgenomen voor onvoorziene eenmalige uitgaven. Het betreft de volgende structurele posten:

- Knelpuntenpot voor tijdelijk personeel
- Onvoorzien eenmalig, inclusief een stelpost voor zaakschades

In de tabel hieronder zijn de stelposten weergegeven.

<i>bedragen x € 1.000</i>	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Ovoorzien eenmalige uitgaven	50	50	50	50
Totaal	50	50	50	50

Weerstandscapaciteit in relatie tot de hoogte van de Algemene Reserve

Over de gewenste omvang van de algemene reserve en overige reserves werden in het kader van de notities “Reserves eindig of vaste basis, grenzen van ons weerstandsvermogen” (september 2009) en de in 2015 geactualiseerde notitie reserves en voorzieningen (maart 2015) afspraken gemaakt. In de Kadernota 2016–2019 was een voorstel opgenomen voor actualisatie van de uitgangspunten rond signaalniveau en minimale omvang van de algemene reserve. Dit in relatie tot de toegenomen risico's als gevolg van de decentralisaties. De geactualiseerde uitgangspunten zijn verwerkt in de tekst onder de kop "Benodigde minimale omvang reserves in relatie tot weerstandscapaciteit".

Verloop reserves en voorzieningen in begrotingsperiode

In principe kan de raad in volle vrijheid beslissen over de inzet van middelen uit de algemene reserve en zijn de middelen in de bestemmingsreserves nadrukkelijker voor specifieke doelen bestemd.

De stand van de algemene reserve is per ultimo 2017 € 15.500.000.

Benodigde minimale omvang reserves in relatie tot weerstandscapaciteit

Het is vanzelfsprekend dat een jaarlijkse uitname uit reserves eindig van karakter is. Wanneer er sprake is van een structurele daling is het ook van belang om de benedengrens voor de reserves en afgesproken streefwaarden in het oog te houden.

Een minimaal noodzakelijke omvang van reserves (en voorzieningen) houdt direct verband met het weerstandsvermogen van de gemeente. Het weerstandsvermogen van een gemeente bestaat uit de vergelijking van financiële risico's die een gemeente loopt met de gemeentelijke weerstandscapaciteit. Het weerstandsvermogen geeft dan aan in welke mate de risico's opgevangen kunnen worden. Per risico geven wij naast een beschrijving tevens een beheersmaatregel aan. Hiermee geven wij aan hoe wij met het desbetreffende risico willen omgaan. Daarnaast hanteren wij een (risico)matrix. Daarbij wordt op basis van een aantal factoren voor elk risico een inschatting gemaakt van omvang en kans van optreden.

Voor de stand van de algemene reserve werken we nu met een signaalniveau en met een minimumniveau om eventuele slechte scenario's vroegtijdig te onderkennen en voorkomen.

Hierbij staat signaalniveau voor:

Het binnen een nieuwe Kaderperiode optreden van een daling van de algemene reserve tot onder het signaalniveau betekent dat maatregelen nodig zijn voor het op termijn op peil houden van de algemene reserve en dat hiervoor tijdig actie wordt opgestart (raad en college).

Het begrip minimumniveau staat voor:

Het binnen een nieuwe Kaderperiode optreden van een daling van de algemene reserve tot onder het minimumniveau geldt als niet aanvaardbaar. Dit betekent dat maatregelen om het minimumniveau te kunnen blijven garanderen vroegtijdig ter besluitvorming aan de raad worden voorgelegd.

In het geval dat de stand van de reserve door een onvoorzien noodzakelijke uitname onder het minimumniveau is gedaald, worden bij een eerstvolgende Kadernota- en/of programma- begrotingsbehandeling in de raad maatregelen voor een zo spoedig mogelijk herstel van de reservepositie aan de raad voorgelegd.

Voor de meerjarenbegroting 2019 – 2022 is het signaalniveau van de algemene reserve gesteld op € 15 miljoen en het minimumniveau op € 10 miljoen.

Kengetallen

Op grond van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten geldt vanaf de begroting 2016 de verplichting tot het opnemen van kengetallen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing in zowel de begroting als het jaarverslag.

Het betreft een zestal verplichte kengetallen die op een voorgeschreven wijze worden berekend. Dit betreft een kengetal voor de:

- 1a. Netto schuldquote;
- 1b. netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
2. solvabiliteitsratio;
3. grondexploitatie;
4. structurele exploitatieruimte; en
5. belastingcapaciteit.

Deze kengetallen illustreren de positie van de gemeente, waar het gaat om risico's en weerstandsvermogen. In de tabel hieronder wordt de waarde per kengetal weergegeven.

Kengetal	rekening	begroting	begroting	begroting		
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Belastingcapaciteit	109%	111,37%	108,6%	108,7%	108,7%	109%
– t.o.v. begroting 2018		—				[neutraal]
– prognose o.b.v. historie		▼				[ongunstig]
Grondexploitatie	4%	6,15%	4,8%	4,7%	4,7%	5%
– t.o.v. begroting 2018		▲				[gunstig]
– prognose o.b.v. historie		▲				[gunstig]
Netto schuldquote	48%	44,78%	45,2%	44,5%	43,3%	43%
– t.o.v. begroting 2018		▲				[gunstig]
– prognose o.b.v. historie		▲				[gunstig]
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	32%	38,00%	41,0%	41,3%	40,9%	41%
– t.o.v. begroting 2018		▼				[ongunstig]
– prognose o.b.v. historie		▼				[ongunstig]
Solvabiliteitsrisico	24%	27,91%	22,8%	23,3%	23,6%	24%
– t.o.v. begroting 2018		▼				[ongunstig]
– prognose o.b.v. historie		▼				[ongunstig]
Structurele exploitatieruimte	–3%	,12%	–0,8%	0,7%	1,3%	2%
– t.o.v. begroting 2018		▼				[ongunstig]
– prognose o.b.v. historie		—				[neutraal]

Belastingcapaciteit	Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller dit in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen dan wel of er ruimte is voor nieuw beleid. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat de ruimte die de gemeente heeft om de belastingen te verhogen is gerelateerd aan de totale woonlasten. En die ruimte wordt dan bepaald door de vergelijking met de gemiddelde woonlasten in Nederland (in het vorige jaar).
Grondexploitatie	Dit kengetal geeft aan hoe de waarde van de grond in exploitatie zich verhoudt ten opzichte van de totale baten, exclusief reservemutaties, in het begrotingsjaar. Op grond van de notitie grondexploitatie van de commissie BBV zijn de ruwe gronden per 1-1-2016 gerubriceerd onder de materiële vaste activa. Hierdoor is het kengetal met een flinke sprong gedaald.
Netto schuldquote	De netto schuldquote geeft het niveau weer van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<p>De netto schuldquote geeft het niveau weer van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.</p> <p>Om inzicht te krijgen in hoeverre sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote ook exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.</p>
Solvabiliteitsrisico	<p>Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is om aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger het getal, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.</p> <p>De uitkomst is afhankelijk van de wijze waarop bezittingen in de gemeente worden gewaardeerd. Dat verschilt nogal per gemeente.</p> <p>Verbeteren van de solvabiliteit kan door het eigen vermogen te vergroten (bijvoorbeeld door het verkopen van de aandelen) en door het vreemd vermogen te verkleinen (bijvoorbeeld door minder te lenen).</p>
Structurele exploitatieruimte	Dit kengetal kijkt naar de structurele baten en de structurele lasten ten opzichte van de totale baten. Een positief getal geeft aan dat de structurele baten voldoende zijn om de structurele lasten te dekken. Dit cijfer kan verbeteren door meer structurele baten of minder structurele lasten op te voeren.

Risico's

Niet ieder risico is relevant en hoeft ten laste van de weerstandscapaciteit te worden gebracht. Wij definiëren een risico als volgt:

'Risico's zijn relatief grote bestaande of toekomstige verplichtingen met een buitengewoon karakter, waarbij de omvang en de kans niet is in te schatten (ook niet bij benadering) en die niet worden afgedekt door een voorziening, verzekering of andere beheersmaatregel.'

Risico's, waarvan de financiële tegenvaller lager dan € 100.000 wordt geschat, worden gezien als onderdeel van de reguliere bedrijfsvoering. Financiële risico's groter dan € 100.000 worden opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen.

Voor de paragraaf weerstandsvermogen sluiten we de risico's uit, die samenhangen met de reguliere exploitatie en die met een grote mate van zekerheid periodiek terugkeren. Wij kiezen ervoor waar mogelijk deze risico's te verzekeren of via een voorziening af te dekken.

Begrotingstechnische risico's mogen ook niet leiden tot een beroep op de weerstandscapaciteit, omdat ze beheersbaar zijn door een goede planning & control. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan open einde regelingen, aantallen bijstandsgerechtigden en bijstelling van rijksbudgetten. Als in het begrotingsjaar sprake is van materiële afwijkingen van de begroting, dan zal dit in de bestuursrapportages aan bod komen. Dat geldt ook voor de niet in geld uit te drukken risico's van bijvoorbeeld vertragingen in processen, het niet realiseren van beleidsdoelstellingen, risico's met betrekking tot arbo en veiligheid, faillissement van aannemers en het aantreffen van bodemvervuiling bij aankoop van grond.

Verzekering van risico's

Een deel van de operationele risico's kan worden afgedekt door het afsluiten van verzekeringen. De vraag of wel of niet een verzekering wordt afgesloten, is het resultaat van een afweging tussen de kans op schade en de kosten daarvan enerzijds en de verzekeringspremie anderzijds. Het bestaande beleid wordt periodiek beoordeeld en indien nodig bijgesteld. Wat betreft het eigen risico is gekozen voor het standaard eigen risico per gebeurtenis.

Risico's ten laste van de weerstandscapaciteit

Op grond van een inventarisatie van risico's zullen onderstaande risico's als deze zich voordoen, ten laste van het weerstandsvermogen van de gemeente moeten worden gebracht.

Sociaal Domein

In programma 6 is ruimschoots aandacht besteed aan de stand van zaken met betrekking tot het sociaal domein. Op basis van het rapport “Analyse Sociaal Domein Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel september 2018” wordt een aantal maatregelen genomen, die ertoe moeten leiden dat in de komende jaren de benodigde middelen voor het Sociaal Domein weer passen binnen de daarvoor beschikbare middelen.

De opgenomen taakstelling in de programmabegroting is gebaseerd op de maatregelen zoals met de raad op 4 oktober besproken.

Beheersmaatregel:

De raad tijdig informeren op basis van de meest recente ontwikkelingen via de reguliere P&C cyclus inclusief de daarbij behorende afzonderlijke rapportage voor het sociaal domein.

Bouwgrondexploitatie

Het hebben van een bouwgrondexploitatie brengt financiële risico's met zich mee. In de paragraaf Grondbeleid worden de financiële risico's van de bouwgrondexploitatie toegelicht.

Beheersmaatregel:

Door het jaarlijks opstellen van geactualiseerde berekeningen op basis van de meest recente ontwikkelingen kunnen wij de raad tijdig informeren via de reguliere P&C cyclus.

Algemene uitkering

Voor het meerjarenperspectief wordt in de circulaire onvoldoende aangegeven waar de gemeenten rekening mee kunnen houden. In die zin blijft de algemene uitkering als belangrijkste inkomstenbron voor de gemeente een risico.

Beheersmaatregel:

Berichtgeving betreffende ontwikkelingen algemene uitkering uit het gemeentefonds nauwlettend volgen. Zodra meer zekerheid wordt geboden zullen wij een nieuwe berekening confronteren met de berekende algemene uitkering in de begroting. Eventuele verschillen inbrengen via reguliere planning en controlcyclus en daar waar nodig de raad vooraf informeren.

Precariobelasting

Op basis van de door de raad vastgestelde verordening op de heffing en invordering van precariobelasting (raad 9 oktober 2014) zijn aanslagen opgelegd aan Tenna, Liander en Stedin. Liander heeft formeel bezwaar aangetekend tegen de opgelegde aanslagen. Gezien een vergelijkbare situatie in de gemeente Opsterland gaan wij er vanuit dat het inmiddels ingediende beroep van Liander te zijner tijd ongegrond wordt verklaard. Zolang er echter geen uitspraak is, bestaat er een risico dat wij de ontvangen precariobelasting aan Liander terug moeten betalen.

Voorzichtigheidshalve hebben wij de opbrengsten precariobelasting van Liander in een voorziening gestort.

Beheersmaatregel:

Wij hebben externe juridische advisering ingezet op deze zaak. Via de reguliere P&C cyclus wordt de raad op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen.

Borgstelling geldleningen aan woningcorporaties

Onze gemeente staat vanaf 2019 borg voor een bedrag van 67,2 miljoen voor geldleningen verstrekt aan woningcorporaties. Van dit bedrag heeft 50,1 miljoen betrekking op woningcorporatie WoonFriesland. Het totale bedrag aan borgstellingen is overgedragen aan het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) waarbij de gemeente samen met het rijk als tertiaire achtervanger optreedt.

Dit betekent in de praktijk, dat de corporatie in eerste instantie wordt aangesproken (primair), daarna het WSW (secundair) en dan pas de gemeente en het rijk, elk voor 50%. Het betreft een relatief gering risico.

Ten opzichte van 2017 is het bedrag aan overgedragen borgstellingen aan het WSW per saldo met een bedrag van € 9,0 miljoen toegenomen als gevolg van het innemen van de achtervangpositie voor een door woningcorporatie WoonFriesland aangegane geldlening.

Beheersmaatregel:

Voor de borgstelling van geldleningen aan woningcorporaties is het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) ook onze waarborg voor het goed volgen van de mogelijke risico's. Het WSW stelt eisen aan de kredietwaardigheid van de deelnemende woningbouwcorporaties. Ieder jaar wordt bij de deelnemende instellingen een kredietwaardigheidstoets verricht. Dit garandeert financiers dat zij zaken doen met solide maatschappelijke ondernemingen en beperkt het risico voor de achtervangers. Vanaf 2014 werkt het WSW met een nieuw risicobeoordelingsmodel en worden de gemeenten uitgebreider geïnformeerd. Er zijn tot en met het jaar 2017 geen bedragen betaald inzake de borg- en garantstellingen. Dat wil zeggen: de gemeente is niet als borg aangesproken.

Bijdrage gemeenten aan Gemeenschappelijke Regeling SW 'Fryslân'

Met de komst van de Participatiewet zullen de huidige middelen in de Wsw fors omlaag gaan, enerzijds doordat er geen mensen meer in de regeling stromen (volume-effect) en anderzijds omdat de rijksvergoeding wordt afgestemd op 100% WML.

Beheersmaatregel

De resultaten van Caparis worden gevolgd door de ambtelijke planning en control groep via maandelijkse rapportages. De begrotingen en jaarrekeningen van zowel de Gemeenschappelijke Regeling als Caparis, worden door de afdeling behandeld.

Overig

Op balansdatum loopt, in gezamenlijkheid met de werkmaatschappij 8KTD en de gemeente Achtkarspelen, een juridische procedure met een leverancier over niet betaalde facturen voor een gezamenlijk bedrag van circa € 0,5 miljoen.

Hoewel de afloop van deze procedure inherent onzeker is, is het bestuur positief over de afloop van deze procedure. Daarom is in de balans geen verplichting opgenomen voor de ontvangen facturen van deze leverancier.

Beheersmaatregel:

Wij hebben externe juridische advisering ingezet op deze zaak. Via de reguliere P&C-cyclus wordt de raad op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen.

Classificatie risico's

Met het door ons ingevoerde classificatiesysteem voor risico's brengen wij de volgende zaken in beeld:

- Kans optreden van het risico
- Effect van risico op uitvoering bestaand beleid
- Financiële impact van het risico
- Is er sprake van een adequate beheersmaatregel
- Is er sprake van een verwacht beslag op weerstandscapaciteit
- Verwacht beslag op weerstandscapaciteit in euro's

Voor de risico's in deze begroting is op basis van bovenstaande classificatie een analyse gemaakt. Hierbij is ook een te verwachten beslag op de weerstandscapaciteit berekend. De conclusie is, dat de financiële impact van de risico's kan worden opgevangen binnen de weerstandscapaciteit van onze begroting.

In de onderstaande tabel is dit classificatiesysteem opgenomen.

Classificatie risico's								
Weerstandsvermogen	hoog / middel / laag / geen							
Risico's begroting 2019	Kans optreden van het risico	Effect van risico op uitvoering bestaand beleid	Financiële impact van het risico	Valt het risico te kwantificeren in (€)	Adequate beheersmaatregel vereist en aanwezig	Verwacht beslag op weerstands capaciteit	Te verwachten beslag op weerstandscapaciteit (€)	
							min.	max.
Sociaal Domein	midden	geen	hoog	ja	●	●	750.000	1.500.000
Bouwgrondexploitatie	laag	laag	midden	ja	●	●	300.000	600.000
Algemene uitkering	midden	laag	midden	ja	●	●	400.000	800.000
Precariobelasting	laag	laag	hoog	ja	●	●	700.000	1.400.000
Gegarandeerde geldleningen	laag	geen	laag	nee	●			200.000
							2.150.000	4.500.000

Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Tytsjerksteradiel heeft een flink aantal vierkante kilometers aan openbare ruimte in beheer. Er wordt gewoond, gewerkt en gerecreëerd. Daarvoor zijn kapitaalgoederen in de vorm van wegen, riolering, water, groen, verlichting, gebouwen enzovoort nodig. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard voor de (jaarlijkse) lasten. In deze paragraaf gaan wij hier verder op in.

'Kapitaalgoederen' zijn goederen waarvoor investeringen nodig zijn. Het gaat om zaken die daarna regelmatig onderhoud vergen. Deze paragraaf is belangrijk, omdat de blik vaak op de nieuwe investeringen is gericht. Maar onderhoud van de bestaande kapitaalgoederen is wenselijk, voor de huidige gebruikers en om de voorziening in stand te houden voor toekomstige generaties. Het financieel belang van onderhoud is groot, vaak vijftien procent van de begroting.

Beleidskader

Voor onze planning en controlcyclus gelden voor de kapitaalgoederen twee belangrijke aandachtspunten:

- zijn van alle kapitaalgoederen goede en actuele beheerplannen aanwezig;
- zijn plannen en beschikbare gelden met elkaar in evenwicht.

Daarom stellen wij beheerplannen op. De beheerplannen geven inzicht in de werkzaamheden en kosten die nodig zijn om de goederen in goede staat te houden. Soms geven ze ook inzicht in de diverse kwaliteitsniveaus die mogelijk zijn.

Nu zijn goede plannen prachtig, maar niet zonder geld. Een belangrijke vraag is dus of er in de begroting ruimte is voor uitvoering van de plannen.

De raad heeft voor de verschillende kapitaalgoederen kaderstellende uitspraken gedaan, die gelden als kader voor de verschillende beheerplannen. In de onderstaande tabel zijn deze samengevat opgenomen.

Om de kapitaalgoederen op langere termijn in stand te houden, zijn er voldoende (structurele) middelen in de begroting opgenomen.

De provincie Fryslân ziet hier als financieel toezichthouder op toe en vanuit de BBV zijn er richtlijnen opgesteld. Met deze paragraaf geven wij op hoofdlijnen inzicht in de omvang en de staat van het onderhoud van de kapitaalgoederen in Tytsjerksteradiel.

De accountant (EY) heeft bij de jaarrekening 2017 in zijn rapportage aandacht gevraagd voor de actualiteit van de onderhoudsplannen. Formeel moet er voor de onderbouwing van elke voorziening een onderhoudsplan zijn dat is vastgesteld door de raad. Daarnaast mag zo'n onderhoudsplan niet ouder zijn dan vijf jaar.

Een aantal onderhoudsplannen is inmiddels ouder dan vijf jaar. Veelal is het benodigde onderhoud wel degelijk gebaseerd op onderhouds- en uitvoeringsplannen en is er inzicht in de benodigde financiële middelen voor onderhoud.

De komende tijd zullen de te oude onderhoudsplannen conform de voorschriften worden opgesteld en vastgesteld door de raad.

Kapitaalgoed	Beheerplannen aanwezig	Kwaliteitsniveau door raad bepaald	Voldoende financiële middelen beschikbaar	Jaar van vaststelling door raad
Wegen, fiets- en voetpaden	ja	ja	ja	2007
Kunstwerken	ja	ja	ja	2005
Baggeren	ja	ja	ja	2000
Riolering	ja	ja	ja	2012
Openbare verlichting	ja	ja	ja	2010
Groen	ja	ja	ja	2007
Woningen en gebouwen	ja	ja	ja	2011

Toelichting kapitaalgoederen

Hieronder volgt een toelichting op de verschillende kapitaalgoederen.

Wegen, fiets- en voetpaden

Het beheren en onderhouden van de gemeentelijke verhardingen (wegen/straten, fietspaden en voetpaden) vindt plaats op basis van het door de raad vastgestelde (onderzoek)rapport. Er wordt jaarlijks, mede aan de hand van periodiek uitgevoerde inspecties en na afstemming met andere werkzaamheden en planontwikkelingen, een onderhoudsprogramma opgesteld. Voor de gewenste kwaliteit van de verhardingen zijn op basis van de CROW-systematiek de volgende afspraken gemaakt.

Kengetal	Streefwaarde 2019	Gemeten waarde jaarrekening 2017
Staat van onderhoud wegnen conform CROW-systematiek (objectieve veiligheid)	Voldoende: 70 – 80%	Voldoende 81,8 %
	Matig: 15 – 20%	Matig 10,9 %
	Onvoldoende: 5 – 7%	Onvoldoende 7,3 %

Bruggen, waterwegen en kades (kunstwerken)

Met betrekking tot het onderhoud en vervanging van de civieltechnische kunstwerken (bruggen, tunnels e.d.) is in 2005 het kwaliteitsonderzoek afgerond. Op basis hiervan heeft een meerjarig onderhouds- en investeringsprogramma plaatsgevonden, waarin onder andere alle bruggen zijn opgenomen.

Baggeren

In het jaar 2000 is door de raad een baggerbeleidsplan vastgesteld met bijbehorend kader. Hierop is het jaarlijkse bagger uitvoeringsprogramma gebaseerd.

Riolering

Met de invoering van de Wet Gemeentelijke Watertaken is de gemeente ook zorgplichtig geworden voor overtollig grond- en hemelwater (loketfunctie). Dit is uitgewerkt in het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2012–2019 (vGRP). Hierin is ook het rioolrecht gewijzigd in een rioolheffing. Binnen deze rioolheffing kunnen de kosten verhaald worden welke betrekking hebben op alle onderdelen van de (afval)waterketen.

Uitgangspunt van het rioleringsbeleid is het op een doelmatige wijze beheren en laten functioneren van het gemeentelijke rioolstelsel, waarbij ook geprobeerd wordt een optimale afstemming te bewerkstelligen met de overige gemeentelijke projecten. Daar waar het beheer en onderhoud verweven is met andere factoren binnen de afvalwaterinzameling wordt gestreefd naar een beheer- en onderhoudsvorm op basis van de laagst maatschappelijke kosten.

Op basis van het vGRP wordt jaarlijks een operationeel plan opgesteld.

Openbare verlichting

In de raadsvergadering van 17 december 2015 heeft de raad het beleidsplan openbare verlichting 2016–2020 met bijbehorend uitvoeringsprogramma vastgesteld. Voor het dagelijks beheer en onderhoud is Tytsjerksteradiel per 1 januari 2015 aangehaakt bij het bestek van de voormalige NOFA gemeenten (Dongeradeel, Dantumadeel, Kollumerland en Achtkarspelen). Het vervangingsonderhoud moet door de gemeente zelf opgezet worden. In het vigerende uitvoeringsprogramma is o.a. het vervangingsbeleid voor 2016–2020 opgenomen. De beleidsuitgangspunten op het gebied van veiligheid, energieverbruik, duurzaamheid en begrotingssystematiek zijn verwoord in het beleidsplan.

Groen

Het beheren en onderhouden van groen gebeurt conform het groenbeheerplan, waarbij onder groen wordt verstaan: bomen, bos(plantsoen), (sier)heesters, hagen, gras en vijvers met bijbehorende banken en een hertenkamp. Het beheren van de wegbermen gebeurt conform het bermbeheerplan. Dit houdt in: maaien van bermen, hekkelen van bermsloten, onderhouden van bomen en singels langs de wegen. Daarnaast beheren wij het Roodbaardpark 'De Klinze', het bosgedeelte van Heemstrastate en het geboortebos. Met de raad is een afspraak gemaakt over het minimale niveau van onderhoud.

Woningen en gebouwen

Uitgangspunt voor al onze woningen en gebouwen is dat wij deze in een goede onderhoudstaat beheren. Dat wil zeggen, dat het minimale niveau van het onderhoud passend is bij het noodzakelijke gebruik van het object. De diverse onderdelen van de gebouwen en de installaties zijn ondergebracht in een onderhoudsysteem. Binnen dit systeem wordt op basis van verwachte levensduur c.q. gebruiksduur een continue

meerjarenplanning in stand gehouden. Wij kennen een aantal groepen van gemeentelijke woningen en gebouwen:

- woningen en garageboxen
- sport- en welzijnsgebouwen
- gemeentehuis

Voor specifieke zaken zoals de liftinstallatie, is een onderhoudsovereenkomst gesloten, die mede gelet op de keuringsvoorschriften, er voor zorg draagt, dat de installatie aan alle veiligheidseisen blijft voldoen.

Huisvesting onderwijs

Sinds januari 2015 zijn de gemeenten alleen nog verantwoordelijk voor de ver- en nieuwbouw van schoolgebouwen, alsmede gebleken constructiefouten in bestaande gebouwen. Het begrip renovatie zal, in voorkomend geval, door overleg tussen gemeente en schoolbestuur nadere ingevuld worden als het gaat om verantwoordelijkheid.

Op dit moment zijn er ontwikkelingen in het onderwijsveld op het gebied van initiatieven die ontplooid worden om te komen tot meer samenwerking vanwege de terugloop in leerlingenaantallen. In de begroting 2019 zijn middelen gereserveerd voor het doen van investeringen voor eventuele aanpassingen in gebouwen.

Onderhoud hard- en software

Voor de software die in de organisatie wordt ingezet, wordt bij de aanschaf een onderhoudsovereenkomst met de leverancier gesloten, waarbij naast de levering van aanpassingen en kleine verbeteringen, de ondersteuning bij het gebruik wordt geregeld. Het onderhoud van de hardware wordt afgedekt via contracten met de leverancier, die afhankelijk van het type apparatuur er voor moet zorg dragen, dat de uitval bij storing tot een minimum beperkt kan blijven. Bij de aanschaf van werkplekapparatuur wordt standaard onderhoud voor een periode van vier jaar gekocht, zodat gedurende deze gebruiksperiode geen extra kosten voor onderhoud behoeven te worden gemaakt en de apparatuur gedurende deze termijn operationeel kan blijven. Evenals bij het onderhoud van het gemeentehuis, is ook hier het uitgangspunt dat op systematische wijze verantwoorde maatregelen kunnen worden genomen ten behoeve van continuering van het bestaande onderhoudspeerl.

Gemeentelijke monumenten

De gemeentelijke monumenten zijn overgedragen aan de Stichting Behoud Monumenten in de gemeente Tytsjerksteradiel. Hoewel het eigendom van de monumenten, acht torens en de molen in Sumar, is overgedragen bestaat nog wel de verplichting om een bijdrage te verlenen in (onderhouds-) exploitatie van die monumenten.

Financiering

Inleiding

Treasurybeleid betekent het beheren van het geld binnen de gemeente. Dit houdt in het lenen en uitzetten van geld. Het Rijk heeft regels opgesteld over hoe gemeenten hun geld moeten beheren. Deze regels staan in de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido). Deze wet bepaalt ook, dat gemeenten een treasurystatuut moeten hebben. Het treasurystatuut van de gemeente Tytsjerksteradiel is vastgesteld door het college van B&W op 10 maart 2015. In dit treasurystatuut staan de uitgangspunten, die de gemeente Tytsjerksteradiel hanteert voor het aantrekken en het uitzetten van geld. De Wet Fido geeft gemeenten ook concrete richtlijnen voor het beheersen van renterisico's. Het gaat hierbij om de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het maximum van de kortlopende schuld. Dit zijn schulden die binnen één jaar betaald moeten worden. Het Rijk wil dat gemeenten de hoogte van hun kortlopende schuld beperkt houden. Wanneer gemeenten een te groot deel van hun financieringsbehoefte regelen met kortlopende schuld, dan wordt het risico van een snelle kostentoeename bij een stijging van de rentestand te groot.

De hoogte van de kasgeldlimiet bedraagt 8,5% van de totale begrote lasten per 1 januari. Dit percentage is vastgelegd in de Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden. Voor de gemeente Tytsjerksteradiel bedragen de totale begrote lasten per 1 januari 2019 € 78.928.000. Voor 2019 betekent dit een toegestane kasgeldlimiet van € 6.708.880. De wettelijke voorschriften bieden de mogelijkheid om de kasgeldlimiet drie achtereenvolgende kwartalen te overschrijden.

Renterisiconorm

Het Rijk wil dat gemeenten het opnemen van langlopende leningen zoveel mogelijk over de jaren spreiden. Langlopende leningen zijn leningen met een looptijd langer dan één jaar. Wanneer er teveel langlopende leningen in één jaar worden opgenomen, dan kan dit een nadeel opleveren voor de gemeente wanneer de rentestand in dat jaar hoog is. Het Rijk heeft daarom de renterisiconorm ingevoerd. De hoogte van de renterisiconorm bedraagt 20% van de totale begrote lasten per 1 januari. Dit percentage is vastgelegd in de Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden. Uit de onderstaande tabel blijkt dat in de komende jaren op basis van de huidige beschikbare gegevens inclusief de verwachte nieuw aan te trekken financiering aan de renterisiconorm wordt voldaan.

Renterisiconorm (x € 1.000)		2019	2020	2021	2022
1	Begrotingstotaal	78.703	79.042	78.457	74.389
2	Vastgesteld percentage (in wet FIDO)	20%	20%	20%	20%
3	Renterisiconorm ((1 x 2) / 100)	15.741	15.808	15.691	14.878
4	Aflossingen	1.674	1.795	1.824	1.864
5	Ruimte onder renterisiconorm (3 - 4)	14.067	14.013	13.867	13.014

Renteschema en opslagpercentage

Vanaf begrotingsjaar 2017 adviseert de commissie BBV een renteschema in de paragraaf financiering op te nemen en worden gemeenten verplicht te werken met een omslagrente voor het toerekenen van de rente aan de taakvelden. Voor begrotingsjaar 2019 hanteren wij een omslagrente van 1,50%.

Renteschema begrotingsjaar 2019	Bedrag
Externe rentelasten lange financiering	1.140.997
Externe rentelasten korte financiering	-
Externe rentebaten (WoonFriesland)	2.256
Externe rentebaten hypotheek	76.516
Externe rentebaten korte financiering	-
Saldo externe rentelasten	1.062.225
Rente toe te rekenen aan de bouwgrondexploitatie	101.519
Rente toe te rekenen wegens projectfinanciering	2.256
Rentebaten van doorverstrekte leningen projectfinanciering	2.256
Saldo door te berekenen externe rente	960.707
Rente eigen vermogen	-
Rente over voorzieningen (gewaardeerd tegen contante waarde)	-
Aan taakvelden (incl. taakveld overhead) toe te rekenen rente	960.707
Boekwaarde vaste activa per 1-1-2019 (exclusief bouwgrond)	69.184.004
Boekwaarde leningen woningbouw per 1-1-2019	68.775
Boekwaarde voor berekening omslagrentepercentage per 1-1-2019	65.091.928
Omslagrentepercentage	1,476%
Omslagpercentage afgerond	1,500%
Werkelijk aan taakvelden (incl. taakveld overhead) toeger. rente	976.379
Renteresultaat op taakveld treasury	15.672

Het renteresultaat is een administratief resultaat en betreft het verschil tussen het saldo van de externe rentelasten en de aan de programma's toegerekende rentelasten. Dit renteresultaat heeft geen invloed op het begroting- en/of rekeningssaldo.

Rentepercentages

De gemiddelde rente op leningen, die tot nu toe voor de gemeentelijke bedrijfsvoering zijn opgenomen, zal als volgt verlopen. Dit is exclusief leningen woningbouwcorporaties. Deze leningen sluizen wij één op één door (bankiersfunctie).

Peildatum	Gemiddelde rente
01-01-2019	4,31%
01-01-2020	4,31%
01-01-2021	4,29%
01-01-2023	4,29%
01-01-2024	4,28%

Wet Houdbaarheid Overheidsfinanciën (HOF)

Door kortdurende pieken in de tegoeden van de gemeente bij de Bank Nederlandse Gemeenten tijdelijk af te romen naar de schatkist is het gemiddeld tegoed ruim binnen de drempel gebleven.

Nederland moet zijn begrotingstekort terugdringen. Daar zijn de Rijksoverheid en de decentrale overheden samen verantwoordelijk voor. In het Financieel Akkoord van januari 2013 is afgesproken hoeveel tekort de decentrale overheden mogen hebben.

In Europa zijn regels afgesproken over de overheidsfinanciën. Deze begrotingsregels bepalen de normen voor het begrotingstekort (EMU-saldo) en de overheidsschuld (EMU-schuld). De regels gelden ook voor de decentrale overheden.

Deze regels zijn verankerd in Nederland met de Wet Houdbare Overheidsfinanciën (Wet HOF). De wet is op 1 januari 2014 in werking getreden in Nederland.

Schatkistbankieren

Vanaf december 2013 zijn gemeenten verplicht hun eventuele overtollige tegoeden aan te houden in de Nederlandse schatkist. Dit zogenaamde “schatkistbankieren” heeft een verlagend effect op de Nederlandse EMU-schuld. Om efficiencyredenen is het daarbij toegestaan een relatief gering bedrag aan overtollige middelen buiten de schatkist te houden. Dit bedrag, het zogenaamde drempelbedrag, bedraagt voor onze gemeente in 2019 € 592.000. Het gemiddelde tegoed van de gemeente over een kwartaal mag niet hoger zijn dan deze drempel.

Bedrijfsvoering

Onze bedrijfsvoering is gericht op de interne dienstverlening, die nodig is voor de uitvoering van de programma's. Voor een nadere toelichting verwijzen wij u naar hoofdstuk 1.4.3 Overhead.

Verbonden Partijen

Inleiding

De gemeente Tytsjerksteradiel heeft er voor gekozen om bepaalde processen onder te brengen bij organisaties die in deze processen zijn gespecialiseerd. De gemeente blijft verantwoordelijk voor deze processen. De beleidsvoornemens per verbonden partij zijn opgenomen in het betreffende programma. Hieronder zijn de kerngegevens per verbonden partij weergegeven.

De verbonden partijen zijn onderverdeeld in:

- gemeenschappelijke regelingen
- vennootschappen en coöperaties
- stichtingen en verenigingen

Algemene uitgangspunten van beleid

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk- en een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan dat de gemeente zeggenschap heeft door vertegenwoordiging in het bestuur of door stemrecht. Het financiële belang is het bedrag dat ter beschikking is gesteld door de gemeente en dat niet verhaalbaar is, of waarvoor aansprakelijkheid bestaat. Dit laatste is van toepassing als de verbonden partij failliet gaat of haar verplichtingen niet nakomt.

Met betrekking tot de verbonden partijen hanteert het college de volgende uitgangspunten:

- De gemeente Tytsjerksteradiel neemt alleen deel in verbonden partijen als daarmee een publieke taak wordt gediend.
- De gemeente Tytsjerksteradiel neemt in principe alleen deel in privaatrechtelijke rechtsvormen als de betreffende taak niet vanuit een publiekrechtelijke rechtsvorm kan worden uitgevoerd.
- Over de doelmatigheid en doeltreffendheid van de activiteiten van de verbonden partijen is het de bedoeling te komen tot een vorm van analyse en rapportage ten behoeve van de raad.
- Jaarlijks rapporteert het college aan de raad over de financiële resultaten van de verbonden partijen en de risico's van de gemeente.
- Frequent wordt in de raadsvergadering de gelegenheid geboden aan gemeentelijke vertegenwoordigers in verbonden partijen om informatie te verstrekken aan college en/of raad over ontwikkelingen in verbonden partijen.

Overzicht Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling

Naam	Sociale Werkvoorziening Fryslân (TD)		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma 6. Sociaal domein)</i>		
vestigingsplaats	Drachten		
openbaar belang	<p>De wettelijke taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden met betrekking tot de Wet Sociale Werkvoorziening zijn door de deelnemende gemeenten ondergebracht in een gemeenschappelijke regeling (SW Fryslân). Deze gemeenschappelijke regeling heeft geen eigen uitvoeringsorganisatie, maar heeft de taken uitbesteed aan de NV Caparis. De deelnemende gemeenten zijn rechtstreeks aandeelhouder van de NV. Onze gemeente heeft hierin een belang van 7,08%.</p> <p>Per 1 januari 2015 treedt de Participatiewet in werking. Met de inwerkingtreding van deze wet, komt de Wet sociale werkvoorziening te vervallen. De ambtelijke begeleidingscommissie is bezig met de voorbereidingen ten aanzien van de afbouw SW. Gemeenten zijn verplicht om beleid te maken voor het realiseren van beschut werk en deze lokale invulling in een verordening vast te leggen. Het Rijk gaat de inzet van de voorziening beschut werk ook monitoren. Er zal daarom concrete besluitvorming door de GR SW Fryslân moeten plaatsvinden over de afbouw van de bestaande SW en de invulling van de Participatiewet.</p>		
visie op de verbonden partij	Uitvoering van de wettelijke taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden die voortvloeien uit de Wet Sociale Werkvoorziening.		
beleidsvoornemens	-		
financieel belang gemeente	2017	2018	2019
	€ 0		
toelichting	Gegevens uit concept begroting 2019. Indirect financieel belang via de NV, tekorten worden door gemeenten aangevuld.		
bestuurlijk belang	3 leden in Algemeen Bestuur en 1 lid in het Dagelijks Bestuur.		
risicoprofiel	 [Hoog]		
<u>Kerncijfers verbonden partij</u>	2017	2018	2019
Eigen vermogen			
begin	€ 690	€ 625	€ 625
einde	€ 625	€ 625	€ 585
Vreemd vermogen			
begin	€ 8.266	€ 6.394	€ 6.119

einde	€ 6.394	€ 6.119	€ 5.196
Verwacht financieel resultaat			
begroot	€ 0		€ -40
werkelijk	€ -65		

Bron

Programmabegroting TD 2017–2020

Toelichting	Gegevens uit jaarrekening 2017 GR SW Fryslân. Indirect financieel belang via de NV, tekorten worden door gemeenten aangevuld.	Gegevens uit concept begroting 2019. Indirect financieel belang via de NV, tekorten worden door gemeenten aangevuld.	Gegevens uit concept begroting 2019. Indirect financieel belang via de NV, tekorten worden door gemeenten aangevuld.
--------------------	---	--	--

Naam	Veiligheidsregio Fryslân
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma 1. Veiligheid)</i>
vestigingsplaats	Leeuwarden
openbaar belang	Behartigen preventieve taken op het gebied van de volksgezondheid en infectieziektenbestrijding; <ul style="list-style-type: none"> · Ondersteuning van de Friese gemeenten bij het ontwikkelen en uitvoeren van gezondheidsbeleid; · Zo doelmatig mogelijk georganiseerde en gecoördineerde brandbestrijding, alsmede hulpverlening bij ongevallen en rampen bewerkstelligen.
visie op de verbonden partij	Met ingang van 1 januari 2007 zijn de gemeenschappelijke regelingen GGD Fryslân en Brandweer Fryslân opgeheven en zijn beide organisaties ondergebracht in de nieuwe gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Fryslân.
beleidsvoornemens	Brandweer Hierbij wordt de komende periode ingezet op een uitzetting van kosten ten behoeve van vakbekwaamheid en de vrijwilligersvergoeding. Zoals al enige jaren bekend zijn bij de overgang van de brandweertzorg van gemeente naar de Veiligheidsregio de kapitaalslasten van gebouwen en materieel onvoldoende geïndexeerd. In de beleidsvoornemens is de vervanging van kazernes en brandweermaterieel opnieuw methodisch in beeld gebracht rekening houdende met een juiste verdeling en bereikbaarheid in de provincie. Daarbij wordt er vanuit een reëel financieel perspectief naar de huisvesting gekeken. Gezondheid Het gaat hierbij onder andere om een uitzetting van de uitvoering van jeugdgezondheidszorg ten behoeve van vergunninghouders.

Verder betreft het een extra uitzetting voor het Rijksvaccinatieprogramma. Verwacht wordt dat dit wordt gecompenseerd in de bijdrage van het gemeentefonds.

financieel belang gemeente	2017	2018	2019
	€ 0	€ 0	€ 0

toelichting De bijdrage in het nadelige saldo door de deelnemende gemeenten bedraagt € 59.779.000

bestuurlijk belang risicoprofiel 1 lid in het Algemeen Bestuur [Hoog]

Kerncijfers verbonden partij **2017** **2018** **2019**

Eigen vermogen

begin	€ 2.342	€ 3.042	€ 3.042
einde	€ 3.042	€ 3.042	€ 3.042

Vreemd vermogen

begin	€ 53.790	€ 55.525	€ 55.525
einde	€ 55.525	€ 55.525	€ 55.525

Verwacht financieel resultaat

begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 1.271		

Bron *Jaarrekening 2017 Veiligheidsregio*

Toelichting	-	De bijdrage in het nadelig saldo door de deelnemende gemeenten bedraagt €	De bijdrage in het nadelige saldo door de deelnemende gemeenten bedraagt € 59.779.000
-------------	---	---	---

Naam FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing)

alle bedragen x € 1.000 (zie ook programma 7. Volksgezondheid en milieu)

vestigingsplaats Grou

openbaar belang -

visie op de verbonden partij De Fryske Utfieringstsjinst Milieu en Omjouwing (FUMO) is een gemeenschappelijke regeling van provincie, gemeenten en waterschap in Friesland. De gemeente heeft een deel van haar milieutaken op het gebied van vergunning verlening en toezicht houden verplicht aan deze organisatie uitbesteed. Daarnaast kan de gemeente vrijwillig extra taken bij deze organisatie uitbesteden (zogenaamde plus taken).

beleidsvoornemens De FUMO is gestart in 2014. De organisatie heeft moeite om met het toegekende budget haar basis en plustaken volledig uit te voeren. In 2017 is er met alle deelnemers een ontwikkelprogramma gestart onder de naam FUMO 2.0 met als doel om de organisatie te verbeteren zodanig dat zij haar volledige taak binnen het toegekende budget gaat uitvoeren. In 2019 wordt hieraan verder uitvoering gegeven. Daarnaast staat het besluit VTH centraal waarbij er in Friesland aanvullende taken van de wet WABO worden overgedragen van gemeenten naar de FUMO.

financieel belang gemeente **2017** **2018** **2019**

toelichting
bestuurlijk belang 1 lid in Algemeen Bestuur
risicoprofiel ● [Middel]

Kerncijfers verbonden partij **2017** **2018** **2019**

Eigen vermogen

begin € 431 € 6 € 200
 einde € 6 € 200 € 527

Vreemd vermogen

begin € 1.652 € 3.883 € 3.075
 einde € 3.883 € 3.075 € 3.100

Verwacht financieel resultaat

begroot € 0 € 0 € 0
 werkelijk € -178

Bron *De gegevens 2018 en 2019 zijn op basis van de definitieve programmabegroting 2019 FUMO*

Toelichting - - -

Naam	Recreatieschap Marrekrite
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma 5. Sport, cultuur en recreatie)</i>
vestigingsplaats	Grou
openbaar belang	Het tot stand brengen en in stand houden van voorzieningen voor de waterrecreatie en de landrecreatie in het buitengebied. Het is een gemeenschappelijke regeling (GR) van de provincie Fryslân en 15 Friese gemeenten.
visie op de verbonden partij	Het naar tevredenheid van gebruikers en deelnemers uitvoering geven aan de opdracht voor het instand houden van de waterrecreatie en landrecreatie in het buitengebied.

beleidsvoornemens	Uitvoering geven aan de door de deelnemers vastgestelde doelen om de waterrecreatie en landrecreatie in stand te houden en te verbeteren. Waterrecreatie: afronden 100 marboeien, 5 nieuwe kanovoorzieningen, kritisch tav vervangen aanlegplaatsen Landrecreatie: samenvoegen fietsnetwerken naar één routenetwerk Fryslân, laatste wandelknooppunten realiseren.		
financieel belang gemeente	2017 € 51	2018	2019
toelichting	Het financieel belang van de gemeente is een structurele bijdrage van € 44.000. De deelnemersbijdrage is conform afspraak tot en met 2020 niet geïndexeerd.		
bestuurlijk belang risicoprofiel	1 lid in het algemeen bestuur [Middel]		
<u>Kerncijfers verbonden partij</u>	2017	2018	2019
Eigen vermogen			
begin	€ 4.410	€ 4.012	€ 3.374
einde	€ 4.012	€ 3.374	€ 3.832
Vreemd vermogen			
begin	€ 635	€ 1.521	€ 1.500
einde	€ 1.521	€ 1.500	€ 500
Verwacht financieel resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0		

Bron

Herziene begroting 2019

Toelichting	Het financieel belang van de gemeente is een structurele bijdrage van € 51.000. De deelnemersbijdrage is conform afspraak tot en met 2020 niet geïndexeerd.	Het financieel belang van de gemeente is een structurele bijdrage van € 44.000. De deelnemersbijdrage is conform afspraak tot en met 2020 niet geïndexeerd.
--------------------	---	---

Naam	Werkmaatschappij Achtkarspelen–Tytsjerksteradiel		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma 0. Bestuur en ondersteuning)</i>		
vestigingsplaats	Buitenpost / Burgum		
openbaar belang	De Werkmaatschappij 8KTD is een samenwerkingsverband op basis van een gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel, waarbij gezamenlijk taken op het terrein van dienstverlening en bedrijfsvoering worden uitgevoerd, die leiden tot een behoud van de kwaliteit van de dienstverlening aan onze inwoners.		
visie op de verbonden partij	-		
beleidsvoornemens	In 2018 is besloten tot verbetering en doorontwikkeling van de samenwerking. Uitvoering van de plannen vindt vanaf medio 2018 plaats.		
financieel belang gemeente	2017	2018	2019
toelichting	geen balansprognose aanwezig.		
	<p>Het geprognostiseerd totaal van baten en lasten bedroeg 22.271. De verdeling in bijdrage voor beide gemeenten is als volgt:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Achtkarspelen 11.934 ● Tytsjerksteradiel 10.337 		
bestuurlijk belang	Het Dagelijks Bestuur bestaat uit de voorzitters van beide colleges en één wethouder per gemeente. Het Algemeen Bestuur bestaat uit de leden van de twee colleges van burgemeester en wethouders van beide gemeenten.		
risicoprofiel	● [Laag]		
<u>Kerncijfers verbonden partij</u>	2017	2018	2019
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 5.142	€ 10.271	
einde	€ 10.271		
Verwacht financieel resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0		
<i>Bron</i>	<i>definitieve begroting 2019 Werkmaatschappij 8KTD</i>		
Toelichting	-		

De jaarrekening over 2017 sluit uiteindelijk met een saldo van € 0, doordat de gemeente Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel volledig bijdragen in de gemaakte kosten in de WM8KTD.

Het gerealiseerd totaal van baten en lasten bedroeg 23.140. De verdeling in bijdrage voor beide gemeenten is als volgt:

- Achtkarspelen 12.411
- Tytsjerksteradiel 10.729

geen balansprognose aanwezig.

Het geprognostiseerd totaal van baten en lasten bedroeg 22.271. De verdeling in bijdrage voor beide gemeenten is als volgt:

- Achtkarspelen 11.934
- Tytsjerksteradiel 10.337

Gemeenschappelijke regeling (licht)

Naam	Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma 6. Sociaal domein)</i>		
vestigingsplaats	Dokkum		
openbaar belang	Via het mobiliteitsbureau wordt uitvoering gegeven aan gemeentelijke vervoerstaken ; WMO-voervoer, leerlingen-, gym-voervoer (via "JoBinder").		
visie op de verbonden partij	Achterliggende visie voor oprichting van deze lichte GR is het door samenwerking efficiënt en kostenbesparend regionaal organiseren van vervoerstromen uit WM, leerlingen- en gymvoervoer.		
beleidsvoornemens	Het mobiliteitsbureau werkt met een regiemodel. Gemeenten en provincie zijn verantwoordelijk voor het beleid. Het mobiliteitsbureau is verantwoordelijk voor contractmanagement, doorontwikkeling systeem en planning van de ritten. De uitvoering daarvan ligt bij de vervoerders. De bijdrage betreft zowel de feitelijke vervoerskosten als ook een gemeentelijk aandeel in systeemkosten, beheer, kostenbeheersing en rapportage.		
financieel belang gemeente	2017	2018	2019 € 1.011
toelichting	Het mobiliteitsbureau kent geen eigen vermogen. De mee- en tegenvallers worden direct verrekend met de deelnemende partijen.		
bestuurlijk belang	1 bestuursvertegenwoordiger in het bestuur van de GR		
risicoprofiel	 [Middel]		
<u>Kerncijfers verbonden partij</u>	2017	2018	2019

Eigen vermogen

begin	€ 0
einde	€ 0

Vreemd vermogen

begin	€ 0
einde	€ 0

Verwacht financieel resultaat

begroot	€ 0
werkelijk	€ 0

Bron -

Toelichting - - Het mobiliteitsbureau kent geen eigen vermogen. De mee- en tegenvallers worden direct verrekend met de deelnemende partijen.

Vennootschap / Coöperatie

Naam	Caparis NV (TD)		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma 6. Sociaal domein)</i>		
vestigingsplaats	Drachten		
openbaar belang	-		
visie op de verbonden partij	-		
beleidsvoornemens	-		
financieel belang gemeente	2017	2018	2019
	€ 1.142		
toelichting	De begroting 2019 is op moment van schrijven nog niet opgeleverd.		
bestuurlijk belang	1 vertegenwoordiger in de algemene vergadering van aandeelhouders.		
risicoprofiel	 [Hoog]		
<u>Kerncijfers verbonden partij</u>	2017	2018	2019
Eigen vermogen			
begin	€ 13.920	€ 16.091	
einde	€ 16.091	€ 16.892	
Vreemd vermogen			
begin	€ 9.966	€ 7.505	
einde	€ 7.505	€ 6.269	
Verwacht financieel resultaat			
begroot	€ 2.813	€ 1.012	
werkelijk	€ 2.171		

Bron

Begroting/jaarrekening Caparis N.V.

Toelichting

Gegevens op basis van
jaarrekening 2017

Gegevens op basis van
begroting 2018.

De begroting 2019 is op
moment van schrijven
nog niet opgeleverd.

Naam	N.V. Afvalsturing Friesland		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma 7. Volksgezondheid en milieu)</i>		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	-		
visie op de verbonden partij	-		
beleidsvoornemens	-		
financieel belang gemeente	2017	2018	2019
	€ 54.000	€ 54.000	€ 54.000
toelichting			
bestuurlijk belang			
risicoprofiel	● [Laag]		
<u>Kerncijfers verbonden partij</u>	2017	2018	2019
Eigen vermogen			
begin	€ 44.721	€ 46.680	
einde	€ 48.680		
Vreemd vermogen			
begin	€ 180.771	€ 160.130	
einde	€ 160.130		
Verwacht financieel resultaat			
begroot	€ 2.256	€ 2.537	€ 2.749
werkelijk	€ 4.080		

Bron

Jaarverslagen cq begrotingen van Afvalsturing Friesland NV van de
betreffende jaren

Toelichting

- - -

Naam	Vitens		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma 0. Bestuur en ondersteuning)</i>		
vestigingsplaats	Zwolle		
openbaar belang	Zakelijke en particuliere klanten voorzien van schoon en veilig drinkwater.		
visie op de verbonden partij	-		
beleidsvoornemens	-		
financieel belang gemeente	2017	2018	2019

	€ 11	€ 11	€ 11
toelichting	Financiële Informatie 2017 t/ 2019 o.g.v. opgave Vitens van 28 aug. 2018. Cosa S2018–23039		
bestuurlijk belang	De gemeente is aandeelhouder.		
risicoprofiel	 [Laag]		
<u>Kerncijfers verbonden partij</u>	2017	2018	2019
Eigen vermogen			
begin	€ 489.100	€ 533.700	€ 537.100
einde	€ 533.700	€ 537.100	€ 552.900
Vreemd vermogen			
begin	€ 1.249.200	€ 1.223.800	€ 1.240.000
einde	€ 1.223.800	€ 1.240.000	€ 1.294.000
Verwacht financieel resultaat			
begroot	€ 46.500	€ 20.500	€ 14.000
werkelijk			

Bron

Begroting/jaarrekening Vitens

Toelichting	Informatie (begroot) - 2017 en werkelijk 2016 uit financiële stukken Vitens en Financieel Jaarplan 2018– 2020 Cosa Z2017–06578 stuk S2017–30780	Financiële Informatie 2017 t/ 2019 o.g.v. opgave Vitens van 28 aug. 2018. Cosa S2018–23039
-------------	---	--

Naam	NV Bank Nederlandse Gemeenten		
<i>alle bedragen x € 1.000</i>	<i>(zie ook programma 0. Bestuur en ondersteuning)</i>		
vestigingsplaats	Zwolle		
openbaar belang	-		
visie op de verbonden partij	-		
beleidsvoornemens	-		
financieel belang gemeente	2017	2018	2019
	€ 122.000	€ 122.000	€ 122.000
toelichting	Gegevens 2019 nog niet bekend.		
bestuurlijk belang	De gemeente is aandeelhouder.		
risicoprofiel	 [Laag]		
<u>Kerncijfers verbonden partij</u>	2017	2018	2019
Eigen vermogen			
begin	€ 4.486.000	€ 4.953.000	

einde	€ 4.953.000		
Vreemd vermogen			
begin	€ 149.483.000	€ 135.041.000	
einde	€ 135.041.000		
Verwacht financieel resultaat			
begroot			
werkelijk	€ 393.000		
<i>Bron</i>	-		
Toelichting	-	De BNG doet in het halfjaarbericht geen uitspraken over het eventuele resultaat in 2018.	Gegevens 2019 nog niet bekend.

Grondbeleid

Inleiding

Grond is schaars, ruimte is een breed goed. Het aanwenden van ruimte voor de één heeft direct consequenties voor het ruimtegebrek van de ander. Omdat grond en ruimte schaars zijn, heeft de overheid een taak met betrekking tot het inzetten en aanwenden van deze ruimte. Een zekere bemoeienis van de gemeente met het ruimtegebrek is logisch en wenselijk. In het grondbeleid wordt de mate van bemoeienis tot uitdrukking gebracht.

De vraag is, waarom je als gemeente zou ingrijpen in de grondmarkt en welke doelstellingen daarmee worden beoogd. In de notitie Grondbeleid, die in de raadsvergadering van mei 2015 is behandeld, wordt hier dieper op ingegaan.

De doelstellingen liggen op de volgende terreinen:

- Volkshuisvesting (bijvoorbeeld het realiseren van betaalbare woningen en het realiseren van woningen voor ouderen/senioren)
- Economische zaken (bijvoorbeeld het behoud van werkgelegenheid)
- Milieu (bijvoorbeeld zorg voor de bodemkwaliteit en waterkwaliteit)
- Financiën (grondbeleid kan worden ingezet om winsten in bepaalde grondexploitaties aan te wenden voor ontwikkelingen, die verliesgevend zijn, maar die vanuit oogpunt van volkshuisvesting, economische zaken en milieu wenselijk zijn)

Daarnaast bevat het BBV kaders en regels, waaraan de inrichting en verantwoording van onder meer begroting en rekening moeten voldoen. Het grondbeleid moet volgens het BBV meer inzichtelijk worden gemaakt. Dit is om twee redenen van belang. Op de eerste plaats gezien het grote financiële belang en de risico's, die hieraan verbonden zijn en op de tweede plaats vanwege de relatie met de doelstellingen, zoals aangegeven in de programma's. Het grondbeleid kan tot extra baten, of extra lasten leiden en het grondbeleid moet het uitvoeren van programma's ondersteunen. De raad heeft dus meerdere verantwoordelijkheden en beide verantwoordelijkheden moeten door de raad goed in de gaten worden gehouden.

Grondbeleid was en is voor gemeenten een belangrijk instrument voor het realiseren van ruimtelijke doelstellingen voor woningbouw, bedrijventerreinen en overige voorzieningen. Gelet op de in de Structuurvisie en Woonvisie van 2010 ingezette koerswijziging zal de gemeentelijke grondpolitiek steeds meer facilitair van karakter zijn.

De nieuwe woonvisie zal binnenkort worden geagendeerd voor de raad.

Visie op het grondbeleid

Het gemeentelijke grondbeleid is een instrument om ruimtelijke doelstellingen te behalen. Het gaat dan bijvoorbeeld om woningbouw en bedrijventerreinen. Daarnaast wordt het gemeentelijke grondbeleid soms gebruikt voor natuurontwikkeling. Het gaat dan bijvoorbeeld om landinrichtingsprojecten. Voor een zo goed mogelijk resultaat wordt een actieve grondpolitiek gevoerd. Om een actieve grondpolitiek te voeren, zijn investeringen in strategisch grondbezit nodig. Deze investeringen dragen bij aan het

behalen van de doelstellingen op de lange termijn. Daarnaast kunnen ze ook van belang zijn voor investeringen, die voor de korte termijn nodig zijn. Als een strategische grond geen functie meer heeft, wordt deze weggedaan. Een actieve grondpolitiek heeft de volgende voordelen ten opzichte van een passieve grondpolitiek:

- Er kan volledige kostendekking worden bereikt.
- Verliesgevende investeringen in gronden kunnen gecompenseerd worden door winstgevende investeringen in gronden.
- Positieve resultaten komen (indirect) ten goede aan de gemeenschap.

Investeringen in nieuwe strategische aankopen zijn nodig om de winstafdracht vanuit de bouwgrondexploitatie in de toekomst op een aanvaardbaar peil te kunnen houden en om als gemeente de regie te kunnen houden bij de ontwikkeling van bestemmingsplannen. Leidend daarvoor zijn de doelstellingen van de Structuurvisie. Opgemerkt wordt dat voordat tot grondaankopen wordt overgegaan een risicoanalyse wordt gemaakt, waarbij de effecten op de begroting en op de bouwgrondexploitatie in beeld worden gebracht.

Actuele prognose van de te verwachten resultaten

Elk jaar vindt een herberekening van de te verwachten jaarresultaten van de bouwgrondexploitatie plaats. Deze herberekening is van toepassing op zowel het lopende begrotingsjaar als op de komende meerjarenbegroting. De uitkomst van deze berekeningen heeft geen consequenties voor het meerjarenperspectief.

In 2015 heeft de gemeente de gronden van “De Warren” overgeboekt naar de Materiële Vaste Activa. Dit als gevolg van de inwerkingtreding van de nieuwe notitie grondexploitaties 2016, waarbij de categorie Niet In Exploitatie Genomen Gronden (NIEGG) is komen te vervallen. In deze notitie is tevens een overgangsbepaling ten aanzien van de toets op de marktwaarde opgenomen. Concreet houdt dit in dat uiterlijk 31-12-2019 dient te worden vastgesteld of deze gronden afgewaardeerd zouden moeten worden.

De grond van “De Warren” kent een boekwaarde van € 4,5 miljoen / €12,54 per m². Uit de de nieuwe woonvisie zal straks af te leiden zijn in hoeverre dit gebied wel, of niet in exploitatie zal worden genomen.

Mocht de raad besluiten om “De Warren” niet verder te ontwikkelen dan zal de verwachte marktwaarde van grond substantieel lager (ongeveer € 4 tot € 5 per m²) zijn dan de huidige boekwaarde en zal dit dan ook leiden tot een aanzienlijk boekverlies (€ 3,1 miljoen; € 2,7 miljoen).

Mocht de raad besluiten om “De Warren” wel verder te ontwikkelen dan kan de huidige boekwaarde worden ingebracht in het nieuw te ontwikkelen complex.

Grondprijzen

Voor de begroting 2019 stellen wij voor de grondprijzen gelijk te houden aan de prijzen van 2018.

In onderstaande tabel staan de huidige en voorgestelde (ongewijzigde) grondprijzen per m².

woningbouw	2017	2018	2019
vrije sector	€ 145 – € 180	€ 145 – € 180	€ 145 – € 180
middeldure koop	€ 125 – € 135	€ 125 – € 135	€ 125 – € 135
goedkope koop	€ 85 – € 110	€ 85 – € 110	€ 85 – € 110
vrije sector huur	€ 85 – € 110	€ 85 – € 110	€ 85 – € 110
sociale huur	€ 55 – € 70	€ 55 – € 70	€ 55 – € 70

bedrijvenlocaties	2017	2018	2019
bedrijventerreinen	€ 45 – € 60	€ 45 – € 60	€ 45 – € 60
kantorenlocaties	€ 95	€ 95	€ 95

Onderbouwing geraamde winstneming (per complex)

Bouwgronden in exploitatie	Boekwaarden 31-12-2017	Nog te maken kosten	Verwachte opbrengst	Indicatie winst in €	Nog te ver- kopen m2	Kavel's Looprijf l/m	Prognose uitgifte 2018-2022 e.v.	Verwachting
nr.: Woningbouw								
5 Burgum West	€ (0)	€ (0)	€ -	€ (0) winst	- m2	-	2017	-
22 Garyp Sathichte	€ (17.420)	€ 291.379	€ (423.685)	€ (149.726) winst	3.061 m2	8	2025	7 1
23 Eastermar	€ (0)	€ (0)	€ -	€ (0) winst	- m2	-	2017	-
32 Hurdegaryp R. Súd-II (fase 1&2)	€ 238.806	€ 1.333.990	€ (2.041.809)	€ (1.066.953) winst	22.611 m2	70	2021	69 1
33 Rypsjerk De Opslach-noord	€ 28.241	€ 192.075	€ (313.726)	€ (95.409) winst	3.910 m2	6	2024	4 2
35 Wyns	€ (0)	€ (0)	€ -	€ (0) winst	- m2	-	2019	-
40 Suwâld (3e fase)	€ 196.819	€ 137.482	€ (414.275)	€ (79.974) winst	2.795 m2	6	2020	6 -
43 Munten 3e fase	€ 347.783	€ 157.312	€ (585.275)	€ (80.179) winst	3.975 m2	9	2024	6 3
44 Oerterjerk Kaatsjermuolwei	€ 775.345	€ 303.909	€ (1.302.385)	€ (223.131) winst	9.077 m2	13	2021	13 -
47 Jistrum De Geasten	€ 193.398	€ 74.928	€ (336.400)	€ (58.074) winst	2.320 m2	4	2018	- 4
48 Tytsjerk	€ (21.739)	€ 254.376	€ (421.200)	€ (188.563) winst	2.340 m2	4	2025	4 -
50 Sumar 2e fase	€ 153.501	€ 273.104	€ (512.725)	€ (86.120) winst	5.685 m2	8	2017	7 1
	€ 1.894.795	€ 3.018.555	€ (6.951.480)	€ (2.038.130) winst	53.774 m2			
nr.: Bedrijventerreinen								
28 Hurdegaryp Riedlandsvaart-noord	€ (0)	€ (0)	€ -	€ (0) winst	- m2	-	2017	-
63 Oerterjerk Sarjessjild	€ 569.387	€ 1.000.262	€ (1.682.950)	€ (113.301) winst	500 m2	11	2021	11 -
73 Jistrum bedrijventerrein	€ 514.359	€ 59.864	€ (190.180)	€ 363.843 verlies	2.280 m2	5	2021	4 1
75 Burgum West bedrijventerrein	€ 541.910	€ 193.928	€ (722.250)	€ 13.588 verlies	16.050 m2	6	2022	5 1
79 Garyp Noord bedrijventerrein	€ 739.559	€ 1.362.728	€ (2.079.000)	€ 23.207 verlies	6.080 m2	6	2025	3 3
80 Centrumplan Gytsjerk	€ (238.509)	€ 775.885	€ (869.800)	€ (330.243) winst	3.228 m2	10	2018	10 -
81 Schalmelgebied Hurdegaryp	€ 0	€ 0	€ -	€ 0 verlies	- m2	-	2017	-
	€ 2.128.506	€ 3.372.648	€ (5.543.980)	€ (42.826) winst	28.136 m2			
	€ 4.023.301	€ 6.391.203	€ (12.495.460)	€ (2.080.956) winst	81.910 m2			
Verliesvoorziening	€ (317.765)							
Boekwaarde balans 31-12-2017	€ 3.705.536							

Legenda:

- = winstprognose
- = verliesprognose
- = kostendekkend

sc 1 scenario 1; huidige verwachting
 sc 2 scenario 2; vertraging verkopen met drie jaar
 sc 3 scenario 3; vertraging verkopen met vijf jaar

2 FINANCIËLE BEGROTING

Overzicht van baten en lasten en de toelichting

Begroting per programma

Programma	Prim. begroting 2018			Incl. begr.wijz. 2018		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	5.078	59.543	54.465	5.111	59.543	54.432
1. Veiligheid	2.596	31	-2.565	2.596	31	-2.565
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	4.609	252	-4.357	6.394	299	-6.096
3. Economie	563	293	-269	631	293	-337
4. Onderwijs	4.513	584	-3.929	4.513	584	-3.929
5. Sport, cultuur en recreatie	6.248	1.046	-5.202	6.492	1.017	-5.474
6. Sociaal domein	35.858	9.107	-26.751	35.966	9.107	-26.860
7. Volksgezondheid en milieu	6.913	5.603	-1.309	7.040	5.603	-1.436
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	2.311	443	-1.868	3.491	443	-3.048
totaal vóór stortingen/onttrekkingen reserves	68.688	76.901	8.213	72.234	76.920	4.686
Overhead	8.599	181	-8.417	8.830	192	-8.638
totaal stortingen/onttrekkingen reserves		217	217		3.633	3.633
totaal na stortingen/onttrekkingen reserves	77.287	77.299	12	81.064	80.745	-319

Programma	Begroting 2019		
	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	6.493	59.492	52.999
1. Veiligheid	2.406	31	-2.374
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	3.840	286	-3.554
3. Economie	639	298	-341
4. Onderwijs	4.282	654	-3.628
5. Sport, cultuur en recreatie	6.286	1.160	-5.126
6. Sociaal domein	37.488	9.266	-28.222
7. Volksgezondheid en milieu	6.483	5.928	-554
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	2.692	300	-2.392
totaal vóór stortingen/onttrekkingen reserves	70.608	77.416	6.808
Overhead	8.094	195	-7.900
totaal stortingen/onttrekkingen reserves		84	84
totaal na stortingen/onttrekkingen reserves	78.703	77.695	-1.008

Dekkingsmiddelen, overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien

Conform de BBV-voorschriften zijn de overige algemene dekkingsmiddelen ondergebracht in voorgeschreven taakvelden. Omdat het een algemeen dekkingsmiddel betreft, zijn alleen de inkomsten opgenomen. De uitgaven die ermee gepaard gaan, zijn opgenomen onder de raming van baten en lasten in het desbetreffende programma.

Algemene dekkingsmiddelen		Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
<i>bedragen x € 1.000</i>		2019	2020	2021	2022
taakveld					
0.5	Treasury	164	153	142	132
0.61	OZB woningen	5.455	5.468	5.481	5.494
0.62	OZB niet-woningen	2.275	2.275	2.275	2.275
0.64	Belastingen Overig	2.570	2.570	2.570	70
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	48.529	48.914	49.263	49.455
0.8	Overige baten en lasten	11	11	11	11
	Saldo	59.004	59.391	59.742	57.437

In de tabellen hieronder zijn de geraamde kosten van de Overhead, Vennootschapsbelasting en Onvoorzien opgenomen.

Deze tabel is een verplicht item conform de BBV-voorschriften.

Overhead		Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
<i>bedragen x € 1.000</i>		2019	2020	2021	2022
taakveld					
0.4	Overhead	8.094	8.051	7.969	7.893
	Saldo	8.094	8.051	7.969	7.893

Onvoorzien		Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
<i>bedragen x € 1.000</i>		2019	2020	2021	2022
taakveld					
0.8	Overige baten en lasten	50	50	50	50
	Saldo	50	50	50	50

Saldo baten en lasten excl. reservemutaties

Hieronder is het saldo van de baten en lasten vóór stortingen in en/of onttrekkingen aan de reserves weergegeven.

Begrotingsjaar	2019	2020	2021	2022
Saldo vóór stortingen en onttrekkingen reserves	-1.092	347	872	1.106

Mutaties in reserves

Volgens het BBV behoren de reserves te worden onderverdeeld in algemene reserve(s) en bestemmingsreserves. Jaarlijks vindt een beoordeling van de (bestemmings)reserves plaats. Hierbij wordt beoordeeld in hoeverre de (bestemmings)reserves toereikend en benodigd zijn. De stortingen en onttrekkingen uit de reserves staan per programma toegelicht in het overzicht 'Wat mag het kosten'. De stand van de reserves is in de onderstaande tabel opgenomen.

<i>bedragen x € 1.000</i>	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
In de reserves gestort				
Mutaties reserves programma 0 (2017 prog 1)		1.016	766	
Uit de reserves gehaald				
Mutaties reserves programma 0 (2017 prog 1)	84	80	127	159
Stortingen en onttrekkingen per saldo	84	80	127	159

Geraamd resultaat

Hieronder is het saldo van de baten en lasten ná stortingen in en/of onttrekkingen aan de reserves weergegeven.

Begrotingsjaar	2019	2020	2021	2022
Totaal incl. stortingen/onttrekkingen reserves	-1.008	-589	233	1.264

Geprognosticeerde beginbalans

Balans per 1 januari 2019 (x € 1.000)

ACTIVA	01-01-2019
VASTE ACTIVA	
Immateriële vaste activa	
Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio	-
Kosten van onderzoek en ontwikkeling van een bepaald actief	-
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	-
Totaal immateriële vaste activa	-
Materiële vaste activa	
Investeringen met een economisch nut	45.290
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	11.138
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	5.607
In erfpacht	-
Totaal materiële vaste activa	62.035
Financiële vaste activa	
Kapitaalverstrekkingen aan:	
- deelnemingen	331
- gemeenschappelijke regelingen	-
- overige verbonden partijen	-
Leningen aan:	
- openbare lichamen	-
- woningcorporaties	-
- deelnemingen	-
- overige verbonden partijen	-
Overige langlopende leningen	69
Uitzettingen in Rijks schatkist met een rentetypische looptijd >= 1 jaar	-
Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuld papier met een rentetypische looptijd >= 1 jaar	-
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd >= 1 jaar	4.001
Totaal financiële vaste activa	4.401
TOTAAL VASTE ACTIVA	66.436
VLOTTENDE ACTIVA	
Voorraden	

Grond- en hulpstoffen	-	
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	3.705	
Gereed product en handelsgoederen	-	
Vooruitbetalingen	7	
Totaal voorraden		3.712
Uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar		
Vorderingen op openbare lichamen	6.029	
Verstreckte kasgeldleningen aan openbare lichamen	-	
Overige verstreckte kasgeldleningen	-	
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd < 1 jaar	-	
Rekening-courantverhouding met het Rijk	-	
Rekening-courantverhouding met niet-financiële instellingen	-	
Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met een rentetypische looptijd < 1 jaar	-	
Overige vorderingen	5.860	
Overige uitzettingen	-	
Totaal uitzettingen met een rentetypische looptijd >= 1 jaar		11.889
Liquide middelen		
Kas-, bank- en girosaldo	1.674	
Totaal liquide middelen		1.674
Overlopende activa		
De van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen, ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	-	
- Europese overheidslichamen	-	
- Het Rijk	-	
- Overige Nederlandse overheidslichamen	-	
Overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	3	
Totaal overlopende activa		3
TOTAAL VLOTTENDE ACTIVA		17.278
TOTAAL		83.714

PASSIVA	01-01-2019
VASTE PASSIVA	
Eigen vermogen	
Algemene reserve	13.777
Bestemmingsreserve	3.811
Resultaat na bestemming	-
Totaal eigen vermogen	17.588
Voorzieningen	
Voorzieningen	12.654
Financiële vaste passiva	12.654
Vaste schulden met een rentetypische looptijd >= 1 jaar	
Obligatieleningen	-
Onderhandse leningen van:	
- binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	69
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	26.300
- binnenlandse bedrijven	-
- openbare lichamen	-
- overige binnenlandse sectoren	113
- buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren	-
- door derden belegde gelden	-
- waarborgsommen	14
Totaal vaste schulden met een rentetypische looptijd >= 1 jaar	26.496
TOTAAL VASTE PASSIVA	56.738
VLOTTENDE PASSIVA	
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd >= 1 jaar	-
Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen	-
Overige kasgeldleningen	6.567
Banksaldi	3.344
Overige schulden	6.567
Totaal netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd >= 1 jaar	22.967
Overlopende passiva	
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen, m.u.v. jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	234
De van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	
- Europese overheidslichamen	-

- Het Rijk	90
- Overige Nederlandse overheidslichamen	3.532
Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate komen van volgende begrotingsjaren	153
Totaal overlopende passiva	4.009
TOTAAL VLOTTENDE PASSIVA	26.976
TOTAAL	83.714

EMU–saldo

In het bestuurlijk akkoord “Beheersen EMU–saldo lokale overheid” is vastgelegd dat met ingang van de begroting 2006 het EMU–saldo van jaar $t-1$, t en $t+1$ in de begrotingsstukken van de lokale overheid moet worden opgenomen. Gemeenten worden medeverantwoordelijk voor het halen van de nationale taakstelling met betrekking tot het EMU–saldo.

Volgens het Verdrag van Maastricht mogen lidstaten geen tekort hebben van meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product. Het tekort of overschot van de decentrale overheden maakt daar onderdeel vanuit. Om die reden heeft de minister van Financiën op basis van de wet Fido de mogelijkheid in te grijpen bij een dreigende overschrijding van de EMU–norm.

Om het EMU–saldo te bepalen, moeten we op een andere manier kijken naar de gemeentelijke uitgaven (uitgaven/ontvangsten in plaats van lasten/baten). Het EMU–saldo wordt bepaald door twee factoren:

- Het overschot of het tekort op de gemeenterekening
- Het saldo van investeringen minus afschrijvingen

Gezien deze definitie is het mogelijk dat gemeenten een sluitende begroting hebben, maar dat er in EMU–termen toch sprake is van een tekort. Daarvan kan sprake zijn als er relatief veel wordt geïnvesteerd (gemeenten sturen op de kapitaallasten en niet op het investeringsbedrag als zodanig) of als er veel bestedingen ten laste van de reserves zijn. Het berekende EMU–tekort moet worden afgezet tegen de referentiewaarde. Deze individuele referentiewaarden is een doorvertaling van de norm voor het totaal der gemeenten naar een afzonderlijke gemeente, op basis van de begrotingstotalen. De individuele referentiewaarde is geen strikte norm, maar geeft de afzonderlijke gemeenten wel een indicatie van hun maximale aandeel in het toegestane EMU–tekort. Het ministerie van Binnenlandse Zaken publiceert jaarlijks de individuele referentiewaarden. Voor 2016 is echter afgesproken om de EMU–tekortruimte niet nader te verdelen over gemeenten, provincies en waterschappen, met het gevolg dat er voor 2016 geen individuele referentiewaarden zijn. Dat geldt ook voor 2017 en latere jaren, gegeven dat er voor deze jaren nog geen EMU–tekortnorm voor de decentrale overheden als totaal is bepaald.

Maatregelen die een gemeente kan nemen om het EMU–tekort terug te brengen, zijn:

- Uitstel van EMU–relevante grondaankopen
- Temporiseren van investeringen
- Activiteiten grondbedrijf onderbrengen in private contracten
- Huren/leasen in plaats van kopen

Omschrijving	2018	2019	2020
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
	Volgens realisatie t/m sept. 2018, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2019	Volgens meerjarenraming in begroting 2019
Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-6.166	-1.092	347
Mutatie (im)materiële vaste activa	4.661	4.759	3.343
Mutatie voorzieningen	1.020	2.004	1.496
Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	1.278	1.460	1.680
Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo	-11.085	-5.307	-3.180

Geraamde baten en lasten per taakveld

Geraamde baten en lasten per taakveld

Taakveld <i>(bedragen x € 1.000)</i>	Begroting 2019			Begroting 2020			Begroting 2021			Begroting 2022		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	14.587	59.770	45.183	15.412	61.161	45.750	15.085	61.309	46.224	11.689	58.270	46.581
Bestuur	1.729		-1.729	1.749	1.016	-734	1.768	766	-1.002	1.768		-1.768
Mutaties reserves		84	84	1.016	80	-936	766	127	-640		159	159
Burgerzaken	1.313	394	-920	1.222	394	-829	1.265	394	-871	1.259	394	-865
Beheer overige gebouwen en gronden	461	94	-367	461	86	-375	463	86	-377	464	86	-377
Overhead	8.094	195	-7.900	8.051	195	-7.856	7.969	195	-7.774	7.893	195	-7.698
Treasury	-11	164	175	-115	153	269	-225	142	367	-287	132	419
OZB woningen	217	5.455	5.238	217	5.468	5.251	217	5.481	5.264	217	5.494	5.277
OZB niet-woningen	140	2.275	2.135	140	2.275	2.135	140	2.275	2.135	140	2.275	2.135
Belastingen Overig	32	2.570	2.538	32	2.570	2.538	32	2.570	2.538	32	70	38
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds		48.529	48.529		48.914	48.914		49.263	49.263		49.455	49.455
Overige baten en lasten	2.612	11	-2.600	2.639	11	-2.628	2.690	11	-2.679	203	11	-192
1. Veiligheid	2.406	31	-2.374	2.404	31	-2.373	2.445	31	-2.414	2.485	31	-2.453
Crisisbeheersing en brandweer	1.802		-1.802	1.820		-1.820	1.861		-1.861	1.901		-1.901
Openbare orde en veiligheid	604	31	-572	584	31	-553	584	31	-553	584	31	-553
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	3.840	286	-3.554	3.972	278	-3.694	4.006	278	-3.729	4.021	278	-3.743
Verkeer en vervoer	3.430	157	-3.273	3.504	148	-3.356	3.528	148	-3.380	3.545	148	-3.396
Recreatieve havens	263	101	-162	264	101	-164	268	101	-167	268	101	-167
Economische havens en waterwegen	147	29	-118	203	29	-175	210	29	-181	208	29	-180

3. Economie	639	298	-341	689	298	-391	714	298	-416	714	298	-416
Economische ontwikkeling	153		-153	153		-153	153		-153	153		-153
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	62		-62	62		-62	62		-62	62		-62
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	238	13	-225	338	13	-325	363	13	-350	363	13	-350
Economische promotie	187	285	98	137	285	148	137	285	148	137	285	148
4. Onderwijs	4.282	654	-3.628	4.261	646	-3.614	4.248	639	-3.609	4.168	639	-3.529
Openbaar basisonderwijs	433	425	-8	433	425	-8	433	425	-8	433	425	-8
Onderwijshuisvesting	2.339	81	-2.258	2.318	73	-2.244	2.303	66	-2.237	2.224	66	-2.158
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.510	148	-1.362	1.510	148	-1.362	1.511	148	-1.363	1.511	148	-1.363
5. Sport, cultuur en recreatie	6.286	1.160	-5.126	6.195	1.160	-5.035	6.374	1.160	-5.214	6.386	1.105	-5.281
Sportbeleid en activering	439	120	-319	439	120	-319	439	120	-318	439	120	-318
Sportaccommodaties	2.470	785	-1.685	2.436	785	-1.651	2.595	785	-1.810	2.585	785	-1.800
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	443	57	-386	445	57	-388	449	57	-392	444	57	-387
Musea	46		-46	46		-46	46		-46	46		-46
Cultureel erfgoed	36	14	-22	37	14	-23	36	14	-22	36	14	-22
Media	688		-688	688		-688	688		-688	688		-688
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.164	183	-1.980	2.105	183	-1.921	2.122	183	-1.939	2.150	129	-2.021
6. Sociaal domein	37.488	9.266	-28.222	36.642	9.250	-27.392	35.994	9.250	-26.744	35.347	9.250	-26.097
Samenkracht en burgerparticipatie	2.548	151	-2.397	2.113	150	-1.963	1.622	150	-1.472	1.121	150	-971
Wijkteams	1.254		-1.254	1.007		-1.007	1.007		-1.007	1.007		-1.007
Inkomensregelingen	11.377	8.696	-2.681	11.376	8.681	-2.695	11.362	8.681	-2.681	11.362	8.681	-2.681
Begeleide participatie	4.089		-4.089	3.938		-3.938	3.790		-3.790	3.647		-3.647
Arbeidsparticipatie	1.585		-1.585	1.579		-1.579	1.579		-1.579	1.575		-1.575
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.305	8	-1.298	1.299	8	-1.291	1.304	8	-1.296	1.304	8	-1.296
Maatwerkdienstverlening 18+	7.506	411	-7.094	7.506	411	-7.094	7.506	411	-7.095	7.506	411	-7.095

Maatwerkdienstverlening 18-	6.249		-6.249	6.249		-6.249	6.249		-6.249	6.249		-6.249
Geëscaleerde zorg 18-	1.575		-1.575	1.575		-1.575	1.575		-1.575	1.575		-1.575
7. Volksgezondheid en milieu	6.483	5.928	-554	6.743	5.327	-1.415	6.848	5.425	-1.423	6.873	5.481	-1.391
Volksgesondheid	1.275		-1.275	1.285		-1.285	1.299		-1.299	1.315		-1.315
Riolering	1.792	2.872	1.079	1.918	2.266	348	2.002	2.359	358	2.040	2.406	365
Afval	2.699	3.009	310	2.792	3.013	222	2.800	3.018	218	2.803	3.028	225
Milieubeheer	705	31	-674	737	31	-706	737	31	-706	704	31	-673
Begraafplaatsen en crematoria	11	17	6	11	17	6	11	17	6	11	17	6
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	2.692	300	-2.392	2.724	300	-2.424	2.743	300	-2.443	2.706	300	-2.406
Ruimtelijke ordening	1.533	15	-1.517	1.547	15	-1.532	1.502	15	-1.486	1.501	15	-1.486
Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	142		-142	142		-142	142		-142	142		-142
Wonen en bouwen	1.017	285	-732	1.035	285	-750	1.099	285	-814	1.063	285	-778
Begrotingsresultaat	78.703	77.695	-1.008	79.042	78.452	-589	78.457	78.690	233	74.389	75.653	1.264

Investerings

Betreft investeringen waarvan het investeringsbedrag hoger is dan € 50.000 of gelijksoortige kleinere investering bij elkaar opgeteld.

Jaar 2019	Bedrag
Investerings gebouwenbeheersprogramma diverse gebouwen	611.706
Reconstructies hoofdinfrastructuur	156.409
Investerings GRP jaarschijf 2019	3.400.624
Investerings Waterplan jaarschijf 2019	99.568
Bouw nieuwe sporthal	4.235.000
Speeltoestellen jaarschijf 2019	69.815
Voertuigen, gereedschappen, etc	398.104
Fiets- en voetgangersbruggen	138.522
Investerings oeverbescherming diverse locaties	674.331
Vervangen asfalt door beton	101.904
Ondergrondse containers	244.425
GVVP jaarschijf 2019	74.466
Totaal	10.204.874

Jaar 2020	Bedrag
Investerings gebouwenbeheersprogramma diverse gebouwen	882.787
Meubilair, tapijt, systeemwanden gemeentehuis	701.063
Investerings GRP jaarschijf 2020	2.688.539
Investerings Waterplan jaarschijf 2020	99.568
Speeltoestellen jaarschijf 2020	62.096
Voertuigen, gereedschappen, etc	159.442
Fiets- en voetgangersbruggen	197.980
Investerings oeverbescherming diverse locaties	208.417
GVVP jaarschijf 2020	74.466
Totaal	5.074.358

Jaar 2021	Bedrag
Investerings gebouwenbeheersprogramma diverse gebouwen	921.072
Systeemwanden gemeentehuis	485.861
Investerings GRP jaarschijf 2021	1.874.682
Investerings Waterplan jaarschijf 2021	99.568
Speeltoestellen jaarschijf 2021	66.091
Voertuigen, gereedschappen, etc	617.914
Fiets- en voetgangersbruggen	184.244
GVVP jaarschijf 2021	74.466
Totaal	4.323.898

Jaar 2022	Bedrag
Investerings gebouwenbeheersprogramma diverse gebouwen	677.654
Lichtmasten en armaturen	1.191.418
Investerings GRP jaarschijf 2022	2.654.615
Investerings Waterplan jaarschijf 2022	99.568
Speeltoestellen jaarschijf 2022	81.501
Voertuigen, gereedschappen, etc	498.310
Fiets- en voetgangersbruggen	82.707
Totaal	5.285.773

3 BIJLAGEN

Eenmalige lasten en baten

Structurele en incidentele lasten en baten

De begroting bestaat uit structurele posten en incidentele posten (budgetten die maximaal drie jaar begroot worden). Het uitgangspunt is dat het college structureel niet meer uitgeeft dan dat er binnenkomt. Om dit goed te kunnen beoordelen, zijn de incidentele posten uit de begroting gefilterd. De structurele begrotingssaldi van de voorliggende begroting zijn als volgt:

(bedragen x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Begrotingssaldo	124	234	949	1.090

De eenmalige kosten en opbrengsten bestaan uit:

Enmalige kosten	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Storting in pensioenen wethouders	-	1.016.000	766.000	-
Formatie burgerparticipatie	80.000	80.000	-	-
Open dag	10.000	-	-	-
Inhuur t.b.v. aanleg glasvezel	8.000	-	-	-
Tijdelijke uitbreiding formatie zwembad	26.000	-	-	-
Tijdelijke uitbreiding formatie buitendienst	52.000	-	-	-
Kuierpaad Earnewâld	35.000	-	-	-
Herinrichting Alde Feanen	-	50.000	50.000	70.000
Herplantplicht populieren	44.000	-	-	-
Dorpsontwikkelingsmaatschappij Jistrum	13.000	-	-	-
Bijdrage aan WM alcoholonderzoek < 18 jaar	20.000	-	-	-
Flechtingenwurk 0 ferheging subsydzje	10.000	-	-	-
Maatschappelijke begeleiding statushouders	6.000	-	-	-
Energieplan	65.000	-	-	-
Beleidsontwikkeling gemeentelijke monumenten	0	35.000	-	-
Totaal eenmalige kosten	369.000	1.181.000	816.000	70.000

Enmalige opbrengsten	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Bijdrage voorziening APPA	-	1.016.000	766.000	-
Detacheringsinkomsten	26.000	-	-	-
Extra leges i.v.m. aanleg glasvezel	8.000	-	-	-
Huur de Winde	15.000	8.000	-	-
Totaal eenmalige opbrengsten	49.000	1.024.000	766.000	-

Beleidsindicatoren BBV

Taakveld 00. Bestuur en ondersteuning			
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Apparaatskosten	euro	onbekend	
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			
Prognose op basis van de historie			
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	onbekend	
	begroting 2018	924,0	(2018)
	jaarrekening 2017	924,0	(2018)

Wat meten we?

Apparaatskosten (ofwel organisatiekosten) zijn de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken. Apparaatskosten zijn dus alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur. Apparaatskosten bestaan onder meer uit de loonkosten voor het gehele ambtelijke apparaat en, ICTkosten, huisvestings- en facilitaire kosten, inclusief externe inhuur. Apparaatskosten kunnen zowel uit overheadkosten bestaan als uit directe toewijsbare kosten, zoals bijvoorbeeld het wagenpark van de gemeentewerf of de kosten van het personeel van een beleidsafdeling. Kapitaallasten (afschrijvingen en rente) vallen onder apparaatskosten, voor zover deze betrekking hebben op het laten functioneren van de organisatie, en niet voor bijvoorbeeld investeringen in verkeersinfrastructuur. Apparaatskosten bevatten geen programmakosten zoals subsidies, kosten voor aanleg van groenvoorziening of kosten voor infrastructuur. Apparaatskosten bevatten ook niet de inkoopkosten voor diensten die uitbesteed zijn en dus niet in eigen beheer zijn. Als echter bij uitbesteding van een specifieke taak niet alleen de ambtelijke formatie vermindert, maar ook hiermee samenhangende gemeentelijke materiële kosten, dan worden de materiële kosten als organisatiekosten oftewel apparaatskosten beschouwd. Het aantal inwoners betreft 31.950.

[Bron: Eigen gegevens]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Bezetting	fte	onbekend	
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 nog geen (nieuwe) gegevens	
Prognose op basis van de historie		 nog geen (nieuwe) gegevens	
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	onbekend	
	begroting 2018	3,7	(2018)
	jaarrekening 2017	3,7	(2018)

Wat meten we?

Het aantal fte bezetting uit de personeelsbegroting 2018 (116,94) en het aantal inwoners (31.950) zijn als basis gebruikt voor deze indicator.

[Bron: Eigen gegevens]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Externe inhuur	euro	onbekend	
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 nog geen (nieuwe) gegevens	
Prognose op basis van de historie		 nog geen (nieuwe) gegevens	

historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	onbekend	
	begroting 2018	8,7	(2018)
	jaarrekening 2017	8,7	(2018)

Wat meten we?

Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen.

[Bron: Eigen gegevens]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Formatie	fte	onbekend	
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		nog geen (nieuwe) gegevens	
Prognose op basis van de historie		nog geen (nieuwe) gegevens	
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	onbekend	
	begroting 2018	4,0	(2018)
	jaarrekening 2017	4,0	(2018)

Wat meten we?

Het aantal fte per 1.000 inwoners. Het aantal fte uit de personeelsbegroting 2018 (126,83) en het aantal inwoners (31.950) zijn als basis gebruikt voor deze indicator.

[Bron: Eigen gegevens]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Overhead	euro	onbekend	
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		nog geen (nieuwe) gegevens	
Prognose op basis van de historie		nog geen (nieuwe) gegevens	
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	onbekend	
	begroting 2018	11,1	(2018)
	jaarrekening 2017	11,1	(2018)

Wat meten we?

Percentage overhead t.o.v. de totale lasten . Basis is de primitieve begroting 2019. Totale lasten: @@@@. Overhead: @@@@.

[Bron: Eigen gegevens]

Taakveld 01. Veiligheid

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal	1,4	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			gunstig
Prognose op basis van de historie			gunstig
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	1,7	(2015)
	begroting 2018	1,9	(2016)
	jaarrekening 2017	1,9	(2016)

Wat meten we?

Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.

[Bron: CBS – Geregistreerde criminaliteit & Diefstallen]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
-----------	---------	--------	-------------

Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners		aantal	3,4	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting				nog geen (nieuwe gegevens)
Prognose op basis van de historie				nog geen (nieuwe gegevens)
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017		3,0	(2015)
	begroting 2018		2,6	(2016)
	jaarrekening 2017		3,4	(2017)

Wat meten we?

Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).

[Bron: CBS – Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar	
Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal	2,5	(2017)	
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			 nog geen (nieuwe gegevens)	
Prognose op basis van de historie			 nog geen (nieuwe gegevens)	
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017		3,6	(2015)
	begroting 2018		3,3	(2016)
	jaarrekening 2017		2,5	(2017)

Wat meten we?

Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.

[Bron: CBS – Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar	
Verwijzingen Halt	aantal	54,0	(2017)	
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			 ongunstig	
Prognose op basis van de historie			 ongunstig	
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017		47,4	(2014)
	begroting 2018		31,0	(2016)
	jaarrekening 2017		31,0	(2016)

Wat meten we?

Het aantal verwijzingen naar Halt, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12–17 jaar.

[Bron: Bureau Halt]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar	
Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	aantal	0,5	(2017)	
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			 gunstig	
Prognose op basis van de historie			 neutraal	
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017		1,1	(2015)
	begroting 2018		0,8	(2016)
	jaarrekening 2017		0,8	(2016)

Wat meten we?

Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.

[Bron: CBS – Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen]

Taakveld 03. Economie			
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Banen	aantal	516,0	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 nog geen (nieuwe gegevens)	
Prognose op basis van de historie		 nog geen (nieuwe gegevens)	
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	484,7	(2015)
	begroting 2018	501,7	(2016)
	jaarrekening 2017	516,0	(2017)

Wat meten we?

Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15–64 jaar.

[Bron: LISA]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)	verhouding	122,0	(2013)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 neutraal	
Prognose op basis van de historie		 neutraal	
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	122,0	(2013)
	begroting 2018	122,0	(2013)
	jaarrekening 2017	122,0	(2013)

Wat meten we?

Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<100) of beneden verwachting (>100) wordt geproduceerd.

[Bron: Atlas voor Gemeenten]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Funciemenging	%	42,2	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 nog geen (nieuwe gegevens)	
Prognose op basis van de historie		 nog geen (nieuwe gegevens)	
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	41,1	(2015)
	begroting 2018	42,0	(2016)
	jaarrekening 2017	42,2	(2017)

Wat meten we?

De funciemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

[Bron: LISA]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Vestigingen	aantal	131,5	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 nog geen (nieuwe gegevens)	
Prognose op basis van de historie		 nog geen (nieuwe gegevens)	

historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	124,5	(2015)
	begroting 2018	128,9	(2016)
	jaarrekening 2017	131,5	(2017)

Wat meten we?

Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15–64 jaar.

[Bron: LISA]

Taakveld 04. Onderwijs

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
% Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	%	1,0	(2016)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 nog geen (nieuwe gegevens)	
Prognose op basis van de historie		 nog geen (nieuwe gegevens)	
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	2,7	(2012)
	begroting 2018	onbekend	
	jaarrekening 2017	1,0	(2017)

Wat meten we?

Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 – 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.

[Bron: Ingrado]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Absoluut verzuim	aantal	0,0	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 nog geen (nieuwe gegevens)	
Prognose op basis van de historie		 nog geen (nieuwe gegevens)	
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	1,0	(2014)
	begroting 2018	0,6	(2016)
	jaarrekening 2017	0,0	(2017)

Wat meten we?

Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerlingen.

[Bron: DUO – Dienst Uitvoering Onderwijs]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Relatief verzuim	aantal	42,8	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 nog geen (nieuwe gegevens)	
Prognose op basis van de historie		 nog geen (nieuwe gegevens)	
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	37,0	(2014)
	begroting 2018	20,3	(2016)
	jaarrekening 2017	42,8	(2017)

Wat meten we?

Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 leerlingen.

[Bron: DUO – Dienst Uitvoering Onderwijs]

Taakveld 05. Sport, cultuur en recreatie			
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
% Niet-sporters	%	55,7	(2016)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 nog geen (nieuwe gegevens)	
Prognose op basis van de historie		 nog geen (nieuwe gegevens)	
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	54,4	(2014)
	begroting 2018	52,3	(2012)
	jaarrekening 2017	55,7	(2016)

Wat meten we?

Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners.

[Bron: RIVM – Zorgatlas, vanaf 2018 Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)]

Taakveld 06. Sociaal domein			
Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
% Jeugdwerkloosheid	%	1,2	(2015)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 nog geen (nieuwe gegevens)	
Prognose op basis van de historie		 nog geen (nieuwe gegevens)	
historische cijfers, verwerkt in debegroting 2017		1,6	(2012)
	begroting 2018	1,2	(2015)
	jaarrekening 2017	1,2	(2015)

Wat meten we?

Het percentage werkeloze jongeren (16–22 jaar).

[Bron: Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
% kinderen in armoede	%	3,8	(2015)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 nog geen (nieuwe gegevens)	
Prognose op basis van de historie		 nog geen (nieuwe gegevens)	
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	3,4	(2012)
	begroting 2018	3,8	(2015)
	jaarrekening 2017	3,8	(2015)

Wat meten we?

Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.

[Bron: Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Aantal re-integratievoorzieningen	aantal	45,4	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		 gunstig	
Prognose op basis van de historie		 neutraal	
historische cijfers, verwerkt in debegroting 2017		46,6	(2015)
	begroting 2018	40,9	(2016)

jaarrekening 2017 40,9 (2016)

Wat meten we?

Het aantal reïntegratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15–64 jaar. M.i.v. de begroting 2017 is de eenheid gewijzigd van 'per 10.000 inw 15–65 jr' naar 'per 1.000 inw 15–65 jr'. Betreft 2e halfjaar 2017.

[Bron: CBS – Participatie Wet]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Bijstandsuitkeringen	aantal	30,5	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			gunstig
Prognose op basis van de historie			gunstig
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	28,8	(2015)
	begroting 2018	30,2	(2016)
	jaarrekening 2017	30,9	(2017)

Wat meten we?

Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 10.000 inwoners. M.i.v. de begroting 2017 is de eenheid gewijzigd van 'per 10.000 inw 18jr eo' naar 'per 1.000 inw 18jr eo'. Betreft 2e halfjaar 2017.

[Bron: CBS – Participatie Wet]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Jongeren met delict voor rechter	%	1,1	(2015)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			nog geen (nieuwe) gegevens
Prognose op basis van de historie			nog geen (nieuwe) gegevens
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	1,6	(2012)
	begroting 2018	1,1	(2015)
	jaarrekening 2017	1,1	(2015)

Wat meten we?

Het percentage jongeren (12–21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.

[Bron: Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Jongeren met jeugdbescherming	%	1,3	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			ongunstig
Prognose op basis van de historie			neutraal
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	1,6	(2015)
	begroting 2018	1,3	(2016)
	jaarrekening 2017	1,2	(2016)

Wat meten we?

Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar. Betreft 2e halfjaar 2017.

[Bron: CBS – Beleidsinformatie Jeugd]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Jongeren met jeugdhulp	%	9,1	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			gunstig
Prognose op basis van de historie			neutraal
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	10,9	(2015)

begroting 2018	11,1	(2016)
jaarrekening 2017	9,2	(2017)

Wat meten we?

Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar. Cijfers Betreffen 2e halfjaar 2017.

[Bron: CBS – Beleidsinformatie Jeugd]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Jongeren met jeugdreclassering	%	0,2	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			ongunstig
Prognose op basis van de historie			neutraal
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	0,0	(2015)
	begroting 2018	0,0	(2016)
	jaarrekening 2017	0,0	(2017)

Wat meten we?

Het percentage jongeren (12–22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12–22 jaar). Cijfers betreffen 2e halfjaar 2017.

[Bron: CBS – Beleidsinformatie Jeugd]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Netto arbeidsparticipatie	%	65,6	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			nog geen (nieuwe) gegevens
Prognose op basis van de historie			nog geen (nieuwe) gegevens
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	65,4	(2015)
	begroting 2018	65,9	(2016)
	jaarrekening 2017	65,9	(2016)

Wat meten we?

Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.

[Bron: CBS – Arbeidsdeelname]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	aantal	50,0	(2017)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			ongunstig
Prognose op basis van de historie			ongunstig
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	46,0	(2015)
	begroting 2018	45,0	(2016)
	jaarrekening 2017	50,0	(2017)

Wat meten we?

Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 180 deelnemende gemeenten. M.i.v. de begroting 2017 is de eenheid gewijzigd van 'per 10.000 inw' naar 'per 1.000 inw'. Betreft 2e halfjaar 2017.

[Bron: CBS – Monitor Sociaal Domein WMO]

Taakveld 07. Volksgezondheid en Milieu

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Fijn huishoudelijk restafval	kg	159,0	(2016)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			

			nog geen (nieuwe) gegevens
Prognose op basis van de historie			nog geen (nieuwe) gegevens
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	174,0	(2014)
	begroting 2018	163,0	(2015)
	jaarrekening 2017	159,0	(2016)

Wat meten we?

De hoeveelheid restafval per bewoner per jaar (kg).

[Bron: CBS – Statistiek Huishoudelijk afval]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Hernieuwbare elektriciteit	%	6,1	(2016)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			gunstig
Prognose op basis van de historie			gunstig
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	3,7	(2014)
	begroting 2018	5,6	(2015)
	jaarrekening 2017	4,2	(2016)

Wat meten we?

Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.

[Bron: Rijkswaterstaat Klimaatmonitor]

Taakveld 08. Volkshuisv., RO en Sted. Vern. (Vhrosv)

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Demografische druk	%	85,5	(2018)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			ongunstig
Prognose op basis van de historie			ongunstig
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	64,1	(2016)
	begroting 2018	84,5	(2017)
	jaarrekening 2017	84,5	(2017)

Wat meten we?

De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.

[Bron: CBS – Bevolkingsstatistiek]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Nieuwbouw woningen	aantal	4,3	(2016)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting			ongunstig
Prognose op basis van de historie			neutraal
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	1,7	(2013)
	begroting 2018	9,8	(2014)
	jaarrekening 2017	6,2	(2015)

Wat meten we?

Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.

[Bron: ABF – Systeem Woningvoorraad]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
-----------	---------	--------	-------------

Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	689,0	(2018)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		▼	ongunstig
Prognose op basis van de historie		▼	ongunstig
historische cijfers, verwerkt in debegroting 2017		671,0	(2016)
	begroting 2018	688,0	(2017)
	jaarrekening 2017	688,0	(2017)

Wat meten we?

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten (OZB, Afvalstoffenheffing, Rioolheffing).

[Bron: COELO, Groningen]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	766,0	(2018)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		▼	ongunstig
Prognose op basis van de historie		▼	ongunstig
historische cijfers, verwerkt in debegroting 2017		741,0	(2016)
	begroting 2018	763,0	(2017)
	jaarrekening 2017	763,0	(2017)

Wat meten we?

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten (OZB, Afvalstoffenheffing, Rioolheffing).

[Bron: COELO, Groningen]

Indicator	Eenheid	Meting	Refertejaar
WOZ-waarde woningen	euro	192,0	(2018)
Ontwikkeling ten opzichte van de vorige meting		▲	gunstig
Prognose op basis van de historie		▲	gunstig
historische cijfers, verwerkt in de	begroting 2017	183,0	(2016)
	begroting 2018	183,0	(2016)
	jaarrekening 2017	185,0	(2017)

Wat meten we?

De gemiddelde WOZ waarde van woningen.

[Bron: CBS – Statistiek Waarde Onroerende Zaken]